ADALBERT
BANGHA D. I.

SVIJET I NADSVIJET

II. IZDANJE

VJEČNO KRA-
LJEVSTVO U BORBI
VREMENA

Adalbert Bangha D. I.

Najbolja preporuka za ovu knjigu jest ime njezina auktora, koji je umro pred nekoliko mjeseci. Među savremenim katoličkim književnicima u Mađarskoj na prvom mjestu. Izvanrednim organizatorskim sposobnostima i književničkim darom okupio je on poslije Svjetskog Rata kat. kulturne radnike u Mađarskoj i osnovao brojne novine i časopise, koji danas daju ton kulturnom životu njegove domovine. Svojim govorima u društvima, na radiju, na javnim sastancima — na mađarskom i na stranim jezicima — vršio je dubok utjecaj osobito na mlade generacije, koje je on sretno shvatio i uspješno vodio k Istini. No najveću pozornost pobudile su u svjetskoj kat. javnosti Banghine knjige o kulturnim, socijalnim i religioznim pitanjima sadašnjice, pa su prevedene na mnoge strane jezike. Ova knjiga bila je prevedena na hrvatski prije dvije godine i za mjesec dana bila je razgrabljena. Znak je to, da je to djelo pružilo čitateljima ono što moderni čovjek traži: odgovor na teška transcedentalna pitanja, koja muče današnje čovječanstvo, a kojih rješenje ono uzalud traži u bezbrojnim surogatima savremenih zabluda.

Božić

1949.

NEDOSTAJE SADRŽAJ

BANGHA / SVIJET I NADSVIJET

KNJIŽNICA »ŽIVOTA«
NIZ PRVI KNJIGA 2

Adalbert Bangha D. I.

SVIJET I NADSVIJET

Preveo Bogoljub Stričić D. I.

IZDAJE UREDNIŠTVO »ŽIVOTA« — ZAGREB I|147

ADALBERT BANGHA D. I.

SVIJET I NADSVIJET

VJEČNO KRALJEVSTVO U BORBI VREMENA

ZAGREB — 1940

Imprimi potest.

Zagreb, 10. II. 1940. C. Grimm S. I.

Nr. 1672. Imprimatur.

Zagreb, 26. II. 1940. Dr. Fr. Salis
Vic. Gen.

PREDGOVOR PREVODIOCA

Danas glasoviti pisac Isusovac Adalbert Bangha napisao je na njemačkom jeziku knjigu: Welt und Ueberwelt, Das ewige Reich im Kampf der Zeit. Tu je knjigu izdao Verlag Felizian Rauch, Innsbruck/Leipzig. Knjiga je izašla pod konac 1937. godine. Ja sam preveo to prvo izdanje. Međutim je ove godine već objelodanjeno drugo izdanje, u kojem je odlični pisac nešto prema koncu knjige dodao. Ovaj pak prijevod ima i više od toga kratkog dodatka, budući da mi je sam pisac poslao prošireni dodatak sa željom, da bude završetak njegovoj knjizi. To sam i učinio.

Prevodeći ovu knjigu duša se moja radovala, da se našao genijalan pisac, koji se nije uklonio nijednom znatnijem pitanju, koje znade mučiti osobito današnje duše. A sva pitanja tako uprav rješava, kako to želi — držim — današnji čovjek. Uvjeren sam, da će za ovom knjigom posegnuti svaki ikoliko obrazovani čovjek: i onaj, koji se u svojoj duši muči religijskim teškoćama, kao i onaj, koga takove stvari ne muče, ali će se radovati, kad vidi, kako se vjerske stvari daju krasno iznijeti i obraditi.

Dao Bog, da nam ova knjiga postane rukovođom i za našu vlastitu dušu i da drugima pokažemo, kako je divno Kristovo svijetlo! Ovakove se knjige ne pročitaju samo jedamput, nego se opet i opet čitaju, šta velim čitaju, one se razmišljaju i u život privode.

U Zagrebu na prvu nedjelju u srpnju 1938.

Bogoljub Strižić D. I.

PREDGOVOR PREVODIOCA K DRUGOM IZDANJU

Kao što je Banghino djelo u izvornom njemačkom jeziku za manje od godinu dana izašlo u drugom izdanju, tako se i naš hrvatski prijevod brzo upravo razgrabio. Znak da i današnji čovjek treba takova štiva. Zato, s dobrohotnim piščevim dopuštenjem, dajemo hrvatskom narodu, naročito njegovoj mladeži, ovo drugo izdanje. Pa kako se prvo izdanje s radošću primilo, tako neka se prigrli i ovo drugo, u kojem sam nastojao da popravim neke tiskarske pogreške i da ga jezično dotjeram.

Dao Bog, da se načela i misli, što ih ova knjiga iznosi, ukorijene duboko u dušama hrvatskog naroda!

Sarajevo, na prvu nedjelju u korizmi 1940.

B. S.

POPRATNICA

Pitanje o Bogu i moderno čovječanstvo.

Tkogod pročita ovu knjigu, vratit će se duboko obuzet na svoj svagdanji posao. Ako je pak čovjek čitao zbiljski razmišljajući, tad će u njemu nastati temeljita promjena. Jer u ovoj knjizi govori čovjek, Isusovac, svećenik i književnik glasovit nesamo u svojoj domovini, nego i daleko preko njezinih granica. Govori čovjek, koji svakom stranom odaje, da duboko poznaje dušu modernog čovječanstva. Govori onaj, koji sâm trpi, što su milijuni sasvim zaboravili neprolazne i nenaknadljive vrednote kršćanske uljudbe, a opet milijuni kao da više nemaju žarkih iskara onog ognja, što ga Krist donio na ovaj svijet. Napokon u ovoj knjizi raspravlja čovjek, koji poznaje načine današnje propagande, a još bolje zna krik duša, koje čeznu za spasenjem. Hoćemo li da spomenemo Sveca, koji je ovu knjigu nadahnuo i koji je u njoj našao dostojnoga svojeg učenika, tad je to sv. Ignacije Lojolski, sastavljač knjižice Duhovnih vježba, koji se na prijelazu u novo doba pomolio na obzorju kao ponajveći lik katoličke Crkve. Ako trebam za ovu knjigu napisati nekoliko popratnih rečenica, bit će to samo bijedne riječi, da priprave čitača na ono, što će naći u ovoj knjizi, prikazano čarobnim jezikom.

Predmet vjerski, naročito o Bogu, bijaše u svim vremenima predmet, koji izbija iz najdubljeg bistva čovjeka. Mislilo se što mu drago o čovjeku, on je svojom ograničenošću upućen na neograničeno biće. Osjeća u mnogostručnosti stvorova Božansko jedinstvo, koje odzvanja u skladu sfera. Čovjek ne će samo makar kakovu sreću, nego hoće neograničenu, vječnu, ličnu sreću, koja se može naći samo u osobnom Bogu. Svoj istini, svoj dobroti, svoj ljepoti je najunutarniji sadržaj osobni nosilac tih vrednota, pa tako čovjek tražeći i ljubeći istinu, dobrotu, ljepotu, traži i ljubi konačno ono Božansko biće, koje sve to predočuje u neograničenom savršenstvu. Ali sva vremena nijesu jednako doživljavala čovječje bistvo. Jedna su osjećala dublje, druga površnije. A danas je vrijeme, koje više od ikojega drugog vremena osjeća neizvjesnost svega zemaljskog postojanja. To je vrijeme duševne oskudice, koja seže do kranjih dubina bića i žića. A oskudica jače od radosti probuđuje nutarnjeg čovjeka. I tako se danas iz ponora očajnosti pomalja pitanje: što je čovjek, a to je jednako onome: što je Bog. Pomalja se kao psalam De profundis (Iz dubine), kao vapaj čovjeka, koji si ne zna pomoći. Pitanje o Bogu je danas više nego ikad povezano s temeljnim pitanjima o čovjeku. I to je značajno za današnji naraštaj.

S time je u vezi i jedna druga pojava, koje na tom polju i u tom obliku još nikad nije bilo. Enciklika »Caritate Christi (Kristovom ljubavi)« upućuje na to spominjući, kako je prije bilo doduše pojedinih ljudi, koji su nijekali Boga u svom srcu, a danas to zahvaća mnoštva, danas da se propaganda protiv Boga ne krije u srcima, nego javlja u pokretima, kojima milijuni pripadaju, i na sva se usta po svim krajevima svijeta govori o svijetu i budućnosti bez Boga. A kod mnoštva to pitanje o Bogu dobiva sasvim novi oblik. Iz raspravljanja po stolicama izlazi u borbu na barikadama. To pitanje upotrebljava ujednostavljene pojmove i grublje osjećaje. Tiho unutarnje širenje promeće se u krute metode terora i kolektivizma. Mjesto Boga, koga svrgoše s prijestolja, stvaraju zemaljske bogove, tobožnje mesije: cjelokupnost (totalnost) djelomičnih područja života, dinamiku bojnih redova, bunu životinjskih nagona, anarhično uništavanje. Povorka od hiljada i hiljada pomahnitale bijede stala se već kretati i juri neproračunano i beznadno kao očaj s krajnom gorućom požudom, da još ugrabi i opljačka sa stola života, što se još da ugrabiti prije općeg rasula. Prije podrug stoljeća bilo je u Evropi od preko stotinu milijuna nekoliko krugova obrazovanih bez vjere. Danas ima Evropa od prilike četiri stotine milijuna ljudi, a među njima je razmjerno malo vjernih kršćana. To je golema razlika, koju pokazuje sadašnjost.

Zar smo to rekli, da prekrstimo ruke, jer se ta Evropa i taj svijet ne daju više spasiti. Zaglavak bio bi kriv i takov izvod kukavički. Mnogi će propasti samo zato, jer slijede zabludu. Ponovit će se ono, što se sad u Rusiji događa, ortaci se i prijatelji među sobom ubijaju. Ali gdje je istina, ondje će biti i život, i malena živa proljetna mladica više je od izumrle šume, makar kako još u njezinim granama bjesnilo i bučilo. Ništa drugo ne možemo činiti, nego da sile života promičemo, gdje ih god nađemo. Da bûdimo ličnosti, koje će opet iz bistva živjeti; da se od čovjeka do čovjeka izgradi nova zajednica uistinu živih. Da očajni kolektivni čovjek ipak nađe ljude, koji čuvaju

vrednote čovječje ličnosti. To su ljudi, koji se vratiše svome Bogu, ljudi unutarnje izjednačenosti, ljudi nepokolebljive nade, ljudi, koji mirno nastavljaju uređivati zemaljski život po pravilima vječnosti, koji upravo time ovdje na zemlji ono čine, što će jedino postojati na njoj, kao što postoji i Crkva, koja živi od svoga Božanskog poslanja i od svoje Božanske sile. Ti će se vjerni svagdje naći, samo ih treba sabrati. Sklonost je za to sakrivena u mnogim milijunima, samo je treba probuditi. Ova knjiga tako bûdi. U njoj govori veliko srce, pa zato ima snagu da probuđuje velika srca.

Friederich Muckermann D. I.

MJESTO UVODA – DOŽIVLJAJ

Prije nekoliko godina imao sam na misijskom putovanju proputovati neke krajeve golemoga južnoameričkog kontinenta. Tu sam gledao neopisivu duševnu zapuštenost, žalosnu posljedicu nevjerojatnog nedostatka svećenikâ i drugih različitih neprilika, i to tako u velikim gradovima kao i u beskrajnim stepama unutarnjosti zemlje. Tu su gradovi, u kojima je jedva polovica ljudi krštena, gdje se gotovo više ne poznaje crkveno vjenčanje, gdje su ljudi kanda zaboravili polaziti crkvu. Ima gradskih župa od sto do dvjesta hiljada duša s jednim jedinim svećenikom, s jednom ili s nijednom crkvom. Seoske su župe velike kao čitave pokrajine. Sve su to tragovi stogodišnjega prevratnog razdoblja i slobodnozidarskoga vjerskog tlačenja.

A pored svega toga ipak mnogo, mnogo dobre volje i mnoga divna spremnost da se popravi Crkva, što se stala buditi u tim zemljama; mnogo revnosti i požrtvovnog rada, naročito kod mlađeg klera i apostolâ među svjetovnjacima . . .

Kad sam se kući vraćao na ponosnom oceanskom parobrodu »Conte Grande«, imao sam kad razmišljati o svemu proživljenome.

Poseban je doživljaj, kad čovjek, licem prema ekvatoru, leži na najgornjem podu broda i promatra nebo: kad okom ponire ni u čime ograničen svemir, kad pogledom zaroni u blistavu beskrajnu modrinu. Čovjek šuteći i diveći se slijedi danju tiho kretanje oblaka, noću zvijezda, tajanstveno zbiva-

nje tamo gore, daleko nad našim sićušnim zemljama, nad našim patuljastim kontinetima i nad malenim planetom, gdje mi prebivamo. Tako je voljko, tamo vani — daleko od svake zemaljske buke — slušati tajanstveno šaptanje dalekoga Božjeg svijeta, razmišljati o sudbini ljudi i svjetova i onda klanjajući se zanijemiti pred jednim, koji je nazočan u svima stvarima i iza njih i vječno njima upravlja.

Kad sam se tako jednom gledajući prema zenitu s napo otvorenim očima divio blistavom sjaju neba, iznenada obuzme me čuvstvo, kao da mi svemir postao vizijom. Visoko gore u neizmjernim daljinama, u vrtlogu nepoznatih svjetova i mliječnih staza, što su nastajale u carstvu sunčanih potoka i nevidljivih spiralnih maglica kao da zasja blistavo, bijelo, veliko lice, prema čijemu sjaju posta svekoliko unaokolno svijetlo tamnom noći. Čovječji je lik lebdio visoko nada mnom i nad svim stvorenjima i iz vrtoglave visine spusti se do mene, kao da ga privuklo moje potresno divljenje. Lebdio je nad mojom glavom: čovječji lik u bijeloj odjeći, s plamenosjajnim očima. Omamljen gledao sam gore prema njemu i nijesam smogao snage ni srčanosti da skočim i da mu se poklonim.

Svojim plamenim očima zaokruži nad vodama. Da li je govorio? Ili sam ja nesvijesno sâm sebi govorio tako, kao da bi to bio njegov glas?

»Zašto ne nastavljate moje djelo, kako sam vam zapovjedio?«, kao da je pitao.

»Gospodine, ipak činimo«, odgovorih tjeskobno.

»Vi činite? Da, kao onaj, koji bere pojedine klasove, a čitava carstva čekaju žetvu. Sanjiv, pospan, spor i lagodan je vaš rad, gdje bi trebale

da se napregnu sve sile. Radite samom rukom, gdje bi valjalo iscrpsti mora.«

Pokaza afričku obalu, a onda preko novi svijet.

»Duše! duše! Milijuni bisera u prahu i mulju. Gdje ste vi, koji se zovete apostoli? Gdje ste bili svim stoljećima?«

»Gospodine, ti znaš...«, htjedoh promucati, ali mi izgovor zamre u grlu. On reče:

»Ja znam. Zapreke, povijesni razlozi... Strašne, stoljetne posljedice nekad jednog grijeha, nekad jednog propuštanja. Ali grijeh i propuštanje bijahu vaši! Danas ne može više nitko učiniti te grijehe neučinjenima, pa bio on Pavao ili Franjo Ksaverski. Ali zašto ste dopustili, da su se oni dogodili i da su otad zapreke obraćenju svijeta postale pravim Andama i Atlas-gorjem? Kitaj bijaše već spreman da me primi. Isto tako Japan. Zle ljudske strasti zakrčiše put čudu milosti — često strasti uprav odabranih. A Amerika? Sjever i Jug? Zašto moram u katoličkom Mehiku opet nositi sramotnu Herodovu haljinu? Zašto sam postao stranac u mnogim krajevima naoko kršćanskog Sjevera? Milijunima i milijunima obitelji? Zašto mi oteše milijune djece? Zašto se rugaju mojemu kraljevskom naslovu, kao što se Pilat nekad smijao nad mojom istinom? Šta bijaše na početku svemu tom otpadu? Nije li možda bio nemar mojih sluga, srebroljublje i taština, djetinjska lakoumnost i svjetovnost, koji doprriješe i do svetišta? Propala stega u starim, časnim samostanima, sebeznalost kršćanskih kraljeva. Mamon, Bakho, Venera, ondje gdje stajahu moji oltari? Koje čudo, da je prevrat našao prikladno tlo? Da se moja nešivena haljina razderala i da su moji vjerni već od stoljećâ morali utrošiti

svoje sile, da se spriječi domaće rasulo?«

»Gospodine, mi smo slabi«, promucah.

»Ali je moja milost svemoguća. Ipak ne smijete uvijek očekivati od mene čudesa i znake. Ne ću da gledam čudesa moje svemoći, nego čudesa vaše dragovoljne ljubavi. A čemu moja čudesa? Samo će ih naopako tumačiti, kako se usuđuju tumačiti Lurdska čudesa. Čudesa se događaju svaki dan i svuda, u prvom redu čudesa milosti. Ali ih slijepi ne vide i ne bi vidjeli, kad bih svaki dan uskrisivao mrtvace na njihovim cestama. Zar nijesu Židovi zahtijevali od mene čudesa u času, kad su svi moji koraci bili čudesa?«

»Ali misije, Gospodine!« mucah.

»Da, misije! Jedino je što vam može biti dano da činite zadovoljštinu. Moji najbolji sinovi i kćeri divnog junaštva. Mučno uzdržavane oaze usred prostranih pješčanih pustara. Sva moja ljubav, sav moj blagoslov pripada njima. Ali zašto to veliko djelo privlači samo svakoga desetog između vas? Kad biste bili pravi kršćani, bilo bi stoput više misionara, a oni, koji bi kod kuće ostali, potpomagali bi hiljadupùt više, stideći se, što su sami kod kuće ostali... Gdje su veliki, dalekosežni nacrti, velike odluke? Čini se, da vi još uvijek mislite, kako je vaša milost i poniženje, kad mi pomažete izgrađivati moje kraljevstvo? Kao da uprav nikako ne slutite istine! Vjerujete li u vječnost? U moje Evanđelje? U nada sve veliku vrijednost duše? Kako je tad moguće, da vas sve više zanima i zaposluje nego te najveće stvari, nego budućnost moga vječnog kraljevstva?«

»Svakako vi današnji ljudi imate nositi težak teret, prokletstvo prošlih, strašnih nemara. Imate da nadvladavate žalosno nasljedstvo, liječite poludjeli svijet, tjerate nečiste duhove iz opsjednutih

krvlju i opojenosti, klanjaocima tvari pomalo otvarate oči za plemenitije i više vrednoste. Očajnim, razbaštinjenim i nevoljnim mnoštvima imate vraćati vjeru u kršćansko bratsko osjećanje. Mjesto mržnje i krvave svađe valja vam nastojati, da opet nad svijetom bez ljubavi i mira zasja sunce ljubavi, uzajamne pomoći, kršćanstva, koje je pripravno da pregara i trpi. Trebate za tim ići da uredite zalutali društveni poredak, da umornoj Evropi donesete novi život u mojem duhu. Na način jednog sv. Augustina, Grgura, Remigija i Bonifacija da iznova osvojite svijet za Križ. Kao moji svjetski poslanici trebate i ovamo doći, na Istok i Zapad, u Afriku i Ameriku, među more narodâ u Aziji i k siromašnim zaboravljenim otočanima... I sva vaša znanost, vaša politika i tehnika, vaš novac i vaša uljudba, vaša askeza i vaš dar iznašašća ima težiti samo za jednim ciljem: da mene unosite među narode! K ljudima, k dušama, koje danas — pod večer drugog tisućljeća poslije otkupljenja — još uvijek sjede u tami i u smrtnoj sjeni...«

»Nijesu li ti pogani srećniji od nas?« usudih se plaho prigovoriti. »Ako ne poznaju tvojeg Evanđelja, barem nemaju one odgovornosti, koja tišti kršćanske narode po Evanđelju i njegovu zakonu!«

»Zacijelo te odgovornosti nemaju«, odgovori on, »ali im je to teža odgovornost za naravni ćudoredni zakon. Ako Evanđelje stavlja na ljude teže odgovornosti, ipak njegova milost čini, da se kršćani neporedljivo lakše i sigurnije spase nego pogani. Ta ja nijesam došao na zemlju da ljudima otešćam spasenje! I ako hoću da vidljivo kraljevstvo moje istine i milosti dođe k svim ljudima, zar još imate što pitati za razloge moje zapovijedi? Vaši izgovori ništa ne vrijede...«

»Gospodine!« šaptao sam kao omamljen, »kod tebe je početak. Ti si djelitelj milosti!«

»Ali je vi ne smijete proigravati i rasipati!«

Iz dvorane za gospođe čula se glazba. Vjetar je do nas donosio pojedine akorde. Dolje su plesali. Ja sam šuteći pogledao na njega.

»Da, plesanju i glazbi svakako ste vješti!« reče on, kao da čita moje misli. No ja razumijem te siromašne ljude. Djeca su i slijepi. Ali kako to, da vi, sluge moje, sa svim svojim znanjem, sa svojim organizacijama, s vašom revnosti ne umijete ljudima rastumačiti najljepše i najistinitije? Nada sve drugo veću važnost duše, krasotu mojeg kraljevstva, koja je ljepša i privlačivija od svega osjetnoga? Zašto nema među vama žarkih duša, jednoga novog Krizostoma, jednog Bernarda ili Franje? Iz njihova prepunoga unutarnjeg bogatstva izlijevalo bi se svijetlo i razumijevanje u zalutala prazna srca. Zašto ste najamnici a nijeste pastiri? Čuvari ste oblikâ i okvirâ mjesto da ste glasonoše duha, vjesnici duhovske vijesti, neodoljivi proroci, apostoli, što skupljaju žetvu?«

Da li te je ražalostio pogled na novi svijet? Mene hiljadu puta više žalosti. U svakoj se osirotjeloj duši sâm osjećam sirotom, u stadu se bez pastira sâm osjećam zapuštenim. Djeca moljahu kruha, i nikoga ne bijaše, koji bi im ga lomio! Jao, zašto su tako spore sluge moje? Zašto samo na sebe misle? Tako su slabe vjere i toliko krzmaju? Reci onima, koji me još ljube...«

Glasa nesta, kao da su suze ugušile daljne riječi.

Pogledah gore, gdje je stajao. Ali samo svijetlobijeli oblaci lebdjeli su u dalekim visinama. Bijah sâm.

I. GLAVA.

SVIJET NAD ZEMLJOM

1. Poricanje nadsvijeta.

Najveće čudo, što se u nama kršćanima svaki dan očituje, jest naš život u dvjema svjetovima u isto vrijeme: u svijetu osjetâ, zamjetljivih i naravnih stvari i u svijetu nadosjetnom, nadnaravnom.Dva su to svijeta, koji se jedan na drugoga naslanja, bistveno su jedan od drugoga rastavljeni, a ipak vremenom i mjestom teče jedan u drugi. Iz nižeg se svijeta postojano i svijesno dizati u viši; i taj viši unatoč njegovoj nevidljivosti i unatoč našim zemaljskim sklonostima dr-

žati daleko važnijim, brižno ga čuvati i nastojati da se umnože u nama njegovi učinci: to je po kršćanskom shvaćanju posljednji smisao i svrha života ovdje na zemlji.

Ali da li je taj viši nadosjetni ili pače nadnaravni svijet, što nam ga kršćanska vjera predočuje, i stvarnost? Taj svijet nad svijetom: Bog, Krist, Crkva, milost, Sakramenti, onostranost, vječno blaženstvo i vječno prokletstvo — da li su to pojmovi, koji se temelje na istini?

Otkako čovječanstvo na zemlji živi, uvijek je postojala borba između vjere i nevjere. Jednima bijaše svijet vjere nešto najviše, najdragocjenije blago, sva mudrost i najuzvišeniji cilj svakoga ćudorednog teženja; drugima bijaše najveća obmana, strašna komedija, ludorija, koja se zaodjela svetačkim sjajem i gradi se dobrotvorom, a nije ništa doli okrutan, varavi san, iz kojega se čovjek vazda bûdi na očaj... A pored toga je još i zavod za zarobljivanje duhova, za sprečavanje nepomućenog uživanja života.

N a d s v i j e t! Pa šta i hoće čovjek znati o Božanskome i onostranosti! Tko je ikad vidio nadsvijet ili dušu, onu dušu, koja u ovom vremenu izgrađuje svoju ličnu, vječnu sreću? Tko se lično uvjerio, da postoji živi, osobni Bog? Tko može sa sigurnošću reći, kako je s onim stvarima, koje su nad oblacima i zvijezdama, nad vremenom i prostorom, nad tvari i silom? Nebo i pakao! Tko se ikad odonud vratio?

Ah šta, nadsvijet! Život je veoma kratak i ograničen! Luda, koji ne će da bezbrižno uživa malo sunčanog sjaja, koji nam ipak dala zavidna sudbina! Mahnit čovjek, koji se radi pustih sanja odriče uživanja sreće časa, koji si život

ogorčava mudrovanjem i istraživanjem na području, na kojem se ipak nitko ne osjeća sasvim siguran!

To je mudrost modernog čovjeka, i ako to uvijek tako jasno ne priznaje. Lijen da istražuje ili mu dodijalo, uklanja se kako mu se čini beznadnim pitanjima i ovjenčava si čelo ružama. Veseli se životu, dok ne svrši u ponoru, o kome ne zna što u sebi krije.

Današnji se ljudi mogu podijeliti na č e t i r i velika tabora.

Oni, k o j i radosno v j e r u j u. Njima je nadsvijet tako izvjestan kao i ovaj osjetni svijet. Priroda i povijest otvorena im je knjiga, u kojoj sa sigurnošću čitaju Božje ime, njegov zov i zapovijed. Njima je sve zemaljsko zbivanje samo škola, priprava, borba za posljednju svrhu: za srećnu vječnost onkraj groba. Lud je, vele, koji se kukavički uklanja tima najvišim i najvećim pitanjima! Slijep, koji ne vidi veze među svijetom i nadsvijetom i koji ne dâ da na nj djeluje najuvjerljivija istina.

Nasuprot njima su očiti n e p r i j a t e l j i vjere. Nema ništa — tako vele — s Bogom, s dušom i sa stvarima kao vječno spasenje i vječna kazan. Branići su objavljene vjere prevareni ili varalice. Crkva je najveća neprijateljica čovječanstva, kvariteljica uživanja života i uređenja svijeta po načelima slobodne ličnosti. Dolje s licemjerjem i varanjem puka, s fanatizmom duhovno zarobljenih, sa slaboumnim pristašama praznovjerja!

U trećem su taboru r a v n o d u š n i (i n d i f e r e n t n i), koji nijesu ni za vjeru ni protiv nje. Kako nemaju čvrstih, sigurnih uvjerenja, ne sudjeluju doduše u borbi protiv vjere, ali odbi-

jaju svako vjersko vršenje. Njihovo se stanovište da najbolje označiti onom riječi sumnjača Rimljanina: »Što je istina?« Sami nijesu uvijek krivi svojoj neodlučnosti. Možda u svojem životu nijesu nikad imali prilike da se pouče o istini ili neistini religije, ove ili one vjere.

Takovih ima strahovito mnogo. Oni u svojoj nutarnjosti kroz cijeli svoj život nose neriješenu veliku zagonetku o životu. Žive i umiru, da si ne dadoše odgovora, koji bi ih smirio, na pitanje što je u bistvu postojanje i čemu se živi? Čini se, kao da ih to pitanje uopće ne zanima.

I napokon ima ljudi, koji pokazuju neko poštovanje prema vjeri, ali nikad ne nalaze srčanosti za vjeru. Možda su jednoć vjerovali. Bili vjerski odgojeni. Tada je došla sumnja, koja je tako dugo izjedala njihovo srce, dok nije vjere nestalo. Pojavile se teškoće, kojih nijesu umjeli riješiti. Divlje su ih salijetale misli, tama je postajala sve veća. Umoreni borbom, sve se više zapletali u zalutale zagonetke, napokon se prestadoše boriti. Čemu da se muče? Vječne zvijezde tamo gore šute i hladne su i ne daju nikakova odgovora na mučna i tjeskobna pitanja. »Ako postoji Bog, zašto se ne pokaza ljudima jasnije?« mnogi je već od takovih rekao. Ali sačuvaju za vjersko stanovište mnogo podnošljivosti pače i sklonosti. Tko hoće vjerovati, neka vjeruje, govore, samo neka se vjera nikome ne nameće. Kršćanstvo je plemenito i lijepo. U povijesti je učinilo nešto, čega nema drugdje i danas još blagoslovno djeluje. Zato se ne smije u svojem djelovanju sprečavati.

Činjenica, da danas mnogi smatraju vjeru zastarjelom stvari, da je smetnja i metež o vjerskim stvarima u javnom životu, ne stoji toliko

do same naravi stvari, nego je mnogo više od najveće česti posljedica posve određenih povijesnih događaja.

Katolička vjera i onda također vjera uopće tamo od konca srednjega vijeka postala je predmetom borbe. Borbe, koja se vodi s izvanrednom strastvenošću.

Ustajanje protiv kršćanstva pomalo je poprimilo oblik pokreta. Prvi bijahu dvorski pravnici i dvorski teolozi pojedinih kraljeva i knezova, tako zvani legisti, koji su u kasnom srednjem vijeku da obrane apsolutističke sklonosti svojih gospodara zastupali crkvenopolitičke teorije, koje su imale, koliko se dalo, slabiti crkveni utjecaj na javnost. Postaviše načelo, da državno pravo nije vezano ni na koje Božje pravo, da je svjetovni vladar nad Papom, država nad Crkvom. To bijaše prva provala u kršćansko društveno shvaćanje vjernoga srednjeg vijeka.

Ali to bijaše samo buntovnički takt za dalje napadaje. Mnogi pristaše humanizma i renaissanse zahtijevahu, da se književnost, umjetnost i čitav duhovni život oslobode od svih veza s kršćanstvom, da opet poganska antika zagospoduje ne samo oblikom, nego i idejnim sadržajem. Ali je iznovično oživljavanje starog poganstva pripravilo tlo za dalja prevratna nastojanja.

Vjerski je raskol prenio prevrat na vjerskocrkveno polje, uništio je jedinstvo kršćanstva i zabacio mnoge njegove dogme: crkvenu vlast, prvenstvo Pape, Predaju, nauku o Sakramentima. Sad je imao svaki čovjek sam sebi dostajati, biti svoj Papa i biskup, biti sudac u stvarima vjere i ćudoređa — bez višeg naloga i bez drugih potrebnih uvjeta. Ta su načela u mnogome otvorila vrata subjektivizmu, potpunome rasulu

i komadanju crkvenog života. Slično je oslabio sadržaj crkvene misli janzenizam i galikanizam, koji svakako mnogo pridoniješe, da se uzdrmala crkvena vlast i da se pređašnje veoma jedinstveno poimanje o svijetu raskršćanilo u najširim krugovima.

Crkveni prevrat nije ostao samo kod dogma novotarâ, nego se razvio pod lozinkom slobodnog istraživanja u racionalizam (umarstvo) i potpunu bezvjersku filozofiju u Engleskoj, Njemačkoj i Francuskoj. Ta je filozofija postavila načelom sumnju, ako ne i potpuno nijekanje na mjesto nekadanje vjerske čvrstoće i tako je pripravila otpad od kršćanstva čitavih narodnih mnoštva. Skoro se stale izvoditi i političke posljedice: udaljiše od kršćanskog utjecaja državu i društvo, uljudbu i ćudoređe. U francuskoj se revoluciji i poslije nje u nebrojnim političkim prevratima stvorila nova državna misao, u kojoj je malo mjesta ostalo za Boga i kršćanstvo. Nastao je svijet slobodoumlja, liberalizma. I posta samo sobom razumljivo, da su se mnogi samo nadmoćno smješkali Bogu, duši i onostranosti. Nova prirodna filozofija postavila je znanstvene tvrdnje, koje daleko nadilaze istinske posljedice istraživanja, koje bi imale nevjeru razumno utvrditi. Lijepa književnost išla je tragom bezvjerske filozofije i lijepom je odjećom zaodjela nijekanje, otpad i ćudorednu popustljivost.

Samo je još trebalo revolucionirati društveni i gospodarski život, izjaviti, kako je gospodarstvo potpuno nezavisno od Evanđeoskih zakona pravednosti i ljubavi. I taj se prevrat učinio, kad je liberalizam na gospodarskom području vodio gospodarstvo samo po »gospodarskim« zakonima i tako svojim prehvatima izazvao nepodnošljive

društvene napetosti. Kao odgovor i odraz na to iznenada se pojaviše socijalizam i komunizam. Sada su radnička mnoštva razdraživali protiv kršćanstva, kao da je kršćansko poimanje o privatnom vlasništvu, koje je ipak sasvim drukčije od liberalnog poimanja, uzrok društvenim zlima i nepravdama. Radi takova podmetanja radnici cijelog svijeta navijestiše kršćanstvu rat do uništenja. Tako je mnogima postala borba protiv vjere stranačkom i klasnom stvari. Strahoviti svjetski rat i poslije njega gospodarska nevolja opet pripraviše plodno tlo ogorčenju i razdraživanju. Opreka između protestantizma i katolicizma mnogo je kriva, da se vjersko stanovište više ne brani jedinstveno i da je neprijateljima svake vjere olakšan posao kod općeg meteža vjerskih pojmova.

Sva ta prevratna nastojanja sad ujediniše svoja razorna djelovanja, da najnovije vrijeme strovale u vjerski darmar. Dok je bio na krmilu u 19. vijeku liberalizam, bijahu neprijatelji vjeri štampa, parlamenti, vlade, sveučilišta i narodni uzgoj. S katedra i vladinih kabineta bezvjerski je otrov prodirao u najšire slojeve naroda. Čitave zemlje i narodni slojevi otuđiše se od vjere; mjesto dokaza vrijedile su krilatice, a vjersko stanovište žigosali su klerikalizmom i bogomoljstvom.

Kod svega toga razvitka jedno valja uočiti: protiv Crkve vodila se borba posljednjih stoljeća s pozivanjem na ideale, kojih odavna već nema u današnjem čovječanstvu, o kojima se idealima općenito sumnja ili im se daje sporedno mjesto. Kako nam danas malo kazuju pozivanja na humanost, na samu Bibliju, na vjeru bez djela, na racionalizam, na znanost bez predrasuda, na individualnu slobodu i kako se sve zovu te kri-

latice prošlih vjekova. Sve su one već pokopane; stekla se spoznaja, da one ne mogu biti posljednji odgovor na pitanje o pravom smislu života. Ali jedan je učinak ostao, koji su nekoć neopravdano imale u ljudskim srcima: nevjera. I danas se često kanda pričinja, kao da je ta nevjera sama po sebi razumljiv uvjet našeg života, nevjera, koja ima pripisati svoje postojanje u evropskom čovječanstvu »idealima«, kojih se danas očito svi otresoše.

Tko si to razvijanje predoči, već unaprijed vidjet će, kako je sumnjiva stvarna vrijednost moderne nevjere. Lako će uvidjeti, da često puta nijesu pobjedile u stoljetnoj borbi istina ili neistina poimanja o svijetu, nego ponajviše jače strasti, jači glas i jača šaka.

Ali ne bi valjalo, kad ne bi kod toga povijesnog pogleda unatrag opazili propuštanja i pogreške crkvenih krugova, koji su također skrivili, da je nevjera imala uspjeha. Nažalost nijesu bili uvijek na svom mjestu, kako je to zahtijevalo njihovo poslanje: Pape i biskupi, svećenici i redovnici, kršćanski knezovi i politici, učenjaci i mislioci. Udoban život, pohota za častima i blagom, bezbrižnost na mjestima s velikom odgovornosti, preveliko miješanje duhovnih koristi sa zemaljskom politikom, klerikalno častohleplje, koje se otimalo za časnim službama i nadarbinama, a da nijesu ni slutjeli strahovitih posljedica zbog svoje nesposobnosti, pa predaleko miješanje svjetovnih vlada u rješavanje odlučnih crkvenih stvari — sve je to moralo opasno slabiti položaj vjere u borbi protiv razornih sila.

Ali u tom povijesnom razvitku djelovale su psihologijske prilike, koje u mnogome tumače, zašto su široki krugovi odbijali nadnarav.

Vjera doduše privlači, osvaja: sa svojim pojmom o Bogu i svojim mislima o onostranosti odgovara najdubljim potrebama duše, njezinu nastojanju, da se pouzdano orijentira u svjetskom zbivanju, njezinoj težnji za ljepotom, veličinom, savršenstvom i blaženstvom. Ali vjera zahtijeva od volje, što uvijek ne laska nižim sklonostima.

Čovjek je osjetno biće, koje bi htjelo sve hvatati i pipati i rado je sklono da sumnja, čim mu predložene istine nadilaze osjetnost. Čovjek je ponosan i nerado se podlaže višemu, nadčovječjem biću, koje mu zapovijeda i što je još gore zabranjuje. I ako to najviše biće zastupaju ljudi, ustanova, kao što je to Crkva od ljudi sastavljena, tad je poslušnost dvostruko teška. Vjera stavlja teške ćudoredne zahtjeve na čovjeka, koji dakako rado priznaje njihovu potrebu, dok se radi o drugome ili dok se radi o čuvanju njegovih prava, ali ih lako odbija, čim njega samoga primoravaju na žrtvu.

Časohleplje, oholost, sebeznalost, požudnost, težnja za uživanjem, udobnost, lijenost i kako se sve zovu naše sklonosti prema dolje, sve skupa, kad se misli na nadsvijet, nailaze na nemilu zapreku, na moć, koja zabranjuje i koja se osjeća neprijateljskom. Ništa nije razumljivije, nego da se čovjek zbog toga ljuti i da nastoji odstraniti dosadnog opominjača. Kako je čovjek ćudoredno slab, kako su strasti strahovito jake, nije se čuditi, da vjera, koja zahtijeva u vjerovanju i životu najviše, nalazi protivnika. Valjalo bi se čuditi, kad bi bilo drukčije.

Protivnici lakše propovijedaju svoj nazor o svijetu. Kad bi branići vjere mogli upotrebljavati onakova sredstva kao što i protivnici, da svoje

stanovište učine prihvatljivim, kad bi se borili očitim neistinama, iznakaživanjima, izvraćanjima, kad bi svojim pristašama štošta dopuštali u ćudorednom pogledu, već bi ih davno bili kamenovali. Ali neprijateljima i poricateljima vjere mnogo se prašta, pače se ispričavaju nečovječne grozote ruskih, mehičkih i španjolskih komunista ili se o njima naumice ništa ne kazuje. Samo za omraženi Križ izvjesni svijet ne će ništa da čuje. Radije varaju sami sebe i daju se varati.

To nije lijepo, ali je čovječji i psihologijski razumljivo. Mladi čovjek, koji omamljen alkoholom hoće da skvrni svoju mladost i zdravlje, dokazivalo mu se i sa stotinu razloga, da je u zabludi i da samo sebi škodi, on će ljutit svakoga od sebe gurnuti. Tako je s mnogim ljudima, kad im treba birati između razumnog dobra i zavoljenog zla.

2. Nijekalac nadsvijeta.

Nijekaoci se nadsvijeta dakako pozivaju na slobodu, na prosvjetu. Kao da se prava sloboda i prava prosvjeta ne bi mogle složiti s najdubljom religioznošću! Zar vjernički velikani znanosti nijesu bili slobodni i obrazovani? Pasteur, Volta, Mendel, Cauchy, Ivan Müller, Secchi, Ampére i prije njih Pascal, Kopernik, Kepler, Newton i mnogi drugi? Oni nijesu nalazili nikakove opreke između svoje obrazovanosti i svoje vjere. I zar oni veliki dusi nijesu slobodni, koji su danas mnogo u čemu prvaci duhovne Evrope: Papini i Claudel, Chesterton i Peman, Milleken i Marconi s mnogim drugim duhovnim veličinama našeg doba?

Dakako ima mnogo i nevjernih učenjaka, mislilaca i pjesnika. Šta to dokazuje? Najviše, da još nijesu našli puta od svijeta u nadsvijet. Ali nipošto ne dokazuje, da uopće nema takova puta; to neodoljivom silom dokazuje držanje vjerničkih veličina. Kad bi postojala opreka između vjere i znanja, tad bi to zacijelo upoznali ti duhovni divovi. To, što netko ne ide kojim putem ili što ga ne poznaje, ne dokazuje, da nema puta. Ali to, da netko ide putem, bez sumnje dokazuje, da put postoji i da se njime može ići. Pozivati se na učenjake, koji ne vjeruju, u našoj stvari nema vrijednosti.

Razumijemo čovjeka, koji sumnja o istini nadsvijeta, jer mu se dokazi za taj nadsvijet čine tamnima i teškima i ne može se dići nad neodlučnost čovječjeg duha, koja se lako pojavi kod svakoga donekle nadosjetnog razmišljavanja. Nemamo razloga da niječemo mogućnost poštene sumnje, koja očekuje, oklijeva, odgađa odluku prema vjerskim dokazima. Ali dalje se pošteno ne može da ide.

Ako tko tvrdi, kako može dokazati: da nadsvijet ne postoji i da nije moguć; kako je uvjeren, da nema Boga i njegova kraljevstva; kako može utvrditi, da nema višeg reda postojanja, ili da je znanost dokazala neistinitost kršćanstva — tome možemo mirne duše reći, da govori nepošteno ili ne znajući i da kazuje neistinu. Nevjera nije uprav ništa dokazala, ni jedne svoje tvrdnje, nijedne svoje unaprijed postavljene misli. Mogu se izreći prazne riječi, može se tako činiti, kao da se već davno Bog i nadsvijet oborio, mogu se Crkva i popovi grditi i odavno pobite optužbe protiv njih neprestano iznova iznositi, ali time se sasvim ništa ne dokazuje.

Na što se nevjera u najviše slučajeva naslanja? Pitajmo bezvjerce i sumnjače — oni će možda ramenima slegnuti i otići, možda će upotrijebiti koji krepak izričaj, koji odaje samo njihovu ogorčenost prema vjerskim pitanjima. A koliko se uopće dadu na umne razloge, u najviše će slučajeva iznositi prekoravanja i prigovore, koji se, kad se točnije razgledaju, temelje na nerazumijevanju, krivom shvaćanju, naopakom tumačenju, na smetenim i pomiješanim unaprijed stvorenim mislima, na polovičnim istinama, koje se drže cijelima i iz kojih se izvode krivi zaključci, na neznanju onoga, što vjera uistinu uči. Kakov metež, kad se čitaju izjave današnjih književnika o vjerskim pitanjima i crkvenim stvarima! Kakovo klupko od neprobavljenih zalogaja! Kakovo izvraćanje i zamjenjivanje pojmova, upitnih točaka!

Strahovita je ostavština istočnog grijeha, da ljudi, čim se malo dignu nad neposredno shvatljivim, odmah lako podaju u zablude. I sudbonosna je posljedica crkvenog prevrata u 16. vijeku, da se napustila stega mišljenja, koja je dotad u glavnom postojala, i da se divlji ričet utisaka i osjećaja, krivih zaključaka i strastvenih provala izjednačio s logikom i težnjom za istinom. Otad uprav često nedostaje — i kod inače obrazovanih — nesamo jedinstvenosti i unutarnje čvrstoće općeg mišljenja, logičke stege i samoopažanja, kao što je to bilo svojstveno u srednjem vijeku kod njegove inače jednostavnosti, nego nedostaje i temelja svemu tome: posljednjih zajedničkih temeljnih pojmova i načela.

Koje čudo, ako katolicizam, sa svojim pozitivnim dogmama i zakonima u tom metežu mišljenja i kod toga opasnog rasula opće logike samo teško nalazi razumijevanje! To je i dublji razlog, zašto vjerske rasprave na koncu nijesu imale uspjeha i nijesu mogle donijeti jasnoće. Izrodiše se u samu svađu, gdje je svaka stranka samo neprestano ponavljala svoje stare tvrdnje i protivnici govorili onako jedni mimo druge — što svakako ne bijaše na čast bogoslovskoj i vjerskoj raspravi, koja se na koncu konca kao pusta »svađa bogoslovâ« prezirala i ismijavala.

Tako mnogo u čemu propadoše predragocjena blaga, Božanske misli i objave, čitava vjerska čistoća i vjerska izvjesnost kršćanskog starog doba. Ne poradi unutarnje bezvrijednosti, nego radi nesposobnosti i ograničenosti ljudi, koji se podigoše da budu suci nad Božjom riječi.

Jest i ostaje zadaća apologetike potanko utvrditi dokaze za vjerodostojnost kršćanskih istina. Kako naša apologetska dokazivanja nijesu oborili protivnici, dokazuje već njihov nesiguran i nedosljedan postupak. Svako desetljeće navaljuje na Crkvu drugim dokazima. Kad protivnici drže, da se našao novi dokaz protiv istinitosti kršćanstva, tad spremno rado priznaju, da razlozi, koji su se još pred nekoliko godina iznosili protiv kršćanske nauke, nijesu valjani. Tako protivnici brzim prodavanjem svojih dokaza nehotice odaju, kako se malo pouzdaju u svoja načela.

Da se nevjera osjeća sigurnom za svoju stvar, svakako bi se nepokolebljivo držala nekih načela svojeg stajališta. Morala bi imati jedinstven, u sebi zaokružen sistem misli, od kojega ne bi nikad odstupila. Ali tako nije!

Nevjera danas navaljuje hipotezama, koje sutra napušta. Neprestano mijenja modu. Danas se kune na materijalizam, koji hoće da zna samo

za tvar, a sutra mirno propovijeda panpsihizam, koji priznaje samo biće s dušom. Danas je za nevjeru mehanički monizam jedino znanstvena istina, prema kojemu bi sve u svijetu bilo željezni stroj, koji sve tvori, sutra drži, da je agnosticizam jedino opravdan, i konačno ne bismo zapravo uopće ništa sigurno znali o stvarnom zbivanju u svijetu. Ali te se različite temeljne tvrdnje isto tako među sobom ne slažu, kao što se i ne slažu s kršćanstvom. To su dakle sistemi, koji svi listom hoće kršćanstvo oboriti, ali ujedno jedan drugoga obara i pokazuje, kako nije stvaran. Kojemu od njih da vjerujemo? Oni se međusobno rešetaju, pače jedni se drugima rugaju i grde se. Tu imamo posla sa stoglavom hidrom, koje se stotinu glava među sobom grizu i deru, samo su složne u vječito jednakoj borbi protiv Crkve. Dakle zapravo veoma neopasan neprijatelj — opasan samo zato, jer ljudi, koji ne misle svojom glavom, lako se zavedu tim metežom misli i omame i izgube mirnu sigurnost za svoje vjerovanje.

Kad bismo htjeli sve ono skupiti, u čemu se različite vrste moderne nevjere slažu, ništa ne bi ostalo osim zajedničke odvratnosti na kršćanstvo. Od općenito priznatih pozitivnih tvrdnja ili pače dokazanih istina, koje bi smjerale protiv kršćanstva, nemaju protivnici ništa, nijednog prašnog zrnca u ruci.

3. Nadsvijet je moguć.

Naprotiv mi vjernici smijemo radosno i srčano reći: najprije uopće ne da se razumjeti, zašto pored ovoga svijeta ne bi mogao biti i onaj svijet. Pored konačnoga, ograničenog i nesavršenog i besKonačni, neograničeni i savršeni, prauzrok svemu bivanju: pored svijeta osjeta i svijet duha; pored naravi i nadnarav. Bog, duša, onaj svijet, vječnost, čudesa i milost jesu prije svega doista moguće stvari.

Da su te stvari moguće, ne će ipak nitko moći da sumnja. Doduše tvrdilo se, da su nauke vjerske nedokazane, isto tako, da su krive i neodržive, ali nitko nije niti pokušao da to dokaže. Ne će se nikad naći unutarnjeg bezumlja u mislima o Bogu, u mislima o onom svijetu, o duši, o Objavi. Važno je to imati jasno na umu. Jer nesvijesno glavnu riječ ima u našim sumnjama čovječji veoma razumljiva odvratnost protiv nadosjetnih istina. One ne pristaju u naša omiljela svagdanja poimanja i zato nam se pričinjaju »nemogućima«.

To je ljudski. Naše je obzorje veoma ograničeno. Svim vanjskim blještavilom naše uljudbe, neprestanim bavljenjem djelima ljudskih ruku navikli smo, da ništa drugo ne priznamo, osim ono, što svaki dan gledamo i pipamo. Postadosmo kratkovidni, izgubismo snagu vida za daleke, visoke i nad nama stvari. Kako se izgubismo u malom području naših svagdanjih posala i zanimanja, gotovo mislimo, da carstvo stvarnosti nužno prestaje na granicama tih stvari. Ne može ništa drugo da bude, nego što nalazi mjesta u našem svagdanjem, uskom obzorju. Mi smo kao djeca u gorskom selu, koja misle, da iza bregova nema više svijeta, nego da je samo velika praznina. Bog! Vječnost! Uskrsnuće! Čudo! Objava! Krist! Ne, kako može to sve biti! To se ne nalazi ni u uredu, ni u parlamentu, ni u radionici, ni u zabavnim prostorijama. Te stvari »ne pristaju« u naš pojmovni svijet, prema tome nijesu ni moguće. Ali zar nije to kukavna, bijedna logika?

Sama je priroda puna *č u d e s a*. Što se čovječji duh više diže istražujući ta čudesa, to mu se više otvaraju dalja polja čudesnoga, nepojmljivog, onoga, što je nad čovjekom. Nebeski svod sa svojim neizračunivim daljinama, sa svojim svjetovima sunaca i maglica jest čudo, ako se isporedi s malim svijetom našega svagdanjeg poimanja. I povijest nije ništa drugo nego veliko, šareno čudo puno uzvišenog i puno tragičnog. Sama je čovječja duša ocean nerazjašnjenih čudesa. I tako nemamo nikakova razloga i nikakova prava misliti, da je samo ono, što se dade svrstati u područje izvanjih naših iskustava, stvarnost i da se ima ozbiljno shvatiti.

Sve mjeriti po tom prividnom životu, ne htjeti da vrijedi, osim ono, što je povezano s tom snježnom pahuljicom, s tom sjenom, s tim malim svijetom usred oceana, što zovemo svojim životom, s toga najužeg stajališta ocjenjivati stvari i mogućnosti velikog bistva, jest luda ograničenost.

Drugim riječima: nije nadsvijet neistinit, prividan, nego gotovo prije mali svijet našega zemaljskog bistva. Nije Bog nevjerojatan, nego gotovo prije čovjek. Nije beskonačno tajna, nego prije konačno. Ne zapanjuje vječnost, nego prije vrijeme. Što mi ne vidimo, što nadilazi našu spoznajnu moć, može biti barem tako istinito i zbiljski, kao i ono, što vidimo. Što vjera uči stvari nadosjetne, nadčovječje, pače nadnaravne, to je u golemom okviru zagonetnog svemira prije *d o k a z* za njezinu istinitost, nego li teškoća protiv nje.

4. Nadsvijet je poželjan.

Ako je zazbiljnost nadsvijeta moguća, valja odmah i dodati: to nije nikakova nemila mogućnost, koja bi stezala i zadavala tjeskobu i strah, nego naprotiv mogućnost u svakom pogledu veoma poželjna, tako poželjna, da se čovjek uprav zapanjen mora pitati, kako je do toga došlo, da se mnogi boje samo te mogućnosti. Zašto bi imalo biti bolje, kad ne bi bilo Boga ni vječnog života?

I s t i n a se nadsvijeta pokazuje nada sve poželjnom najprije zbog toga, što čovjek teži za poznavanjem svijeta. Jer se samo u tom slučaju da potpuno odgovoriti na najdublja pitanja o čovječjem biću i žiću. Gdje izdaje čisto čovječja filozofija, gdje prestaje mišljenje, gdje nitko više ne zna otkud i kamo, tu se čuje glas kršćanske vjere u nadsvijet, tako jasno i čvrsto, tako radosno i izvjesno kao anđeosko pjevanje i srebrn zvuk zvona.

Ako nema Boga, nema za me ni vječnoga ličnog života pred licem njegovim, koji smisao ima tad moj život, koji smisao može imati tad za mene sve ostalo? Čemu tad cio svijet? Čemu čovječji život? Čemu mišljenje? Besciljno kruženje i šum, okrutna igra, luđačko kolo, nerješiva zagonetka! Čemu živjeti, ako je sâm život besmislen? Čemu se boriti, čemu biti pristojan, pošten i značajan? Čemu se baviti znanošću i težiti za uljudbom, čemu govoriti o krepostima i nesebičnosti, ako su sve to samo riječi, kojih nestaje kao zvuka, iza kojih nema ništa izvjesno i trajno? Čemu napredak, ako je svršetak svemu napretku samo tlapnja, ako je naš život nalik na pusti san?

Kako naprotiv dobiva svijet, priroda i pogotovo čovječji život odmah dostojan *s m i s a o* i uz-

višen c i l j, ako sam uvjeren, da dokazi za Boga i nadsvijet vrijede i u tom gledam vrhunac i konačni cilj svega zemaljskog zbivanja! Tu sve teži jedinstveno za vrhuncem kao u prekrasnoj stolnoj crkvi: pojedine stvari po nepromjenljivim zakonima mišljenja vode do spoznaje, ljubavi i službe Božje, i slobodna služba Bogu vodi me opet preobraženju i blaženstvu kod njega! Onda uljudba, istraživanje istine, krepost napreduju do najviših vrhunaca. Tada su zadaci, zapletenosti i borbe života velike pozadine vrlo umjetne slike, koja se zlatnim crtama Providnosti preobrazuje u prekrasnu umjetninu.

Ali svaki razuman čovjek morao bi zbog samoga sebe željeti, da ima Boga i vječnost, da su istinite uzvišene kršćanske nauke. Jer je tad cio vidljivi svijet samo odsjev Božje ljubavi, moći i bogatstva. Milijune zvijezda, oblake i mora, rijeke i potoke, cvijeće i zemaljske plodove Bog je stvorio čovjeka radi: odabrao ga za svoje dijete i obasuo blagom svake ruke.

Nama je neizmjerno korisnije biti djeca sveznajućega i predobrog nebeskog Oca, nego da smo igračka slijepoga, pukog slučaja; znati, da imamo Oca nad sobom, nego da samo vladaju mrtve prirodne sile, svemirske sile hladnoga, groznog stroja.

Protivnici se rado rugaju kršćanskim mislima o onom svijetu. Ali što dokazuju ruganja? Zar nije svršetak života, kako ga uči kršćanstvo, hiljadu puta plemenitiji od bezutješnoga i beznadnog uništenja bezvjerca? Zar nije poželjan cilj vječno trajni život u blaženstvu, ljepoti i ljubavi? Zar nije nebo najutješnija misao, što je može biti? I u samoj misli na pakao ima nešto visoko i što umiruje, jer daje kršćanskoj nauci značaj najveće ćudoredne ozbiljnosti.

Ako postoji Bog: kako smo tad srećni, bogati ljudi! Nema li Boga, tad smo najbjedniji stvorovi: praški, slamke, neznatni atomi, koje vihor prirodnog tijeka bez cilja amo tamo baca i napokon baci u gnjilež. Ako ima Bog, tad ne može nijedna vlas pasti s naše glave, da Bog ne bi za to znao, nijedna nas nesreća ne može stići, koja ne bi bila u nacrtu njegove Providnosti. Nema li Boga, tad su smrt i prolaznost najveći nesklad u svjetskom zbivanju, tad priroda grozno mori svoju vlastitu djecu. Tada je grob svršetak, potpuno beznadno uništenje svega našeg bića i teženja, sve ljubavi i radosti, svega smijanja i nadanja. Ali ako postoji Bog i vječnost, tada je smrt za kreposnog čovjeka samo svršetak teškog vremena kušnje, oslobođenje, svitanje dana pobjede — nije konac, nego uzlaz k proslavi! Smrt nas ne rastavlja zauvijek od naših milih, nego nas vodi da vidimo one, koji su pred nama otišli.

Pametan i pošten čovjek hiljadu puta više želi, da se vjera temelji na istini, nego da se od nje boji i na svaki joj se način protivi.

Ali da je vjera sa svojom naukom o nadsvijetu ne samo moguća i poželjna, nego da je i istinita, dade se isto tako neprevarljivom sigurnosti d o k a z a t i.

No mi ne mislimo ovdje pisati apologetike, ona je već davno i mnogoput napisana. Da ovdje dodamo samo neke napomene općeg značaja.

5. Nadsvijet je istinit.

Ne može se istinitost vjere rukama zahvatiti. Dokazi za vjeru uvjeravaju, ali ipak ostavljaju čovjeku psihologijsku mogućnost da sumnja, kao

i svaki drugi dokaz o onome, što je neosjetno. Ako je bilo filozofa, koji su sumnjali i da postoje, koji su sumnjali o zakonima mišljenja i o općoj vrijednosti jedamputjedan, tako postoji i mogućnost vjerske sumnje, i ako razlozi za istinitost vjerske nauke potpuno dokazuju.

Razlozi za istinitost našeg poimanja o svijetu jesu jaki i neoborivi. Već to, što protivnici gotovo nikad nijesu pokušali da naše razloge neposredno obore, nego nastoje utvrditi nevjeru više zaobilazeći: smjelim tvrdnjama, iznakazujući vjersku nauku, razdražujući protiv svećenikâ, rugajući se i t. d. A to je sve posredni znak, kako su naši dokazi jaki. Tako se događa već stoljećima. Jedino uspješno pobijanje naših dokaza bilo je odvajkada gruba sila, progonstvo, tlačenje, ubijanje mučenikâ; a onda opet laž, ruganje, razdraživanje, i danas naročito: da se o vjeri ne govori, da se ne će ni da zna za nju, da se od nje odvraća pažnja.

Zapravo ne bi ni trebalo mnogo dokaza za vjeru. Lice se Božje zrcali na svakoj crti prirode. Na svakom koraku nailazimo na Božje tragove. Našemu razumu govore kretanje sunaca i nebeskih maglica, oceana, šum šume, cvjetovi poljski, tiha čeznja srca za beskrajnom, nepomućenom srećom, hiljade svjedočanstva najboljih i najplemenitijih ljudi svih naroda, svih krajeva, svih stoljeća. Španjolski filozof Balmes zgodno reče, da u svom džepu nosi najbolji dokaz o Bogu: svoj sat. Kako se ne da zamisliti, da bi džepni sat nastao od ničega i ničim, pukim slučajem, od same »prirode«, i ako bi se pri tom mislilo na uzročno razvijanje, tako i još mnogo manje može se prihvatiti, da je golemi svemirski sat s milijardama kotača i pera i kazaljki samo onako slučajno nastao. Taj je stari

dokaz bio poznat već poganima: Aristotelu, Plutarhu, Ciceronu. Taj se dokaz nije do danas oslabio, pa ni naukom o razvitku, koja, ako se pravo razumije, jest samo nova potvrda za red i svršnost u prirodi, novi dokaz o moći i mudrosti Stvoritelja.

Zašto mi vjerujemo i zašto svi razumni vjeruju u Boga? Jer vjerujemo u b i t a k i u z a k o n b i t k a. Svaka filozofija, koja hoće zanijekati Boga ili ga obići, morala bi najprije odstraniti zakone bitka ili njihovu vrijednost samovoljno ograničiti. Svako razumno mišljenje najzad vodi Bogu. I zato nema iskrenog bezbožnika među ljudima, koji pravilno misle.

Ako ima bitka, onda mora biti i bitak sam od sebe. Svako stvoreno, uzrokovano biće pokazuje na prauzrok, na prabiće. Tajna uopće ne počinje kod Boga, nego samoga bitka. Ako ima bitak, tad je već taj bitak neke vrste čudo, a put od tog bitka do Boga nije više čudo.

S riječju priroda još nije ništa razjašnjeno za razumijevanje svijeta. To je samo riječ. Priroda nije jedna stvar, nego nebrojeno mnogo milijarda stvari u svakom prašku, u svakoj kaplji vode, u svakom atomu. Da sve te nebrojeno mnoge stvari, međusobno različite i razmjerno udaljene daljinama mlječnih staza, slijede iste zakone, izriču iste ideje, sjedinjuju se u jednu višu cijelost, bez sumnje zahtijevaju nad sobom silu, koja ih ujedinjuje, koja sila, jer neizrecivo razumno i slobodno radi, mora biti i sama razumno biće u najpotpunijoj mjeri. Tu nadsvjetsku mudru i slobodnu silu zovemo B o g.

Mi doduše uvijek govorimo o Bogu u antropomorfizmima (na ljudsku). Ne možemo drukčije. Mi ga izričemo čovječjim pojmovima, slikama i

riječima, koje su uzete iz osjetnog iskustva. I to je toliko pravo, koliko Bog mora stvarno posjedovati sva lična svojstva, koja mi nalazimo na svojoj ličnosti. Dakako u smislu, koji nadvisuje i niječe svako nesavršenstvo.

Osobito je vrijedno pažnju svratiti, kako treba najprije zanijekati najočitije istine čovječje spoznaje, da se Bog zaniječe. Neka filozofija držala se prisiljenom da sumnja kao što o Bogu isto tako o zakonima mišljenja, pače o samoj mogućnosti, da čovječji um spozna, šta više i o tom, da li čovjek postoji. Time je ipak ista ta filozofija posredno pokazala, kako je nesmisao nijekati Boga. Tko ne ide tako daleko, da napusti zakone mišljenja, tko vjeruje u samog sebe i da svijet postoji, tko uopće ne će da ukloni čovječji razum kao nešto nekorisno, taj nema prava pozivati se na modernu filozofiju, kad se radi o Bogu, ili držati, da su njome oboreni dokazi o Bogu.

6. Sklad među svijetom i nadsvijetom.

Kako dalje smiruje čovjeka, kad opaža divan s k l a d među svijetom i nadsvijetom i kako se raduje, što se različita carstva stvarnosti združuju da potvrde nadsvijet. Jer nesamo da pojedini dokazi potvrđuju pojedine kršćanske istine, nego još i sklad među tim dokazima samo povećava njihovu snagu. Može se na pr. polaziti od najopćenitijeg promatranja postojanja svijeta i od zakona mišljenja i doći do nužde da postoji prauzrok svemu bitku. Iz reda, svršenosti prirode, iz početka života na zemlji može se izvesti, da postoji Bog. Isto tako može se istim putem udariti iz unutarnjih doživljaja čovječje duše. Uvijek

se dođe do istog uspjeha: mora postojati beskonačni duh, mudar i pun ljubavi, svemogući i vječni Stvoritelj. Nijedan čovjek ne bi tolike dokaze držao nedostatnima ni za kakovu istinu, kad se ne bi radilo o stvarima, iz kojih izlaze strahovite posljedice; o stvarima, koje su neugodne niskome čovjeku i njegovim neobuzdanim strastima.

Ali ne samo da dokazi o Bogu — ili dokazi za kršćanstvo i Crkvu — pokazuju divan sklad među sobom, nego još i čitav viši čovječji život pristaje u taj vjerski sklad. I ćudoredni i društveni red, estetika, pače i narodno zdravlje svjedoče da su istinite naše vjerske nauke. Zar ne udara u oči, kako je ono, što je dokazano da je istinito u vjerskoj nauci, ujedno podloga dobromu u ćudorednoj nauci, u estetici podloga lijepomu i u zdravstvu podloga zdravome.

Vjera i ć u d o r e d n o s t jesu u očitoj, tajanstvenoj i postojanoj vezi. Ima bezbožnih ljudi, koji u cijelosti neporočno žive, a ima zločinaca, koji u Boga vjeruju — ali su jedni i drugi izuzeci. Općenito su ljudi to bolji, čistiji, plemenitiji, nesebičniji, što imaju više vjere. Zar ne govori mnogo, da se ipak sveudilj u redovima vjernikâ nalaze najvjerniji ocevi, najpožrtvovnije majke? Gdje ima većih junaka nego u povijesti Svetih? Više ljubavi i pripravnosti pomoći nego li kod redovnica - bolničarka? Gdje odsijeva više unutarnje smirenosti, više mira, više opće čovječje ljubavi, više savjesnosti, više plemenštine, više strpljivosti i djevičanstva u srcima nego kod oltara, kod pričesne klupe, u molitvi, u općenju s Bogom? Čovjek, koji moli, jest ujedno najblaži, najdarežljiviji, najpomirljiviji, najmiroljubiviji čovjek. Kako je lijepo dijete, koje moli, kako lijep odra-

stao čovjek! Kako sijevaju njegove oči, kako mu je duša opojena Bogom, kako se diže do najsvjetlijih visova, kako se uzvisuje nad sve zemaljsko!

Dakako može se izvanjska prividna vjera spojiti s niskim mišljenjem. To čine licemjeri i naoko sveti. Ali zašto se zovu naoko sveti? Već sama riječ kazuje, da istinski sveti ne mogu da budu zli, i tko je zao može vjeru samo hiniti. Vjera je upravo bistvena dobrota, čistoća, iskrenost, pravednost, svijest o dužnosti.

Slično vrijedi i za društveni zajednički čovječji život. Vremena puna vjere Božje i duboke religioznosti bijahu uvijek vremena društvenog mira i ravnotežja. Naprotiv vjersko propadanje vodilo je ujedno društvenim napetostima, neriješenim društvenim neizvjesnostima, nezadovoljstvu i bijedi. Tome se nije čuditi. Svako bratstvo zahtijeva zajedničkog oca. Čovjek se istom osjeća bratom svoga bližnjega, ako se priznaje djetetom istog Oca i Stvoritelja. Zašto da si inače uskrati u životu one koristi, koje dolaze od pljačkanja i tlačenja drugih, slabijih, bespomoćnih? Naprotiv nigdje društveno osjećanje ne nalazi tako plodna tla, kao u vjeri Božjoj i Kristovoj ljubavi.

Čini se, da i estetika još pojačava dokaze o nadsvijetu. Ta, vjera je u Boga izvor najveće ljepote u životu i u umjetnosti. Zašto je vjera u povijesti narodâ uvijek i bez izuzetka praizvor umjetnosti? Zašto se umjetnost diže na vrhunac svoga stvaranja, kad veliča vjeru? Graditeljstvo, slikarstvo, kiparstvo, glazba, pjesništvo i govorništvo proizvedoše svoja najsjajnija djela u vezi s kršćanstvom. Pošli mi makar u koji umjetničko-historijski muzej Evrope, u nacionalnu galeriju u Londonu ili u pariski Louvre, ili u slikarske galerije u Dresdenu, Münchenu, Milanu, Fiorenciji: svuda se osjećamo gotovo kao u kakovoj katoličkoj crkvi i kad stupimo u dvorane, malo da ne pružimo ruku za blagoslovljenom vodom. Jer najveći dio, što promatramo od umjetnina najvećih umjetnika, jest u vezi s vjerskim predmetima, sjeća nas katoličke Crkve. Jer nigdje nema tako uzvišenih predmeta za umjetničko prikazivanje kao u kršćanskom kraljevstvu misli.

I nije tako samo u umjetnosti, nego i u životu! Ima li što ljepše, nego što je pobožnokršćanska plemenita obitelj, pobožno dijete, djevojka, kad moli, junaštvo kršćanskog mučenika? Što je ljepše od milosrdne kršćanske ljubavi prema bližnjemu? Od kreposti zahvalnosti? Od predanja dužnosti? Od požrtvovnog rada za druge? Nedužne oči sjaju radošću, kad sretnu svećenika, križ, vjerski čin. Oči gadne pohlepe za blagom, zvjerske pohote, niske strasti sijevaju gnjevom, i ako se gdje namjere na samo ime Božje... Otkud to?

I nije samo lijep nadsvijet i sve, čega se na svijetu dotiče; on je i nepresušno vrelo za zdravlje čovjeka i narodâ. Vjera nije samo početak pjesništva, nego i liječništva. Što je čovjek religiozniji, to je ćudoredniji njegov život, to zdravije njegovo tijelo i njegov razvitak. Gdje vjera proniče život, ondje su znatno suzbijene opačine, koje narode upropašćuju: pijanstvo, raskalašenost, nevjernost u obiteljskom životu, rastava braka, zanemarivanje djece, sramotne bolesti i zaraze, samoubistvo, duševne bolesti, ne htjeti da se ima djece, nego dvoje ili jedno ili nijedno.

Gotovo bi se moglo reći, da je vjera najbolja higijena za pojedince i za narode. Umjerenost, uzdržljivost, čistoća, unutarnja stega nijesu samo stvari, koje vjera propovijeda i promiče, nego su

ujedno snage, koje čuvaju tjelesno zdravlje pojedinaca i čitavih naroda. Nasuprot polagano izumiru mnogi bezvjerni narodi. Odakle to tajanstveno podudaranje?

Tako se snuje divan, tihi s k l a d između istinitoga, dobrog, lijepog i korisnog, da se potvrdi istina, kako svi ti pojmovi teku iz jednakoga, posljednjeg izvora; kako ta carstva dobivaju svoje zakone od istoga, najvišeg zakonodavca.

Ali ne mislimo pisati apologetike. Samo htjedosmo ukratko upozoriti na neke odlučne veze.

7. Radost s nadsvijeta.

Ali sad smijemo radosno i odvažno reći:

Tko s naravnom otvorenošću iskreno i ničim neobuzet promatra ovaj svijet, svijet zvijezda i atomâ, svijet tjelesni i duševni; tko ima pred očima i mirno promišlja ovaj neizmjerni svemir pun reda i svršnosti, ovaj golemi lanac uzroka i učinaka, taj se mora ili odreći vrhovnih zakona mišljenja i naročito potpuno napustiti zakon uzročnosti, ili mora bez obaziranja p r i z n a t i Boga posljednjim, mudrim, slobodnim uzrokom svemu bitku.

I tko isto tako iskreno i ničim neobuzet proučava povijesna svjedočanstva o Isusu iz Nazareta, njegovu ličnost, njegovo svjedočanstvo o njemu samome u vezi s njegovom mudrošću, koja sve nadilazi, i njegov jedino čist značaj, tko ispituje njegovu nauku i njegova djela, tko promišlja njegova čudesa i dokaze za njegovo uskrsnuće, taj mora ili načelno izjaviti, da su sve metode povijesnog istraživanja nestalne i lažne, ili mora priznati Božanstvo Kristovo i prema tomu Božanstvenost kršćanstva.

I napokon: tko mirno razmisli Isusove izjave o njegovu kraljevstvu i uređenju toga kraljevstva, tko dade da na njega slobodno djeluje svjedočanstvo Pracrkve i prvih kršćanskih vjekova, tko promisli bezuvjetnu Gospodinovu zapovijed o jedinstvu njegove Crkve i pritom isporedi na jednoj strani dogmatsku, liturgijsku i organičku jedinstvenost s potpunom nejedinstvenosti i rasulom na drugoj strani, na jednoj strani nepokolebivo držanje propisa i naredaba Sv. Pisma i Usmene Predaje s nedostajanjem praapostolskih običaja i uredaba na drugoj strani, taj će opet moći birati samo između dvojega, ili da Krist nije htio u svojoj Crkvi jedinstvo i jakost, nego pometnju i rasap, ili je istina tamo, gdje Crkva nepokolebivo drži Božanstvo Kristovo i njegove naredbe, sve do hijerarhije i primata, do Euharistije i sakramenta Pokore.

Dakako samo razumno djelovanje ne sili čovjeka da u pravom smislu slobodno i nadnaravno vjeruje. T a j e v j e r a više nego samo zaključivanje iz umnih razloga. Ona je u prvom redu i d j e l o m i l o s t i. Zaključivanje može jasno i bistro biti pred duhom, ali da se čovjek s vjerničkim štovanjem pokloni Objavi, mora ga iznutra potaći još i sjaj Božjeg prosvjetljenja. Plodonosni se dah milosti nikome ne uskraćuje, koji pošteno traži istinu, tko moli za prosvjetljenje i ne pokaže se nedostojnim prosvjetljenja.

No tad, kad se posjeduje slobodna i potpuna vjera, provre u kršćanskom srcu zahvalni i radosni Aleluja zaradi sve ljepote i utješne snage, koja struji u nj iz istine i punine nadsvijeta. Kakovi vidici, kakove daljine otvaraju se kršćanskoj duši! Kakov novi život započinje za kršćanina, sasvim preobražen i oplemenjen, kad spozna taj sveti

nadsvijet! Život neprolazne vrijednosti, živih, životnih snaga! Nadnaravni život, koji se doduše mora probijati kroz uske klance ovog svijeta, kroz buku, kroz nevolje i napasti ovog života, ali je po svojem unutarnjem značaju već život nad svijetom, položen u vječnost i beskonačnost.

Naoko bijedan život, ali koji krije tajna bogatstva! Ponizan život usred drugih zemaljskih putnika, kao što je jednoć Bog-čovjek živio među priprostim ljudima, ali je u očima Božjim pobjedonosno hodanje kraljevskog djeteta. Život križnog puta, mrtvenja, možda patnički, ali koji u sebi ima klicu vječnog blaženstva, pače već ovdje usred svih nevolja napunja srce nebeskom radosti.

»Blažen, tko vjeruje« veli Sv. Pismo. Da, blažen, koji razborito i svijesno vjeruje i dosljedno vjerujući provodi život vjere. Božja beskrajnost prebiva u njemu, kao u kakovu živu svetohraništu, koje putuje. Nadsvijet mu se priklanja i biva u njemu svagdanji, radosni, uzvišeni doživljaj.

To priklanjanje nadsvijeta našoj duši zovemo m i l o s t, Božje posinaštvo. Svesci bogoslovskih i mističkih knjiga nedostaju da ispripovijedaju njezina čudesa. Sve su čovječje poredbe i slike preslabe da izreku njezino bistvo. Milost je prebivanje Božje u nama i to ne nedjelatno prebivanje, nego neprestano djelovanje i izgrađivanje Svemogućega u našoj duši. Milost je Božje prijateljstvo, kod kojega nam Nepristupačni priopćuje svoje bistvo, podiže nas do sebi ravnih slika. Milost je Božje posinaštvo, po kojemu postajemo braćom Kristovom i baštinicima neba, baštinicima svega posjeda Božjega. Milost je unutarnje preobraženje, jest ulaz u Božji šator,

uzlaz na njegove svete bregove, k nevidljivim žrtvenicima, koji u nama stvaraju vječnu mladost i radost.

Kakova je ludost takovu se nadsvijetu uklanjati lijeno ili pače neprijateljski! Kakova okrutnost prema sebi samima, ako se lakoumno odrečemo njegovih darova!

II. GLAVA.

VJEČNI BOG

I. Bog.

Ako smo na temelju uma i vjere, kršćanske filozofije i bogoslovlja, našemu se duhu ukazuje najdivnija slika, što je uopće može čovječji razum shvatiti, i ako samo nesavršeno: Božje biće, najviši cilj mišljenja i teženja za svakog čovjeka, čiji duh i srce nijesu izopačeni izvještačenoprijevarnim mislima i naopakom voljom.

Sam Bog dao nam je u Sv. Pismu upoznati nadublje u svojem bistvu. Kad ga Mojsije upitao, tko je on i kako da ga zove, reče mu Bog: »Reci

sinovima Izraelovim: Ja sam onaj što jest, onaj koji jest poslao te.« To je smisao riječi u 2. Mojs. 3, 14.

To je dakle pravo i bistveno ime Božje. »Ja sam«, onaj »koji jest«. Bog je onaj, komu bitak pripada u svoj svojoj mjeri, u svoj svojoj neograničenoj punini. Ne ma koji dio, ma koja vrsta bitka, nego cijeli, puni, neograničeni bitak. Prema njemu je sav ostali bitak prije ne-bitak negoli bitak: blijedi, kao sjena, uzajmljen, ovisan bitak. Sve, što jest, ili je Bog sâm ili od njega zavisan, stvoren, uvjetovan bitak. Ništa i nitko ne može da si prida ime, koje bi označivalo bistvo: onaj, koji jest; samo on.

Ako je on pravo, iskonsko jedino biće, tad seže njegovo savršenstvo u svim pravcima tako daleko, kako daleko seže sam bitak... On je beskonačan. Ne kao slučaj, kao dodatak, kao pridano ili stečeno svojstvo nego bistveno. Nesmisao je pomišljati Boga, koji ne bi bio beskrajno moguć, beskrajno mudar, beskrajno dobar, beskrajno pravedan i beskrajno lijep.

Bog je v j e č a n. To ne znači možda: on je veoma, veoma star: pače ni samo to: da je bio prije svakog vremena. Nego znači: da je on nad svako vrijeme, da je on, što se njega tiče, jednako bliz prošlosti i budućnosti kao i sadašnjosti. Ne zna vrijeme i nije podložan nikakovoj promjeni, nikakovu slijedu jednoga za drugim. »On je onaj, koji bijaše, koji jest i koji će doći, alfa i omega, početak i svršetak« (por. Otkr. 1. 8). Bog živi u vječnom danas, u vječnom sada. Hiljade godina i milijuni godina prolaze mimo njegovo prijestolje, svjetovi nastaju i nestaje ih, ostare i istroše se kao odijela i sagovi: ali on ostaje isti i godine njegove ne će isteći (por. Ps. 101, 27). On bijaše

isto tako star i mlad u času, kad je stao da kruži i da se vrti stvarni svemir od pravremena, kako će biti, kad bude jednoć posljednje sunce još danas nerazvijene mlječne staze ugasnulo i izumrlo u tamnom, hladnom svemiru.

Bog je neizmjerno b l a ž e n u sebi i po samom sebi. Sve bogatstvo i sva ljepota u njegovu je bistvu; on ne treba ni koje stvari ni kojeg čovjeka, da bude srećan. Sva hvala i sva ljubav njegovih stvorova ne može da poveća njegove sreće. Naprotiv: svi stvorovi dobivaju od njega svoje bogatstvo i svoju ljepotu i ako zaista hoće biti srećni, moraju svoju sreću kod njega tražiti, ili ostaju nezadovoljeni i vječno nesrećni. Štogod ima lijepo i uzvišeno na zemlji, majčinska sreća i djetinji smijeh, ljepota boja i sunčani sjaj, sva krasota cvijeća i zvijezda, sva čovječja nježnost i snaga — lijepo je i puno čara samo zato, jer je slabi odsjev njegove ljepote, zräka njegova svijetla, što je zalutala u ovu dolinu suza. Ako u ljudi usplamti srce ljubavlju jednih prema drugima, ako ih čežnja muči, ako ih oduševljavaju čudesa naravi i djela umjetnosti, ako slušaju divnu glazbu kao zaneseni, možda i ne slute, ali stvarno je Božja ljepota, koja ih kroz stvorenu ljepotu privlači i usrećuje.

Gospodin je m u d a r. Kakova se punina misli, kakov se duh, koji uređuje, očituje u njegovu stvorenju. Prirodna nauka, liječništvo trebali su hiljade godina, da samo nešto otkriju od prirodnih zagonetaka u nama i oko nas, što ih krije Božji svemirski nacrt u rasipnoj punini. Kakov sklad zakona, sila, uzajmičnih veza među milijunima vrsti bitka u stvorenoj prirodi! A što istom u duhovnom carstvu čovjeka! Milijuni slobodnih bića s milijunima slobodnih djelovanja;

ipak pobjeđuje nad svime i u svemu Providnost, koja upravlja udesima naroda i pojedinih ljudi, kao da i ne bi bili slobodni, i koja Providnost svoje velike misli točno po nacrtu ostvaruje kroz naoko slučajni darmar udesa.

Gospodin je svemoguć. Volja i moć u njega su jedno. On stvara svjetove i uništuje ih, ako hoće. I kakove svjetove! Astronomija govori o tisućama mlječnih staza, o milijardama, možda o stotinu milijarda golemih sunaca u svakoj mlječnoj stazi. Svijetlo treba hiljadu, stotinu hiljada godina, da od tih tjelesa dopre do naše zemlje; a svijetlo se u svemiru širi brzinom od otprilike 80 bilijuna kilometara na godinu. Slušamo o zvjezdama, koje su 50 milijuna puta veće od našeg sunca, što je 1,300.000 puta veće od naše zemlje. »Nebesa navješćuju slavu Vječnoga!« Još se gotovo čudesnijom ukazuje svemoć Božja u malom svijetu žive stanice, u čudesnoj izgradnji organizma. Kakova čudesa snuju i djeluju u našim organima, u najmanjoj travci, u sitnom oku kukca! Kako mora biti velik onaj, koji to sve stvori bez svake muke, ne razbijajući si glave, ne naprežući se i svaki čas dalje stvara, budući da uzdržavanje stvorova nije ništa drugo nego sveudiljno njihovo stvaranje.

Jošte više: Bog je beskrajno dobar i pun ljubavi, koji se raduje, da se snizuje do svojih duhom obdarenih stvorova.

2. Bog našeg života.

Bog bi bio mogao sâm ostati u svojem savršenstvu i blaženstvu. Uzvišeno i zadovoljno biti sam uživajući svoju puninu, svoje unutarnje bogatstvo. On to nije htio. Snizi se do nas. Dok još ne bijasmo ništa, istraži nas u carstvu pomišljenih sjena i dade nam život, ličnost, razum i srce; čovječje žiće i nadnaravni poziv. Kako mu moramo za to zahvaljivati!

Bog nas je obasuo bogatim jutarnjim darovim. Darova nam golemo carstvo prirode sa svim njezinim čudesnim djelima i uredbama, da nam bude stan. Jošte više: dade nam cijelo carstvo milosti. I još više: hoće nam jednoć otvoriti carstvo slave, život njegova vlastitog života, gdje će se naše oko opajati krasotom njegova bogatstva i srce obamirati od zanosa i radosti.

Kako je Bog nesamo jak i moćan, mudar i silan, nego je također mio i ponizan! Kako on napunja stvoreni svijet nesamo tragovima svoje moći i mudrosti, nego također djelima svoje dobrote i ljubavi! Kako je divno znati, da ne vlada visoko nad svakim bitkom neshvatljivi um i sila, nego ujedno neizmjerno skrbno, puno očinske ljubavi srce!

Bog se snizio do nas najprije stvaranjem. Ali još mnogo više, što je postao čovjek i svojom nas smrću otkupio. Moglo bi se reći, jošte se više snizio u Oltarskom Sakramentu, u Crkvi, u milosti. Mi smo po svojoj naravi njegove sluge, ali nas od prvoga časa, kako smo stvoreni, podiže do svoje djece. On satka u dušama naših praroditelja zlatni brokat Božjeg posinaštva. Siđe do njih i govorio je i općio s njima. Svaka spasonosna misao, svaka nadnaravna dobra pobuda u čovječjem srcu jest njegov lični šapat i djelovanje u nama. Kad mu je čovjek, odmah prvi čovjek, pogazio vjernost i otkazao poslušnost, tad je doduše dopustio, da čovjek osjeti svoju ludost

i da je osjeća sve do danas, ali se od prvog časa pobrinuo, da se čovjek spasi, da se u njemu obnovi nezasluženo Božje posinaštvo. I kad je došla punina vremena sâm postade čovjek i svojom nas mukom i smrću otkupi. Kakovim nas je blagom obasuo u otkupljenju, u svojoj Crkvi! Istinom, milosti, samim Duhom Svetim! Oltarskim Sakramentom, utješnom vlasti opraštati grijehe, svojom blagoslovljenom Majkom, svojim otvorenim punim ljubavi Srcem! Darovima Duha Svetoga! Tim u nama čudesnim Božjim prebivanjem, tkanjem i upravljanjem, strujanjem i ucjepljivanjem! Svijetlom i snagom, utjehom i pobudom, vječnim ufanjem, predragocjenim obećanjima svoje pomoći! Od svega tog nijesmo ništa zaslužili, sve je najčistija darežljivost — unatoč našoj nevjernosti i našoj nedostojnosti.

Kako nas je vodio, da se k njemu dignemo, koliko to i do nas stoji! Kako mu je stalo do toga, da k njemu dolazimo, da mu govorimo, da smo s njime u djetinjoj vezi! Kako se raduje, ako mu našu bijedu darujemo u ljubavi i radosnoj službi!

Bogu je stalo do naše v j e r e! Mili mu se, što zahvalno primamo njegovu Objavu, istinitom držimo njegovu riječ, s vjerničkom poslušnosti susrećemo njegova proroštva. Kako je divna i kako usrećuje ta vjera! Kakova odlika, da smijemo vjerovati tako mnoge uzvišene istine, da nam je dopušteno prodrijeti duboko u tajne Svevišnjega!

Bog zahtijeva od nas u f a n j e: čvrsto, mirno pouzdanje, da nam on uistinu hoće darovati blaženstvo. Dobro smo dakle sakriveni u njegovoj ruci. Kakova je sreća za nas i ovo: što se smijemo da predamo najugodnijoj sigurnosti za svu

vječnost. Ako samo sudjelujemo, Bog nas hoće učiniti neizrecivo bogatima i radosnima i srećnima, te bismo morali umrijeti, kad bismo sada tu sreću samo i za čas iskusili.

I jošte više: Gospodin hoće, da ga l j u b i m o! On zahtijeva nesamo da ga služimo i slušamo i ponizno štujemo, nego ište i ljubav, srdačno predanje, sklonost! On to ne treba, ali hoće i raduje se tome. Bog, koji prosi našu ljubav! Beskonačni, kome je stalo do osjećaja našeg srca! Pa opet: koja li sreća za nas, što smijemo najvećega nad svim veličinama, najvrednijega ljubavi nad svim vrijednostima ljubavi nesamo štovati, nego i ljubiti! Ljubiti, tako da znamo: on nas više ljubi, nego mi njega ikad možemo ljubiti, i on osjeća toplu, očinsku radost s toga, što se mi radujemo s njega!

Kakova li se nježnost te veze pune ljubavi očituje u tome, što Bog, odlučivši postati čovjekom, izabra si Majku, u kojoj naš rod posta tako bliz njegovu srcu, kako može samo dijete biti blizu svojoj majci. Jošte više: smijemo zvati svojom Majkom tu istu Ženu, koja bijaše njegova tjelesna Majka! Biti sasvim blizi rođaci toga svetog kruga, Majke i Djeteta! Doći do najunutarnije i najličnije veze, što postoji između Boga-čovjeka i njegove blažene Majke. Što drugo znači M a r i j a u Kristovoj povijesti nego nježnost, žensku i materinsku tankoćutnot, toplinu i unutarnjost, što je htio utjelovljeni Bog iskusiti u svojem životu, jer nas to može napuniti radošću i pouzdanjem. Štovanje Marije u kršćanstvu jest najdraži dokaz Božje dobrote i čovjekoljubivosti.

Kamo god pogledamo, obistinjuje se neprestano: Bog je naš najbolji p r i j a t e l j, naše najveće blago, naša najčistija, nikad nepresušna radost!

Ljudi su tako slijepi, tako nerazumni, tako niski, da još osjećaju strah od Boga, da mu se uklanjaju, da im je dojadio. Pače još dobri drže, da je općenje s Bogom često dosadno i bez radosti! Moraju se uprav siliti, da se za pola sata povuku od zemaljske buke, te u tihoj molitvi i pobožnoj sabranosti uživaju toplu Božju nazočnost, da se raduju, što su djeca Božja, odabrana među milijunima! I da tada od molitve ustaju puni svete radosti i da idu i drugima navješćivati sreću srca svoga, i da ih sve učine učesnicima najvećeg blaga i preobilate radosti.

Imamo li samo uvijek na umu, tko je Bog i što je nama, vidjet ćemo, kako je sve izvan njega prazno i bljutavo! Bit ćemo sveti i apostoli: glasnici radosti s Boga, vjesnici jedinog blaženstva u njemu!

3. Volja biti Božji sluga.

Vječni Bog je samo tad uistinu Bog našeg života; vjera, ufanje i ljubav samo su tad pravi i istiniti, kad misao na Boga uistinu prožima naš život, cijelu njegovu svagdašnjost, kad imamo odvažnost za službu Božju.

Poniznost izlazi iz pravoga odnosa čovjeka prema Bogu. Čovjek treba da siđe do posljednjih dubina svog bitka, treba da se vrati do posljednjih izvora svojeg bistva. Tad će osjetiti, da kuća njegova života stoji na tuđem temelju, da cio njegov bitak sve do posljednje kapi izvire iz izvorâ, koji ne pripadaju njemu. Čovjek upoznaje, da je stvoren. Nije od sebe, on je od volje i milosti drugoga. Čovjeka je stvorila svemoguća, slobodna, ni na kakovu tvar vezana stvaralačka

riječ Beskonačnoga. Upućen na put, koji je drugi izabrao, odmjereno mu je vrijeme života, što ga drugi odmjerio, stizava ga udes, za koji u hiljadu slučajeva nije bio pitan, kao što nije bio zapitan, kad je bio stvoren. Uvijek kao da lebdi nad strašnim bezdanom ničega, samo ga drži ruka drugoga, nikad ne živeći od svoje moći, od svojeg bogatstva, nego svagda samo od sakrivene sile, uvijek u svakom trenutku samo od posuđenog bitka, posuđenoga kao do otkaza. To je čovjek: odvisan, podložan, izručen — sve do posljednje niti svog bistva — drugomu, sasvim drugomu, Bogu... Svaka čestica našega bitka jest, jer on hoće; svaki se čin našeg života događa, jer on u nama i s nama djeluje; svaki čas našeg vremena — njegov je dar. Štoviše i grijeh, naš prkos prema njemu, naš ustanak protiv njegove vlasti, samo je moguć, jer on pripušta, samo moguć, koliko on pušta, jer za to daje bitak i sile; pa i kad mrzimo na nj, trebamo još za to njegove darove, sile, koje potječu od njegova bogatstva, i sam đavao može plaćati svoje sluge samo novcem, koji ima Božju sliku i natpis. I dalje: nema uporne mržnje na nj, nema sotonskog ustanka protiv njega, koje on ne bi mogao promijeniti u pokajanje i podložnu ljubav. Tako smo mi sasvim zavisni od njega i njegove volje, da najskrovitiji kutovi i posljednje dubine naše duše i posljednja tajna naše najunutarnije ličnosti stoje pred njim otvoreni i otkriti. Tajna naše slobodne ljubavi i slobodne mržnje njemu je podložna, u njegovoj je vlasti. Njemu mi pripadamo do najunutarnije srži našega bića.

I taj Bog, komu smo posve izručeni, komu ne ćemo nikad uteći, od čijega suda nema priziva, pred kojim smo samo nemoć, samo slabost,

samo ništa, taj Bog nije neumoljivi prirodni zakon, koji mi doduše ne možemo da promijenimo, ali ga možemo da proračunamo, predvidimo i prema tome da se ravnamo. Ne, taj Bog jest ž i v i, s l o b o d n i Bog, o kojem stoji pisano: da se smiluje komu hoće, i pušta da otvrdne onaj, za koga hoće. On je Bog neshvatljivih odluka i neistraživih putova. I tome Bogu, tomu slobodnom, živom, neshvatljivom, tome Gospodaru nad svim gospodarima, tome jedinomu, pravom Bogu, pred kojim su svi zajedno svjetovi po prorokovoj riječi samo kao kap iz vedra, njemu mi pripadamo, njegovi smo, od njega i u njemu i za njega smo, a pred njim ništa. Njegovi smo i u četi zlikovaca, jer njemu ne možemo uteći, kad i pakao još govori o njegovoj svetosti i pravednosti. Njegovi smo u nebu i na zemlji i pod zemljom, sada i navijeke.

Ali čovjek može da tu zavisnost prizna, može da bude sav prožet tom svijesti o svojoj zavisnosti, svojoj nemoći, svojoj malešnosti, može da svojevoljno siđe do onih dubina svojeg bitka, gdje upoznaje, da njegovo biće lebdi nad ništa, da ga drži tuđa moć. Čovjek može da svojevoljno padne na koljena pred svojim Bogom i prizna, da smo mi ništa pred njim, da smo njegovo djelo i sluge njegove. Čovjek može svojevoljno da ostavi ono ukočeno, tjeskobno »htjeti da bude sâm svoj i sebi dostatan«, na neki način da sebe samog oslobodi, voljno se onomu preda, u čijoj je ipak ruci.

Ali tko to doista čini, taj priznaje time, da je u tuđoj službi, da ne živi samomu sebi, da je sluga, da je njegov život izvršivanje naloga od drugoga, da je sve, što ima, pozajmljeno i da mora nositi dobit drugomu. Takav čovjek osjeća u cijelom svom biću, da je samo poslan i naručen, da je ovdje za drugoga, i to nesamo u ovom ili onom poslu, ne: za drugoga, za Boga, u svakom činu, u svakom djelu, u svakom času, ne samo u djelovanju, nego i u bitku, tako sasvim za Boga, da je sve, što ne smjera na nj i nije za njega, nesmisao i strašna, grješna zalutalost.

A kad je ta spoznaja, to potresno shvaćanje prodrlo u najunutarniju, živu srž čovjeka, kad ga je tako proželo, da je ne može nikako više zaboraviti, da je on samo sluga i glasnik Božji, da, samo glas Božji, samo zavisnost, samo nemoć, samo izručenost, kako može takav čovjek da bude ohol, da poseže za bićem i žićem, za znanjem ili krepošću ili moću ili za čim inače, što mu ne pripada, i za to da zahtijeva čast, koja bi ga išla? Takov bi se čovjek htio nekako opirati proti ništa: da ga Bog ne drži, da ne bude Božji glasnik, da nije primio naloga. Oholica ili uživa rekao bi čovjek u svojim i s t i n i t i m odlikama, kao da mu ih nitko nije dao, kao da su najzad za njega i njegovu čast, kao da kuća njegove veličine i časti ne stoji na temelju slobodne volje Stvoritelja, koji bez zasluga stvora i bez njegova prava na što dijeli svoje darove i pozajmljuje svoje talente, jednomu deset, drugome pet, drugome opet samo dva. Ohol je čovjek kao onaj, koji se posuđenim novcem gradi bogatašom, kao upravitelj, koji bi se ponosio velikim dobitima, što ih glavnica nosi njegovu gospodaru, a ne njemu. Ili oholica v a r a samog sebe, da ima odlike, kojih nema, ili si ih nastoji grješno steći protiv Božje volje. Ali sve je to napadanje, pokušaj prevrata na prvu vezu s Bogom: na našu potpunu zavisnost od njega, od koga i za koga imamo sve, što posjedujemo i što jesmo.

Zato ponizan hoće od ljudi samo ono, što treba da služi Bogu, da izvrši na svijetu Božji nalog. Ako je taj nalog malen, ne prisvaja si nijednoga većeg. Najveći nalog, što postoji ima svaki čovjek: ljubiti Boga svim srcem. Ako je njegov nalog velik, uzima ga na se sa svetom srčanošću i smionom neustrašivosti, koje mogu prkositi čitavome svijetu, i uvijek ostaje svijestan, da je samo sluga i glasnik onoga, koji može i bez njega od kamenja podignuti djecu Abrahamovu, koji rado odabira nemoć, da postidi jako, i pred kojim smo mi ipak beskorisne sluge, pošto sve učinismo. Tko ne živi sebi, nego zaista Gospodinu, hodao on svijetlim visinama ili tamnim dolinama života, taj ne može sebe da traži, taj je ponizan.

Tko je ponizan, taj je u sebi siguran i slobodan, on je sluga Božji, u Božjoj je službi, i zato je nad svaku ljudsku naklonost ili nenaklonost. Ponizan može da bude miran i da čeka, jer ne hlepi ni za čim, ali je i uvijek spreman da slijedi Božji poziv, jer se ni od čega ne boji. I iz te poniznosti procvjeta sveta ljubav k Bogu. Tko je ponizan, taj se oslobodio sebičnopohlepne ukočenosti na samoga sebe i na svoje odlike, postao je slobodan od one tjeskobnooholе zatvorenosti i straha da što izgubi. A zašto je ponizno srce slobodno i spremno ljubiti Boga svoga? Tko se voljna srca predaje Bogu, tko sa strahopoštovanjem i pripravnom ćudi priznaje, da je zavisan od Boga, taj ga već počinje ljubiti. Kako bi se i mogao svome Bogu povjeriti, kad ne bi znao, da je u njemu siguran i sakrit, kad ne bi znao, da će mu se povjerenje uzvratiti; riječ u jednu, kad ne bi ljubio i znao da je ljubljen? Sebe izgubiti u Bogu jest poniznost, koja ljubi, i ponizna ljubav, jest srčanost služiti, koju ima samo ljubav.

III. GLAVA.

BOŽJE LICE

1. Božje lice.

Za tvojim licem čeznem, o Gospodine, i nevolja je mojeg života, da ga ne nalazim! Znam, da jesi; znam, tko si i kako si, što govoriš i što hoćeš — a ipak te ne mogu da shvatim! Vapijem za tobom i ti mi se ne pokazuješ!

Milijuni govore o tebi, hiljade mudraca nastoje istražiti tvoje bistvo; knjige bez broja, Sveto Pismo, pisma s neba navješćuju mi tebe; proroci i sibile s neba okrilaćenom rukom slikaju mi pred dušom, o zagonetko svijeta, prozirne crte tvojega

koprenom pokrivenog lica. Isus tvoj poslanik i Sin, rasvijetlio nam kao munjom tajnu iza vječne koprene, digao za čas zastor od čudesnog čara tvojeg lica.

Otada stojiš tako živo pred nama, da svatko misli da te zna; seoska bakica i školsko dijete govore o tebi, kao da te očima gledaju; govore o tebi i govore tebi, kao da te rukama dohvaćaju.

Tako si nam blizu, kao da na svojem licu osjećamo tvoj dah, čudesan, žarki i ipak blagi žar tvoje blizine. Sa svim tim, o Gospodine, ostaješ tako bolno daleko! Pojedine tvoje crte svijetle nam jasno kao sunce, ali su samo crte, koje mi teško možemo složiti u potpunu sliku: sad nam se u duši ukazuju prejarkima, sad su blijede i ostavljaju nas u tami mučne neizvjesnosti.

Ti, izvore naš i konačna svrho, »u kome živimo i mičemo se i jesmo«, vazda nam izmičeš, sakrivaš se u nepristupačnom šatoru tvoje beskonačnosti, nestaje te u tajni i ostaješ nam zagonetka, koja nas muči, boli i uznemiruje.

Nama tako blizu, Gospodine: zašto nam ostaješ tako bolno daleko?

Tko si i kako si, o Gospodine? Što je tvoje b i s t v o: ljubav ili strogost? Da li si prije svega dobar Otac ili strašan Gospodar? Prijatelj i Otkupitelj ili sudac i kaznitelj? Neodoljivo lijep, pun ljubavi i smilovanja ili pravedan i strašan? Što je tvoje pravo s t v o r e n j e: nebo ili pakao? Gdje si ti više: u Betlehemskoj štali ili na Posljednjem sudu? Na križu ili na sudačkoj stolici? Gdje se tvoje bistvo bolje objavljuje: ondje, gdje grliš djecu, ili ondje, gdje izričeš strahovito prokletstvo na licemjerima? Tamo, gdje se snizuješ do grješnikâ, ili tamo, gdje govoriš o ognju vječne osude? Ondje, gdje miluješ zrakama tvoga

sunca polje i šumu, ljude i životinje, ili ondje, gdje gnjev tvoj buči u olujama nad pustinjama i morima.

Kad čitam u tvom Evanđelju, kad se zadubem u prikazivanja o Betlehemu i Nazaretu i Golgoti, kad stojim pred slikom tvojeg Srca, tad mi kao podnevno sunce sine u duši izvjesnost, da ti možeš biti samo ono, kako te zvao tvoj učenik ljubimac: ljubav. »Bog je ljubav« (1. Iv. 4, 8). Zašto stvaraš, ako ne iz ljubavi? Ti ne trebaš nikoga od nas. Bogat i neizmjerno blažen u samom sebi, ne možeš ništa da očekuješ od nas i od svih milijuna anđela i svetih, što još ne bi imao, i ne možemo nimalo da umnožimo svom svojom hvalom i štovanjem tvoje bogatstvo i tvoju čast. Zašto si nas dakle stvorio, ako ne zato, da nam dijeliš svoje darove, da izliješ nad nas svoje bogatstvo, ukratko: da budeš O t a c?

Samo tako svijet ima smisao. Tvoje stvaranje samo da se shvati kao tvoj očinski cjelov, Stvoritelju, kao tvoj zagrljaj, kao svijetljenje i sijevanje tvojeg sjaja, kao prelievanje tvojeg srca, razlijevanje tvoje darežljivosti. Kao što se otac raduje, kad se njegova djeca vesele pred božićnjim drvom i zanosno pjevajući pljeskaju rukama i promatraju jedan po jedan sve slatkiše i igračke, ovčice i pastire, što im donijela badnja večer! I kako kod toga od radosti dršće očevo srce, što je mogao razveseliti ta mlada bića: tako se ti raduješ, o Gospodine, u tvojoj beskonačnosti, što si stvorio ovaj veliki, šareni svijet i nama ga darovao i sad se milijuni živih bića sunčaju i raduju u Božićnjem svijetlu tvojih darova. Da se tako svijet shvati, upućuje me i njegova l j e p o t a. On nije trebao biti tako lijep kao što jest. Zemlja mogla bi nam davati po-

trebnu hranu, i kad ne bi razveseljavale naše oči zelene livade i krasne šume i cvijeće različitih boja. Ti si mogao stvoriti zemlju i bez šarenih krasota naših bregova, bez mnogostruke poezije sunaca, mjeseca i zvijezda. Zašto je morao da bude svijet nesamo dobar, nego i lijep? Nesamo koristan i jednozvučan kao kakova tvornica, nesamo praktičan i pust kao kakovo golemo skladište robe? Zašto je i čovječje tijelo tako lijepo, tako lijepa duša? Zašto ima često toliko draži i ljepote u jednom jedinom pogledu, u jednoj crti tijela, u jednom kretu, u jednoj jedinoj riječi? Ima ljudi, koji od ljubavne čežnje umiru, koji od žeđe za ljepotom idu u smrt. Zašto nas tako očarava pogled na čovječju ljepotu, čistoću i duševnu veličinu, majčinsku ljubav, zaručničku vjernost, djetinju privrženost? Ti si nam dao nesamo kruh, nego ujedno i med i k medu cvijet i k cvijetu proljeće i k proljeću ljubav, čežnju i radost. Ti si svijet stvorio ni zbog kojega drugoga razloga, nego iz ljubavi.

Iz ljubavi k svim svojim stvorovima. Jer »ni na što ne mržiš od svih stvari, koje si stvorio«. Ljubiš nesamo anđele, i nesamo ljude slične anđelima, nego i bijednike, grješnike. Crnca i bogalja i gubavca; i gubavca na duši. Ta ti nijesi došao da spasiš pravednike, nego grješnike. To si sâm rekao: Bog tako ljubi svijet, da je Sina svojega jedinorođenoga dao, da nijedan, koji vjeruje u njega, ne pogine, nego da ima život vječni. U priči o rasipnom sinu rišeš tako dirljivu sliku o samom sebi nada sve milosrdnom oprostitelju, da čovjek jedva može čitati tu priču suha oka.

2. Mučno pitanje.

Ali kad je tako, kako može da bude još mučnih pitanja?

Ipak, istom tu počinju!

Upravo ovo je najtamnije pitanje: Ako je Bog zaista »ljubav«, zašto ima onda toliko boli i bijede na svijetu? Ta mi smo žaljenja vrijedan rod onih, »koji tuguju i plaču«. Djeca ljubavi, odabranici Božje darežljivosti uzdišu i jadikuju u nebrojenim tjelesnim i duševnim nevoljama, često provode život u siromaštvu i bijedi. Kako da se to razumije? Zar se Stvoritelj preračunao? Zar mu njegovo djelo nije uspjelo? Zar je počinio pogrešku? Stvorio je ljude, da ih usreći, i sad ne koriste ni sunčano svijetlo ni zvijezde ni cvijeće ni boje: vrt određen da bude raj posta nam dolina suza puna korova i trnja.

Dakako ima ljudi, koji se kroz cio svoj život vesele (no, uvijek ne će ni to trajati!); ljudi, koji imaju sve, što samo žele. Ali to su samo izuzeci. Većina živi u tvrdoj, postojanoj borbi. Skrb i bolest, siromaštvo i obiteljska nesreća, izrabljivanje i društvena zla stanja, težak posao i oskudijevanje ... i na koncu bolovanje i svršetak u kakovoj bolnici, u sobi pod krovom, u bijednom uglu!

K tome pridolaze još i posebne kušnje: mislimo na rat, na trpljenja kršćana u Rusiji i Španjolskoj, na trpljenja starih robova, gladijatora i onih, koji su se borili sa životinjama u areni starog Rima, ili na polagano umiranje onih, koji su bez posla i bez kruha ... I k tjelesnim nevoljama pridružuju se i duševne: mržnja i svađa, razdor, nemir, zbunjenost, zapuštenost, sumnja, grijeh, očaj ...

Gospodine, ako nas ljubiš, zašto nas guraš u more nevolje i boli? Ako život unatoč svoj ljepoti tvojeg svijeta jedva da je što više nego gorčina za gorčinom: zašto si nas stvorio? Gdje se tu pokazuje tvoja ljubav?

Tako govorimo i jadikujemo mi, o Gospodine; tako te okrivljujemo i sablažnjavamo se o tebe. Mjerimo tvoje misli mjerom naših uskih, čovječjih pojmova. Htjeli bismo rasvijetliti crte tvojeg lica slabim svijetlom svoje patuljaste filozofije. Uzalud! Jer istom kad jednoć spade tamna koprena naše zemaljštine, kad budemo smjeli gledati očišćenim očima tvoje tajne, istom tada bit će nam jasno s potresnom razumljivošću, kako smo ludo govorili, kad smo sumnjali o tvojim uzvišenim namjerama i o tvojoj ljubavi.

Jer mi bulaznimo, Gospodine, kadgod tebe djetinjskim sofizmima pozivamo na račun zbog našega trpljenja. Jedva kod toga opažamo nesvijesno pretvaranje, koje je u tome, što te držimo pače odgovornim za trpljenja, koja smo mi sami skrivili. Eto tako mi govorimo, da nam Bog šalje svaku bol. To može da bude u mnogo slučajeva pravo, ali u većini slučajeva mi smo sami neposredni uzroci svojim nevoljama. Mi sami u grozničavoj nerazumnosti upaljujemo svoju kuću, mi sami ponovo zarezujemo u živo meso, da tada gnjevno dignemo šaku prema nebu: Bože, ti si svemu kriv!

Nije li tako? Zar daleko najveći dio naših trpljenja ne potječe od nas ljudi samih? Zar Bog zapovijeda i uzrokuje možda mržnju i svađu, sebičnost i lakomost, nepravednost i okrutnost, mahnito divljanje putenosti, koja unesrećuje? Zar su ratovi, klasne borbe, obiteljske tragedije, duševni razdori možda fizička nužda? Nijesu li

nasuprot nužda i siromaštvo, društvena zla stanja, često i naše bolesti mnogoput naravne posljedice naše lakoumnosti, zlobe i grijeha? S kojim pravom držimo mi Boga odgovornim za stvari, koje smo mi sami htjeli, čega smo se uporno držali?

Ili zar je Bog možda dužan, da zle plodove naših grijeha svaki put kao čudom spriječi? Da bude pripravan kao sluškinja, te sve opet lijepo u red spravi, što su neodgojena djeca razbacala, razbila i uprljala? Zar je Bog samo zato, da vraća naravne zle posljedice našega nerazumnog i nećudorednog djelovanja? To bi bilo kao da on uprav poziva na daljno griješenje, to bi značilo ljude dražiti da i dalje luduju, značilo bi dati im propusnicu, da još više budu bezumni i prosti! Ne, to Gospodin ne može da čini!

Za nas je d o b r o č i n s t v o, ako Bog pušta, da gorki plodovi naših zločinstva dozore nad našim glavama; dobro je za nas, kad tada u boli zajaučemo i upoznamo, kako smo zlo radili. Mnogi se i onako jedva žaloste zbog grijeha; a što bi istom bilo, kad ne bi nikad imali da trpe posljedice čovječjih prestupaka? Trpljenje je bolna opomena: grijeh nije samo zabranjen, nego ujedno i poguban put!

Bez te opomene pristojni bi ljudi jedva više podnosili život. Imamo li pred očima strašnu opakost, zaslijepljenost i lakoumnost mnogih ljudi, gotovo bismo prije molili, da se trpljenja umnože: Gospodine, još više karaj, još više sudi ovaj mahniti, obezumljeni svijet!

Mnogi i tako ne nauče se pameti! Promatramo li većinu ljudi, kako žive i kako Boga postojano izazivaju, gotovo se čudimo, što se ne laća jačih sredstava, da ih pouči i njihovu oholost

obuzda! Ima ljudi, koji bi se možda istom onda opametili, kad bi njegove munje pogađale svaki čas grješnike: ovdje psovača, ondje onoga, koji se vjeri ruga, ili preljubnika; kad bi pogani jezik odmah istruhnuo, kad bi se razbludno tijelo smjesta stropoštalo! Zar ne će ti žalosni uživači, ti siromašni bogataši, ti lakoumni podsmijevači na Sudnjem danu zaviđati onima, koji su se nevoljama i patnjama očistili? Koji su prošli kroz gorko siromaštvo, kroz bolest, koja ih rastakala, i kroz mučne skrbi, ali si time stekli da pravo ocjenjuju život i zaštitili se od opasne zemaljske napasti, od mekoputnosti?

Dakako to se razumije samo onda, ako se uopće vjeruje u viši smisao života, u nadzemaljski čovječji poziv. Ali svim onima, koji drže, da je život samo za uživanje, ostaje trpljenje beskorisnim i nerazumljivim. No tko je kriv toj zabludi? Čovjek, koji ne će da se stara za nadnarav. A Gospodin nije dužan da se ravna po onima, koji su svojom krivnjom slijepi; on ne treba da svijet uredi po željama onih, koji se ne podlažu njegovim uzvišenim namjerama, nego naopako zahtijevaju, da se Bog podredi njihovim domislima.

Zacijelo ima ih, koji nedužno trpe. Ali i oni trebaju opomene. I oni valja da budu na potresni način podsjećani, kako su sveti Gospodnji zakoni, i kako je posljedica more nesreće, kad čovjek ustane protiv svojeg Stvoritelja.

3. Smisao kušnje.

Jasne su tvoje dobre namjere, o Gospodine, i lako se daju upoznati iz onih trpljenja, što ih mi ljudi nijesmo neposredno prouzročili, nego

su nas zbog istočnoga grijeha snašla odozgo u mudroj providnosti. I ondje, gdje se radi o prirodnim silama, o nesrećama svake vrste, o studeni i suši, o bolestima i smrti, moramo upoznati tvoje Očinsko srce i tvoju Očinsku ruku iza teških udaraca sudbine.

Tim kušnjama hoćeš doista najprije postići, da u sebi samima popravimo izvjesno krivo poimanje o tebi i o tvome bistvu. Uistinu u očima mnogih ljudi ti nijesi ništa drugo nego dobroćudan nebeski upravitelj, koji je samo zato, da zadovolji njihove želje i da im sve, što trebaju i što bi htjeli imati, voljno i uslužno donese u kuću. U tebi gledaju nekakova vrhovnog nadzornika svijeta, kome je jedina zadaća da se stara za kišu i sunce, za jelo i pilo ljudi. Mnogi tvrdokorno hoće iz samog Evanđelja samo ono da izvade, što znači praštanje i smilovanje i prema tome stvaraju si o tebi sasvim jednostran pojam. Pa u slici tvojoj pored svojstava dobrog Oca sasvim nedostaju ozbiljnije, oštrije crte, isto tako istinite crte tvojega beskrajnog Veličanstva, tvojih vladalačkih prava i tvoje neumoljive ćudoredne strogosti. Kao da bi ti bio samo ljubezan, a ne ujedno koji zapovijeda i prijeti se, samo onaj, koji se skrbi, a ne i onaj, koji sudi i kazni. Kao da bi se čovjek smio samo onako prepustiti tvojemu milosrđu, mjesto da »sa strahom i trepetom radi o svom spasenju«, kako kaže tvoj Apostol. Trpljenje bûdi u nama potresnu zbilju, s kojom treba da shvaćamo tebe i tvoju službu; trga nas iz onoga udobnog, malograđanskog, djetinjskog načina da mislimo o tebi, što bismo htjeli u našoj lakoumnosti tako rado da upotrijebimo kao izgovor za naš bezbrižan, grješan život.

Čovjek treba da zna, kako je veoma podložan Bogu i kako se malo smije da drži gospodarom i vladarom pored Svevišnjega. Valja da čovjek nauči i duboko usadi u dušu, kako Gospodin daje nesamo ljubav i pokazuje velikodušnost, nego kako, kad zatreba, i strašno kažnjava, pa pored djetinje ljubavi i pouzdanja ima mjesto i potresan strah od Boga. Gospodin hoće ujedno da ga ljubimo i da ga se bojimo, ne može dopustiti, da se njegov sveti zakon ismijava.

Zar ne pokazuje i sama priroda, taj stvor i slika Božja, prema čovjeku isto taj čudnovati lik? Ona je ujedno prijazna i strahovita. Čudesna je i sjajna, ali i u njoj iz svih pukotina i uglova zuri smrt na onoga, koji je ne poznaje i zlo upotrebljava. Sunce pušta na nas svijetlo, toplinu i život, a može da sprži i ubije! More je kupelj, što osvježuje i ljulja, ali je i dosta često neopreznom vlažan, grozan grob. Zračna struja čisti zrak, okrepljuje nas u svibnju svojim mirisnim, blagim daškom, ali nam može donijeti i studenu mećavu, pustinjski vrući vihor, oluju, koja na stotine lađa potopi.

Tako i Stvoritelj prirode: u pupoljcima cvijeća i u pjevu ptica smiješi nam se, ali zajedno u oluji i munji pokazuje nam svoju moć i svoju zbilju. Razbjesnjelim elementima, bolestima i smrću, požarima i nepogodama opominje nas na svoju veličinu i silu, na svoju moć da kazni. Tvrdi udarci sudbine zvone kao ozbiljni udarci takta u glazbi svjetskog zbivanja, koji nam uvijek ponovo dozivaju u pamet nauku: Ne držite Gospodina zbog njegove dobrote samo sjenom! Ne držite ga za onoga, koji ne bi znao da provede svoju volju, na koga se ne bi čovjek nekažnjivo ne obazirao, čiji bi se zakoni mirno gazili.

Jer, kad on, Bog ljubavi, Bog utjelovljenja i smrti na križu, može da udari smrću svaki dan nad desetke tisuća, kad on može da preda na tisuće strašnoj smrti u kiši lave, što je bregovi izbacuju, u šrapnelskoj kiši strašnih ratova, kod brodoloma golemih brodova, kad on pored mnogo sreće i radosti zna da izaspe i beskrajno trpljenje nad svoju djecu: kako će istom kazniti na mjestu prave, vječne osvete one, koji se izjavljuju njegovim neprijateljima i umiru okorjeli prezirući njega?

Bog je ljubav. Dakako! Ali i čuvar nepokolebljivoga, ćudorednog poretka. I uprav zato, jer je Bog ljubavi, mora biti strahovit sud nad onima, koji su njegovu ljubav zanijekali i prezreli. Mi smo ljudi često užasno lakoumni i besramni, da bismo pače htjeli da ponizimo Stvoritelja do igračke naše samovolje i oholosti! Tako te sili, o Gospodine, uprav tvoja dobrota i mudrost, da sredstvima, koja zadiru u naše živo meso, popravimo onu nakaznu sliku, što smo je o tebi načinili.

4. Gospodnja umjetnost odgajanja.

Gospodine, tvoja umjetnost odgajanja jest čudesna sila i ti znaš točno, što koristi dobromu i opakomu, nedužnomu i grješniku! Mi smo, Gospodine, djeca; smiješna, ograničena i samovoljna djeca. Usuđujemo se da ti označimo, kako si, što si i kako nam imaš iskazivati svoju ljubav. Nedoraslomu se djetetu pričinja najvećim dobrom, da je razmaženo. Uvijek bi htjelo da ima samo šećer i igračke, da uživa viječne praznike i sunčano svijetlo. Ali ti si, Gospodine, beskrajno velik i zato gledaš i dalje i dublje od nas. Ti ne

ocjenjuješ stvari po njihovu izvanjskom sjaju kao dječak, koji više cijeni sjajan bakreni groš nego požutjelu i izlizanu hiljadarku.

Dvije su vrste ljubavi: jedna čisto čuvstvena, meka, koja raznježuje, i druga jaka, korisna, koja je u volji ukorijenjena. Jedna kvari dijete, pokriva njegove rane i dopušta da se možda upale; druga odgaja i otvrđuje, propisuje lijekove i laća se, ako treba, i noža. Ludo dijete dakako plače i odbija ruku onoga, koji mu hoće spasiti život, ali se mudar liječnik, pravi odgojitelj, razuman otac ne vladaju prema filozofiji dojenčeta.

Temeljna je nauka kršćanska, da nije važnije tijelo, nego d u š a: da ovaj život ima pravo svoje značenje u postignuću vječnog života. »Što koristi čovjeku, ako cijeli svijet dobije, a dušu svoju izgubi?« Otud jasno izlazi, da ljubav, koja se stara samo za čas i koja raznježuje, nije prava i korisna, nego ona, koja ljubljenu osobu duševno oplemenjuje, podiže, obogaćuje, i tako joj pomaže da zasluži vječni život.

Dalje je trpljenje neizmjerno korisno, jer nas čini trijeznima, da upoznamo, kako je malovrijedno sve zemaljsko i da shvatimo, kako naša prava domovina nije na ovoj zemlji. Kome je ovdje uvijek dobro, kome se uvijek smiješi sreća, tko se od zore do mraka zabavlja, taj se odviše lako prilijepi uz ovu zemlju i ne osjeća duševne čežnje za višim životom, za kraljevstvom Božjim. Takav je zadovoljan kutom ovdje dolje i htio bi da ga nikad ne ostavi. Dobra ovoga svijeta čvrsto ga drže, i ne daju mu da traži strm put u visine, zavode ga da se udobno smjesti, da zaboravi pravi cilj. U ugojenu tijelu umire duša. Zato veli Spasitelj, da će deva lakše proći kroz iglene uši, nego li bogataš, koji se zakopao u zemaljska dobra, ući u kraljevstvo nebesko. Pa je dobro, kad se usred sjaja zemaljskog blagostanja, kod raskalašene Baltasarove gozbe iznenada pred nama pojavi trpljenje kao potresan Menetekel-napis i opomene nas na p r o l a z n o s t svega zemaljskog.

Svaka je bolest Memento mori, svako razočaranje prodrmanje, koje trijezni, svaka bol ozbiljna opomena, da se čovjek nema na zemlji odviše udobno da namjesti, previše da se zakopa u prah. Da se ne pouzdaje u sreću, koju mu može oteti svaki čas; da ne gradi kućâ od karata, koje ruši svaki dah, nego da teži za dobrima, koja nikad ne prolaze, da čezne za kraljevstvom, koje ne poznaje više propasti!

Ljudima s crnom vrpcom oko ruke često se put vidi u očima duboka trijeznost, ozbiljna crta u čitavom njihovu biću. Kroz suze u očima vidi se mnogoput prolaznost svijeta mnogo jasnije i bistrije nego inače. Tad se istom opaža, kako su stvari ove zemlje nepostojane, kako malo same po sebi znače imovina, ljepota, mladost, snaga, ljubav, obiteljske veze, slava i sjaj. Danas su tu, sutra ih nestaje kao mjehurića od sapunice: njihova krasota trajala je čas. Tako se otrijezniti jest dragocjena stvar i zdrav plod gorkih časova, jest ljekovito razočaranje, iz kojega se bûdi u duši čežnja za trajnim i pravim blagom neba.

Ako kršćanski mislimo, ima jedva što ćudoredno vrednije, nego kad dojadi svijet, kad se čovjek o d v r a t i od zemaljskoga, kad mu se težnja vine gore. Otud temeljno izlazi svaka ćudorednost, svaka nadnarav, svaki »nemir k Bogu«. Zar ne moramo Ocu za to da zahvalujemo,

što nas je kadikad i gorkim lijekovima istrgao iz opasne zemaljske opojenosti i čistilištem nevolja probudio u nama težnju za nebom?

Ne bi bilo dostojno tebe i samih nas, kad bi s nama premekano postupao, kad bi nas odgajao za lutke, a ne za junake. Odlična, neodgojena djeca, koja se neprestano darovima obasipaju, postaju često strašljivci, nepostojani, nesposobni za svaki odlučan posao. Ti si, Gospodine, Bog jakosti, a ne slabosti, i ti nas hoćeš odgojiti jakima: Hvala ti za to! Jakima, da se ne damo da nas samo lagodno tjera struja udobnosti, nego da naučimo biti nepokolebljivi i u kušnji. Put do snage jest borba. Tko je kad postao junak bez borbe i rana? »Quis sine vulnere miles — tko je vojnik bez rane!« Nije onaj velik, tko nije nikad pod trpljenjem stenjao, nego onaj, tko je u trpljenju ostao jak. Što zna onaj, koji nije nikad trpio?

Gospodine, ti si doduše mogao tvoje nebo darovati ljudima i bez zemaljske borbe. Ali to bi bilo nebo za prosjake! Samo milostinja, koja bi pala u krilo bez svakoga našeg sudjelovanja, bez muke i znoja, kao što bačeni groš pada u prosjakov šešir. Mi bismo se možda morali stidjeti takova neba i u samom nebu. Vojnik, koji drži do časti, nerado nosi odlikovanje, što ga nije sâm s mukom stekao; on bi držao sramotom da si pričvrsti željezni križ, koji bi mogao za dva novčića kupiti na svakom uglu. Milostinjski kruh ide u tek drukčije od kruha, što ga čovjek stekao svojim poštenim radom.

5. Škola duhovnog plemstva.

Muka i trpljenje oplemenjuju i poljepšavaju dušu. Dostojno i kršćanski podneseno trpljenje uvijek urezuje u lice duše plemenitu crtu. Kakove se duševne dubine nalaze u mnogog patnika! Ti vitezovi križa, ta junačka srca! Ljudi s plemenštinom duboke unutarnjosti! Kako su zahvalni za svaki radostan čas, za svaku sunčanu zraku, što padne na njih, za svaku malenu nepomućenu radost! Kakovo mnogostruko razumijevanje pokazuju za tuđu bol, kakovu sućut s drugovima trpljenja, oni, koji su sami iskusili, kako strašno boli zapuštenost u nevolji i kako je utješna svaka dobra riječ u teškim časovima, kako svaka prijateljska spremnost pomoći blaži ranjeno srce! Gdje bi bilo u svijetu ljubeznog razumijevanja, milosrdne Karitas, kad ne bi ljudi najprije sami iskusili, kako je gorko bez pomoći nositi bolest, osirotjelost, nevolju i stid? Postojano blagostanje lako čini čovjeka sebičnim, preuzetnim, osornim, beščuvstvenim i nezasitnim; naprotiv iz škole trpljenja redovito izlaze tihi, skromni, obzirni, iznutra prosvijetljeni i sućutni ljudi.

Jošte više: istom krilima trpljenja dižu se uistinu velike duše do one junačke, velike ljubavi, kad čovjek uzima na sebe križ drugoga i pored Spasitelja postaje suspasitelj. Zar ima uzvišenije čovječje savršenstvo, plemenitiji poziv od toga? Samo velike duše razumiju vrijednost trpljenja mjesto drugoga. Vrijednost, koju je došao tražiti na ovu zemlju Sin Božji. Što bismo mu mogli inače dati: zlato i srebro, sav sjaj i svu udobnost naših palača, sve to odbi s blagim prezirom. Sve on to ne treba. Od svega

čovječjeg blaga odabrao je za sebe samo jedno: k r i ž. Siromaštvo, nevolju, znoj, stid, tjelesnu i duševnu patnju i najzad smrt.

Mora da se krije u otkupiteljskom t r p l j e- n j u ipak tajanstveno blago, velika vrijednost, kad Sin Božji odabra za sebe na zemlji trpljenje! Za sebe i za sve one, koje osobito ljubljaše. Trpjela je i njegova Majka, trpjeli su Apostoli, mučenici i djevice, sveti svi! Morali su trpjeti! Nedužni za druge, uime zadovoljštine, otprošnje, da se ćudoredna glavnica čovječanstva umnoži i da one kazne na sebe uzmu, što ih je zaslužio grješni svijet. Oni su vršili otkupiteljsku ljubav, s Kristom su dijelili križ, žuč, ocat i trnovu krunu. Svijesno, svojevoljno i radosno. Kakov ih sjaj obasjava zbog te Kristove sličnosti!

Dosta, o Gospodine, dosta! Sad više ne mrmljam i dalje ne okrivljujem tvojih odluka! Neka bi svako tvoje dijete shvatilo, kako si dobar i kako dobar uprav onda, kad kazniš, režeš i pališ!

Svakako je teško onome, koji gladuje, govoriti o koristi posta, i ljudi, koji pod teretom trpljenja gotovo malakšu, često lako ne shvaćaju ćudoredne vrijednosti trpljenja. Upravo je zato dobro, kad se čovjek još za zdravih dana pripravi na bolest, kad si unaprijed mirno razjasni, da su nam trpljenja veoma korisna, da bi život bio neizrecivo siromašan i nizak i da bi čovječanstvo bilo neporedljivo gore, kad bi na zemlji nestalo svakog trpljenja.

Francuski obraćenik Coppée napisa čitavu knjigu o koristi trpljenja, o »bonne souffrance«; i svaki nas mogao bi svoju pohvalnu pjesmu napisati u svom srcu, svoj katekizam trpljenja. I anđeli pišu knjigu o trpljenju: unose naša boguodano podnesena trpljenja u knjigu života. Na

posljednji dan ćemo se doista čuditi blagoslovu, što nam ga donijeşe ta trpljenja. Svaki blagoslovu svojih trpljenja.

Dakako samo onda, ako ih je pravo podnio. Jer makar kako je trpljenje korisno, ipak ostaje ujedno i jedna od najvećih napasti, kojoj mnogi podliježu.

Ako razumijemo smisao križa, tad svježim mirisom procvatu ruže vjere, pouzdanja, strpljivosti, požrtvovne ljubavi, sućuti i mučeništva. Ako križa ne razumijemo, onda ranjava našu dušu trnje nevjere, mrmljanja protiv Boga, psovke i očaj. Tu stoji samo više do vlastite razboritosti i do vlastite odluke svakog pojedinca; sâm Gospodin hoće trpljenjem samo dobro. Ludost je i grijeh, ako se određeno spasonosno sredstvo od prkosa i nerazumijevanja učini oruđem vlastite propasti.

Iz svega toga nikako ne izlazi, da bismo mi kršćani trebali još umnožiti trpljenja na zemlji možda samo zato, što ih cijenimo. Naprotiv, dužnost je ljubavi prema bližnjemu, kao i pravo razumljene ljubavi prema sebi, da nastojimo, koliko možemo, ublažiti trpljena svoja i svojeg bližnjega. Povijest Crkve od dvije tisuće godina jest povijest razboritosti, koja umanjuje trpljenja, i povijest ljubavi prema bližnjemu. Treba da trpljenje nesamo liječimo, nego da ga predusretnemo. Za to daje uprav Evanđelje najjasniju uputu. Što više po Evanđelju živimo, što većma ima na zemlji vjere, straha Božjega, ćudorednosti i nasljedovanja Kristova, to će biti manje trpljenja, budući da je njegov najotrovniji izvor u grijehu. Jedan se duhoviti čovjek pitao, zašto ima u tamnicama više muškaraca nego žena? I na to odgovori s punim pravom: jer u

crkvi ima više žena nego muškaraca. Što više crkava, što više vjere, molitve i kršćanskog života, to manje trpljenja, naročito bez razumijevanja trpljenja i zato dvostruko bolnoga i beskorisnog. I u tom smislu križ rješava problem trpljenja. Jer križ nije sämo trpljenje; križ je ublaženo, oplemenjeno, Božjom snagom nadvladano trpljenje. Ave crux spes unica — zdravo križu, nado jedina!

Nažalost ljudi se odvraćaju od križa; oni hoće bez Boga graditi kuću svoje sreće života. Dakako time još dublje padaju u nevolju i štoviše u najvećoj nuždi okreću leđa još jedinome Tješitelju. Očajavaju i ne znaju što bi i kako bi. Zar te smijemo, Gospodine, držati odgovornim i za tu posljednju ludost ljudi?

6. Najdublja tama.

Ipak sa svim tim, o Gospodine, ni izdaleka još nijesu otkrivene tajne tvojeg lica. Uvijek nam zadaješ nove zagonetke, kojima smisao mi samo teško odgonetamo i koje koprenu pred tvojim licem čine sve neprozirnijom. Jer i tamo, gdje mislimo da vjernim srcem poštujemo tvoje namjere, nailazimo uvijek ponovo na nove teškoće.

Vjernik se podaje trpljenju, ako samo zaista vodi dušu spasenju. Lije krvave suze nad morem duševnih i tjelesnih muka, što ih ima podnositi čovječanstvo, ali se tješi mišlju, da je sve to na koncu potrebno za blaženstvo ljudi. Ali tu opet u njega bulji sumnja: da li je uistinu to trpljenje ljudima na spasenje? Da li time doista postizavaju svoju posljednju i najvišu svrhu? Ako trpljenje kod mnogih ipak ništa ne

koristi, ako time ne budu spašeni, čemu im onda bio život i trpljenje?

Najteže da se podnositi, ako se ima jedamput srećno da svrši. Ali šta, ako u smislu Evanđelja sve zemaljsko trpljenje i štoviše potresne strahote konca svijeta imaju biti za mnoge samo »počeci zala«? Tko Matejevo 25. poglavlje i druga poglavlja Svetoga Pisma ozbiljno shvati, taj se mora uprav zgroziti nad duševnom bijedom i nad budućim vječnim trpljenjem ljudi. Prema svetomu Pavlu nije moguće ugoditi Bogu bez vjere (Hebr. 11, 6), i prema istome Apostolu i težak grijeh počinjen iz slabosti zatvara čovjeku vrata vječnog života (1. Kor. 6, 9—10). Koliko će tada uopće biti blaženih?

Učenici jedamput uplašeni zapitaše Učitelja: Gospodine! je li malo onih, koji se spasavaju? A Učitelj dade im odgovor neupravan, ali koji mnogo kazuje: Trudite se da uđete na tijesna vrata, hodajte uskim putem, što vodi u život, i malo ih ima koji njime hode!

Ovdje, Gospodine, zanijemi naša mudrost, koja bi htjela da pogleda u tvoje lice i pogodi tvoje namjere. Zašto si nas stvorio, kad si znao, kako smo bijedni i slabi i da milijuni nas ne će doći do cilja? I da tada ne će biti možda uništeni, da ne će biti lišeni opstanka, nego da će trebati vječno da trpe! Jer je jasna tvoja riječ: da će biti ljudi, koji će trpjeti vječnu kazan u mukama i ognju! Oni plamenovi, o kojima je Krist s takovom nedvoznačnom jasnoćom govorio, te ne bi ništa od Evanđelja ostalo, kad bi se ti izričaji smjeli maglovito tumačiti samo kao grožnja i simbol.

Tu je, o Gospodine, gusta tama pred licem tvojim; tu sasvim nedostaje nemoćno, čovječje

mišljenje. Ti, vječna ljepoto i milino, vječno milosrđe i ljubav, svijetlo i toplino, bogatstvo i ljubeznost, možeš li uistinu čovjeka, koga si stvorio, baciti u oganj? Da li se taj oganj ima tvarno ili kako drukčije razumjeti, ovdje nas dalje ne zanima.*) Oganj u svakom slučaju označuje najstrašniju muku, što je poznajemo, more boli, koje vječno traju! Muka, očaj i užas bez svršetka, to da bude za uvijek sudbina tvojih slabih stvorova? Tih muževa i žena, tih mladića i djevojaka, te tvoje nemoćne i neznale djece? Ne možda samo javnih, gadnih zločinaca: ubojicâ roditaljâ, trovateljâ i terorista, nego i onih, koje Pavao nabraja: preljubnikâ i robova putenosti? Štoviše onih, koji samo pogledaju ženu sa željom u srcu! Gospodine, kako je to moguće?

Svakome opraštaš, koji čini pokoru. Ali čine li ljudi pokoru? Koliki žive u vrtlogu svijeta i iznenada ih stiže smrt? Bez pokajanja i bez odrješenja? »One noći bit će dva na jednoj postelji; jedan će se uzeti, a drugi će se ostaviti. Dvije će mljeti zajedno, jedna će se uzeti, a druga će se ostaviti« (Lk. 17, 34. 35).

Kad gledam ljude na cesti, kad željeznica puna ljudi cestom mimo mene prolazi: s gospodom i s finim gospođama, s radnicima i sa školskom djecom, i sve veselo čavrlja i smije se, spopada me užasno pitanje: Gospodine, gdje će biti

*) I ako Crkva nije proglasila člankom vjere, da je u paklu stvaran, pravi oganj, ipak to ona propovijeda i zahtijeva, da se to vjeruje. I tko bi uporno to nijekao i ne bi htio od toga odustati, ne bi mogao da bude u sv. ispovijedi odriješen (napomena prevodioca, Gasparri, Catechismus Catholicus[11] str. 262 i Catechismus ad parochos, p. I. c. VIII. n. 9, 10).

posljednja postaja njihove vožnje? Koliki će od njih biti »uzeti« i koliki »zabačeni«?

Kroz tisućljeća, otkako ljudi žive na zemlji, sigurno se među njima spasili mnogi milijuni. Ali koliki su propali? Zar ih ne čujete u osamljenim noćima kako zovu za pomoć? Ne zamjećujete li u vihoru njihovih smetenih tužba, njihovih bogumrskih očajnih psovka? Dante prikaza samo pjesnički pakao i u samoj se pjesmi potresno doima; kako mora biti istom u zbilji? Dok spavamo i bdimo, ustajemo i liježemo na počinak, jedemo i pijemo, radimo, šalimo i smijemo se, muče se bez prekida ti odbačenici među mlinskim kamenovima tvojih vječnih sudova; tvojih sudova, Gospodine, koji si ljubav i dobrota! Kako je to moguće, o Gospodine? Kako je moguće?

Danas živi na zemlji neko 2.000 milijuna ljudi. Golema obitelj, gotovo nepregledan broj! Da se ti ljudi prebroje, računajući 3.000 hiljade ljudi na sat, da se broji na dan 10 sati, trebalo bi oko 570 godina! To je otprilike 1.000 milijuna muških i isto toliko ženskih. Mlado i staro, bogato i siromašno, obrazovano i neobrazovano, uljuđeno stanovništvo i divlje prašumsko. Ljudi bijele, crne, žute, crvene puti. Oni, koji se upravo rađaju, i oni, koji uprav umiru. Zaljubljeni i mržnjom zadojeni. Koji sklapaju brak i koji ratuju. Svaki čovjek problem, svaki život drama, roman, svako srce kao nečuveno promjenljiv kalejdoskop. Svatko ima svoje misli, osjećaje, želje, osjećanja, hirove, strasti, svoja dobra i zla svojstva. I najgori među njima ima na sebi nešto dobro i ljubezno, i najbolji nije bez nedostatka. Ti pokaza svima put do vječnog blaženstva; ti svakome od njih oštro i jasno zacrta po savjesti stazu tvojih

zapovijedi. Što će biti sa svakim od njih u vječnosti, o Gospodine? Što s onima, koji ne slušaju svoje savjesti? Kakova će biti njihova vječnost?

Više od sto tisuća ljudi svaki dan osvane pred tvojim sudačkim prijestoljem, svaki tik-tak sata označuje umiranje; kao što lišće u jesenskom vjetru pada na zemlju, tako padaju ljudi u grob i njihove duše pojavljuju se pred tobom. Što ih ondje čeka, o Gospodine? Što će biti ondje s tima muževima i ženama, s tima mladićima i djevojkama? Kamo će oni doći poslije uskrsnuća tijela, sva ta tjelesa i sve te duše? Ta srca, ti ljudi, što se smiju, plaču, ljube i čeznu za srećom?

I kad bi samo jedan između tih milijuna imao biti odbačen, uvijek se svijati i grbiti u muci, u živom grobu, u nepodnošljivom ognju: Gospodine, da li se tad isplatilo stvoriti svijet i čovjeka na njemu? Da li je u razmjeru blaženstvo i milijunâ sa sudbinom jednoga jedinog izgubljenoga?

A kako se u životu lako učini krivi korak! Kako se lako zađe na široku cestu, koja vodi u propast! Kako lovac duša vreba čovjeka s tisuću varka, od djetinjstva do nemoćne starosti! Kako mu laska, opreda ga i omamljuje čarobnom pjesmom putenosti! S pobjedonosnom oholosti na svom prijestolju gospoduje grijeh, kralj ovog svijeta: raspolaže s tisuću svećenika i svećenica; podložna su mu i rade za njega sva umijeća i sredstva da osvoji mnoštva. Tko mu već nije bio podložan? — Pred tobom, o Gospodine, otkriva se i još plemenit čovjek često kao zločinac, poštena žena kao grješnica, pred tobom i mladić i djevojka s anđeoskim licem imaju pokvareno srce!

I da bude potpuna tragika, često mame u propast siromašnoga, slabog čovjeka uprav tvoji najčarobniji darovi: ljepota i ljubav! Plakao bih, o Gospodine, kad vidim zemaljsku ljepotu, lijepe ljude i lijepe stvari i promišljam, kako mnoge duše umiru od tjelesne ljepote, kako mnogi propadaju, jer su lijepi ili što su ljubili lijepo.

Ah, radije da nema nikakove ljepote i da se ne omamljujemo tako lako otrovom lijepoga! Ali zašto se krije oštro trnje uprav za najžarčim ružama? Zašto sikće zmija iza najljepšeg cvijeta? Zašto je najslađi med otrovan? Zašto ubija život uprav najzvučnija, najizvornija glazba? Zašto je put tako kratak od ljepote do ljubavi, od ljubavi do strasti, od strasti do putenosti, do niskosti, do grijeha i od njega do propasti? Zašto postaje lijepo tijelo, čudesno djelo tvoje ruke, o Gospodine, tako lako izvor grijeha? Zašto si stvorio pored ljepote ujedno toliko slabosti, pored miline i veličanstva toliko niskosti i tako slabu, neobuzdanu volju? Dao si nam razum: zašto si dodao sumnju i zabludu? Dao si nam volju: zašto si nam dodao oholost i prkos? Dao si nam tijelo: zašto si nam s njime dao toliko slabosti i tolike zle požude? Zašto smo mi unatoč našemu razumu takove neznalice, unatoč našoj volji tako bez volje i unatoč našoj duhovnosti tako tjelesni?

I ako je naša narav iz same sebe tako slaba, da nas gotovo neodoljivo vuče u propast: Zašto si nas tada, o Gospodine, uopće stvorio?

7. Utješna slutnja.

Gospodine, ti si mudar i savršen, istinit i vjeran. Pa je prije svega sigurno: ako si Bog, tad može da budeš samo dobar i hoćeš samo

dobro. Ne možeš da počiniš nikakovih pogrešaka, ne možeš da budeš grozan i nepravedan. I ako te ne razumijemo, ipak znamo, da je svaki tvoj korak, svaka tvoja namjera, svaki tvoj sud dobrota i uzvišenost! I ako stvaraš pakao, i ako osuđuješ, ipak nitko ne propada i ne biva osuđen, nitko od onih, koje si iz ljubavi stvorio, osim ako sâm hoće i zaslužuje tvoju osudu. Osudiš li koga na vječnu smrt, tad je unaprijed sasvim sigurno, da je to zaslužio, i da ne možeš drukčije s njime postupati; da, ako smijemo tako smiono i samosvijesno govoriti, i mi sami na tvom mjestu ne bismo drukčije učinili. I ako ta strahovita sudbina zadesi mnoge, sasvim je sigurno, da su svi to u punoj mjeri zaslužili. Sigurno su bili nad svaku mjeru zli, sigurno su sami spriječili tvoje najbolje nakane, onemogućili svaku blagu navalu tvoje milosti.

Bilo bi licemjerje ili nevjerojatno naše nepoznavanje svijeta, kad ne bismo htjeli vjerovati, da uistinu ima ljudi, koji zaslužuju sve strahote tvojih sudova. U kakove ponore često pada ljudska opakost! Kakovi vrazi u čovječjem liku prolaze svijetom! Kakove nemani žive među nama: krvopije i trgovci bijelim robljem, lovci na robove i ubojice djece, tlačitelji udovica i sirota, koji od tuđeg znoja zlato prave, koji hladnokrvno gaze živote i uništavaju sreću čitavih obitelji, trovatelji duša, hijene, ljudi bez srca, skvrnitelji djevičanstva, upropastitelji duša! Kako možemo mi ljudi često okorjelo da lažemo protiv Duha Svetoga! Kako zagriženo da se borimo proti upoznatoj istini! S kakovim hulama mogu da se ljudi Bogu rugaju, bezobrazno da mu se smiju u lice! Kriveći usta prezirno odvraćaju od njega svoj pogled! Kako drže samo sobom razumljivo, da se navijesti rat njemu i njegovoj Crkvi, njegovim svećenicima i njegovim djevicama.

Kako mnogi odbijaju od sebe kao strašno ludi zahtjev misao da tebi služe, da svoje strasti žrtvuju tvojim zapovijedima, da slušaju tvoju Crkvu! Bez grižnje savjesti kaljaju nježno svetište dječjih duša, trgaju od tebe mladež, ruše tvoje žive hramove, smućuju priproste, na smrt muče tvoje službenike, guše svojim terorom u čitavim zemljama svaki pokret vjere. U Rusiji podigoše spomenik Judi Iskariotskom, u Mehiku strijeljali su djecu, jer su molila. A koliko ih ima, koji sami doduše tako ne rade, ali pokazuju, da se slažu s tim nakazama, poljepšavaju njihova zločinstva, zašućuju ih ili pače poriču, time ih pomažu i u nutrinji se zbog toga vesele!

I kad tada usred njihova bezdušnog divljanja zakuca tvoja milost na njihove duše, s kakovom preuzetnom oholosti, s kakovom podrugljivom bezobraznošću odbijaju opomenu da se obrate! Šta je njima Bog? Ništa, što se prezire; zrak, s kojim se ne računa; djetinjska utvara, koja se riješava prostom hulom i deranskim rugom!

Zar je pošteno, Gospodine, kad mi tada za takove bogohulnike tražimo od tebe, da i sve to mirno dopuštaš da se događa, da daješ da te ruže i za ništa drže? I to da čine ti kukavelji, kojih uopće ne bi bilo, kad im ti ne bi dao da su postali i kad ih ne bi uzdržavao? Oni se ne bi ni mogli rugati, da im ne daješ oko i usta, duh i jezik? Oni upotrebljavaju sposobnosti, što si im ti dao, da se bore protiv tebe, oni zlorabe tvoje darove, da hule na te. Ti čekaš i šutiš na to cio život; a može li se od tebe zahtijevati, da se odrečeš još i u vječnosti Božanskog prava, da, Božanske dužnosti te tražiš zadovoljštinu?

I ako bismo mogli misliti, da je njihova buna protiv tebe pred tobom napokon beznačajno ništa, imamo li tada pravo, da njihovu vječnu propast, što su je sami skrivili, najedamput pred tobom opet označimo kao nešto, što bi ti morao svakako ukloniti?

8. Bog ostaje Gospodar.

Jer ti, Gospodine, duguješ na koncu konca svojemu vlastitom Veličanstvu, te ne dopustiš da te se nekažnjeno vrijeđa i odstranjuje. Oni, koji odbacuju tvoje milosti, i od kojih se srdaca sve ljubezno opominjanje i pozivanje odbija, koji u ustanku protiv tebe okorjelo ustraju, ipak treba da jedamput osjete na neizbježiv i strahovit način, kako se na tebe ne smije nekažnjivo da diže pesnica. Da nije Gospodar svijeta puka igračka, koja se ne miče i koja se ne zna da okrene kao kakovo ptičje strašilo, od kojega ne napokon i vrapci ne plaše.

Ako se već na zemlji kroji pravda i ako pače najblaži čovjek drži nužnim da se kazne kradljivci i ubojice, varalice i razbojnici: zar da ne bude zahtjev tvojih bistvenih svojstava da uspostaviš svojom Božanskom moći i savršenosti poremećenu ćudorednu ravnotežu? Zar da onaj, koji nije tražio tvoga oproštenja ili ga je pače odbijao, konačno ipak ne padne na koljena prisiljen strahovitošću tvojih kazni, koje obaraju svaku utjehu i ruganje? Zar da ga tvoja svemoguća pravednost ne prisili te prizna tvoje Veličanstvo, kome se moraju pokloniti sve do praha svoje potpune zavisnosti živi i mrtvi, djeca, koja ga dragovoljno slave, i jednako oholi buntovnici?

Kakova se kratkovidnost pokazuje u prenaglom pitanju, kako možeš tako kazniti. Jedva opažamo, da već samo takovo pitanje vrijeđa tvoje Veličanstvo, kad ne cijeni tvoju veličinu i tvoja prava, kao i beskonačnu unutarnju opakost ustanka protiv tebe. Mi se varamo, ako u grijehu nalazimo jedva što neuredno i samo se bunimo protiv kazne. Spotičemo se o to, što se Svemogućemu ne mili, da ga njegovi stvorovi pesnicama udaraju! Tko se sablažnjava nad člankom vjere o paklu, trebao bi se mnogo više čuditi beskrajnoj ludosti ljudi, koji svoga najvećeg dobročinitelja susreću s toliko nezahvalnosti!

Nije teškoća u tom, da li je moguć vječni pakao, nego mnogo više u onim plitkim pojmovima, što si ih stvaraju ljudi o Bogu, samo zato, da mogu izmaći dužnosti da mu služe i da mogu živjeti po svojim životinjskim sklonostima. Najradije bi Boga uklonili iz svijeta i željeli, da ih mrtvi Bog ne bi ni na drugom svijetu sreo kao živ!

Tko je stvorio pakao? Ti, o Bože? Ili ljudi? U prvom redu ljudi.

Pa nije pravo da pitamo: Kad si, o Gospodine, znao, kako smo mi zli i kako će mnogi među nama griješiti i propasti, zašto si nas onda stvorio? Ili zašto ne činiš, da barem oni ne budu stvoreni, za koje znaš, da će biti tvoji neprijatelji? Ne, tako ne smijemo da govorimo! Jer se ti u svojim vječnim odlukama ne možeš da ravnaš prema onima, koji ometaju tvoje očinske nakane, koji na okorjeli način mjesto spasenja biraju propast. Ne bi bilo dostojno tebe ni tvoje vjerne djece, da, kad se radi o stvaranju ili nestvaranju, gledaš na volju ljudi. Zar Bog radi zlih ne bi uopće smio da stvori ljude? Zar bi za volju nezahvalne djece trebao Bog da ne stvori i dobrih, koji imaju da

budu blaženi? Milijunima vjernih i čistih duša uskratiti nebo, da poštedi Judu i vražje sluge?

Tko se sâm u propast baca, treba da sâm nosi odgovornost; a bilo bi nepravedno, kad bi se zbog njega i drugima uskratilo spasenje. Ili da Bog učini, da samo zlih ne bude? Zašto? To bi bila mjesto kazni neka nagrada, nerazložno odlikovanje za zle, kad bi Bog samo one stvorio, koji ne će sagriješiti. Zao zaslužuje kaznu, a ne da bude unaprijed oslobođen od nje. Tko se predaje propasti, ne zaslužuje nikakova obzira i ne može ujedno biti unaprijed tako nagrađen, da Stvoritelj njega radi mijenja svoje vječne naume, da dopusti te okorjelo opaki utječe na njegov svjetski nacrt.

9. Grješnici od slabosti.

Najviše što još smijemo kazati: Da, Gospodine, shvaćam to, dok se radi o grješnicima s uzdignutom šakom. Ali zašto onaj dolazi u pakao, koji od puke slabosti, više nepromišljeno griješi? Takova je većina grješnika. Kad bi jasno znali, o čemu se radi, ne bi bili ubojice svoje vlastite duše. Samo ih je malo, koji od sotonske mržnje griješe protiv svoga Stvoritelja.

To je samo sobom istinito. I kad bismo kod grijeha svaki put htjeli odrediti pravu, ličnu odgovornost pojedinog čovjeka, izgubili bismo se u labirintu, iz kojega ne bi mogao izaći nijedan čovjek. I nešto stvarno gledano može biti smrtan grijeh, a ipak će moći o tom suditi samo onaj, koji ispituje srce i bubrege, koliko ima krivnje na ličnoj volji grješnika, a koliko se ima pripisati krivome uzgoju, okolini i uzavreloj strasti.

Ali načelno je rješenje i ovdje jasno. Ili se radi i o subjektivno teškom grijehu ili se ne radi. Ako nema subjektivno teškog grijeha, ne će biti niti kažnjen kao težak grijeh. Ako pak postoji subjektivno težak grijeh, tad je napokon u bistvu jednako, da li se Bog uklanja od mržnje i sotonstva li od same naopake ljubavi k zemaljskoj nasladi, od slabosti. Jer i težak grijeh počinjen od slabosti, sebičnosti i strasti, ako je uistinu svijestan i slobodnovoljan, jest ustanak protiv Boga i sadržava prezir najvećeg Veličanstva. Tko svijesno gazi Božje zapovijedi, i ako to čini samo od strasti za zemaljskim užitkom, ipak svijesno obeščašćuje Boga, buni se strahovito nepravednim načinom protiv njega i biva njegovim neprijateljem. Žestina napasti smanjuje neizmjernu opakost grijeha samo postupice, ne bistveno, dakako, razumijeva se, ako žestina napasti nije učinila, da se volja nije mogla slobodno da odluči.

Slobodna odluka volje. Možda je uprav tu rješenje za mnoge zamršene slučajeve. Možda će to biti izgovor, koji oslobađa, za mnogoga siromašnog grješnika, što je bio tako nesamostalan i tako bez suda, da je njegov čin jedva dopr'o do praga lične odgovorne sposobnosti. Ljudi su tako često nevjerojatno u neznanju i ograničeni. Mi, koji smo od djetinjstva stekli katoličkokršćanskim naukom bistro ćudoredno poimanje, što je neprocjenivo blago naše crkvenosti, jedva si možemo da predočimo, kako su često nevješti u vjerskim i ćudorednim stvarima oni, koji nemaju toga katoličkokršćanskog nauka, ili kojima su u srcu tragove vjerskog odgoja davno zasuli ulica, radionica, štampa i zlo društvo.

Zar bi se dalo inače razumjeti, da najuzvišeniji i Božanski dokazi istine na mnoge od njih

ni najmanje ne djeluju? Mnogi provedu cio svoj život možda bez ijedne samostalne vjerske misli i bez jedne zaista lične, ćudoredne odluke volje. Tko zna, koji su utjecaji zagospodovali njihovom dušom u najtajnijim dubinama, dok izvana počinjaju zločinstva? Tko zna, ne bi li razbojnik i nijekalac Boga sasvim drukčije radili, da su bili odgojeni u dobroj katoličkoj obitelji i da su poslije dospjeli među dobre ljude?

Taj nedostatak nesamostalnosti nije doduše častan za te ljude, ali bi mogao mnoge spasiti od propasti, koju bi svakako zaslužili po objektivnoj vrijednosti svojih čina. Stoljećima se prepiru bogoslovi, da li se više ljudi spasava ili propada? Da se riješi to pitanje, Objava ne daje sigurne podloge, ali se moramo čuvati, da ne bismo odviše na ljudsku stvarali naša poimanja u toj stvari.

Ne smijemo zaboraviti, da Gospodin može još činiti čudesa i na smrtnoj postelji. U trenutku, kad staje tjelesni život, još uvijek može Bog čudesno prosvijetliti dušu, da bira između klanjanja i prkosa, između kajanja i okorjelosti, između spasenja i propasti. Tko zna, nije li milost u mnogim grješnim dušama još posljednjim, sjajnim naporom pobijedila u času, kad je okolina držala, da se borba života već svršila. To su tajne, koje mi na ovom svijetu ne ćemo nikad dokučiti. Beskrajna je milost Gospodnja i »milosrđe je njegovo od koljena do koljena«.

Jedno stoji: Gospodin nas *više* ljubi, nego mi možemo sami sebe ljubiti. Više nego majka ljubi svoje dijete, više nego zaručnica ljubi zaručnika. I ako bi majka zaboravila svoje dijete, on nas ne zaboravlja. I na posljednji dan, kad više ne budemo kao slijepa djeca tapkali oko tajna Providnosti, nego sve gledali i razumjeli: Božje misli, uzvišene namjere i svjetske nacrte, nikad neslućene čudesne veze, tada ćemo u najdubljoj zahvalnosti pasti na koljena pred Ocem; pred njim, koji je s tako čudesnom Božjom proračunanosti znao upotrijebiti trpljenja i grijehe, ljudsku bijedu i neznanje, krvavi znoj i smrt, da se spasimo, da mnogi postignu vječno blaženstvo, da se ostvare njegove namjere, koje sve nadilaze, svijet spasavaju.

10. Od tame k svijetlu.

Ne, Gospodine, mi na zemlji ne možemo nikad sasvim da uklonimo zastora. Tajne i bolni problemi nikad se sasma ne razjašnjuju, doklegod oblaci zemaljskih misli zastiru naše oči. Istraživanja Augustina i Tome, razjašnjivanja molinista i tomista bijahu doduše najsmioniji pokušaji uljanicama čovječjeg razuma prodrijeti u nedohitne dubine tvojih nacrta o spasenju, a ti si ipak poslije tih pokušaja ostao, što si prije bio: neodgonetljiva, neprestana zagonetka, šutljiva tajna, koja očarava, čovječji razum povraća u njegovu nemoć. Sunce, koje gori, žeže i peče, ali iza zavjesa gustih i tamnih oblaka. Da na jednom mjestu prodrem oblak: to bi se više zgusnuo gdje drugdje; kad bi me pogodila kroz pukotinu svijetla, presjajna zraka tvoga lica, u dublju tamu bi se sakrilo tvoje lice iza koprene novih tajna.

Gospodine, ti si sâm tako *htio*! Htio si tamu! Htio si, da mi tvoje lice ovdje samo naslućujući upoznajemo, a ne da ga gledamo, da naš duh, čim stane da kuša slijediti tvoje misli, nemoćan pada u svoje ništavilo i samo u pojedi-

nim svijetlim zrakama sluti tvoje namjere. Čujemo kako grme tvoje zapovijedi i sudovi, kako odjekuju od stijena vječnosti, ali ne vidimo Gospodara, koji kraljuje nad svim svjetovima.

Ali kako je dobro, Gospodine, da mi usred pitanjâ i tajna ipak imamo vjernu i živu sliku tvoga lica, tvojeg Sina, I s u s a ! Kako je dobro, da smo po toj slici unatoč svoj tjeskobnoj zagoneci ipak u postojanoj, svijetloj Božjoj blizini! Kako je dobro, da tamo, gdje ni filozofija, pače ni teologija sasvim ne snimaju s nas tereta sumnje, trebamo samo da pogledamo Dijete u kolijevci, ili milosrdnoga naimskog Uskrisitelja, ili Oca, koji izgubjenome sinu s lica ljubi prašinu i znoj, ili Pomoćnika bolesnih i opterećenih, ili u posljednjoj ljubavi sjajno Bogojavljenje Križa!

K r i s t j e r j e š e n j e ! On je svijetao hramski zavjes, kroz koji nam najjasnije i najblaže svijetli lice vječnoga tajanstvenog Boga! On je utješna pukotina u svim neprozirnim koprenama, kroz koju nam, ako i duboko tajanstveno, ipak Sunce lica tvojega toplo sja, daje život i bûdi nadu... Sunce sjajno kao munja, žarko kao more ljubavi i crveno kao veliko, veliko Srce!

IV. GLAVA.

B U N A P R O T I V B O G A

1. Bezbožnici.

Kako je poznato, danas postoji bezbožnički pokret, organizirana bezbožnička propaganda.

B e z b o ž n i k â bilo je uvijek, to jest ljudi, koji su ma s kojeg razloga vjerski i ćudoredno nastradali i sad nerado gledaju, da su drugi od njih bili bolji i srećniji. Kad vide vjernike i u vjeri srećne ljude osjećaju to kao ljuti neprestani prijekor. Ali su bezbožnici u pređašnjim vremenima ostali većma osamljeni; njihovi bojažljivi napadaji na Božju vjeru nemoćno se odbijali od jednodušnog otpora vjerne Evrope.

Ali skoro bijaše drukčije. Stanje se duhovne Evrope malo po malo mijenjalo. Prodiranje sumnje i nijekanja bijaše sve jače i svjesnije svome cilju. Napokon uspješe neprijatelji vjere da u svojem smislu utječu na opće mišljenje mnoštvâ. A danas smo tako daleko, da nastojanja bezbožnikâ postadoše pokret i da poslanici otpada prekriliše sve krajeve i sve zemlje mrežom svojih ćelija, najmodernijim umijećima i metodama svoje propagande.

Bezbožnici rade. Š t a hoće? Ni manje ni više nego da vjeru — prije svega kršćansku — istrgnu iz srdaca mnoštvâ, da je prikažu nesmislom, samoobmanom i svećeničkom prijevarom, zaprekom napretku i društvenonovoj izgradnji. Poriču opravdanost vjere u javnom i kulturnom životu. Uprav one ustanove, koje su nekoć bile obrana kršćanskog života, imaju se sada u opreci sa svojom izvornom svrhom upotrebljavati naopako i kao ognjište za propagandu bezbožničkog pokreta: škola, zakonodavstvo i vlade.

Bezbožnici daju se silovito na posao ondje, gdje su u svoje ruke dobili javnu vlast. Prije su se zadovoljavali literarnim bojevima, neke ruke bezboštvom u sobama. Danas teže za izvanjskom moći, da se tada bore divljom silom proti vjeri. To gledamo u Rusiji i Španjolskoj. Crkve ruše ili upotrebljavaju za plesne dvorane. Svećenike i biskupe progone, bacaju u tamnice, na prisilni posao tjeraju u Sibiriju. U Moskvi podigoše spomenik Judi Iskariotskom, u Mehiku daju da školske djevojčice deklamiraju »Himnu sotoni« i dijele djeci slike raspela s magarećom glavom i potpisom »Krist Kralj«.

Tamo, gdje još ne smiju tako otvoreno da govore i rade, vodi se rat protiv Boga najprije

na s a k r i v e n način. Nastoje kod puka da potkopaju ugled svećenstvu, da načine raspoloženje proti naukama, običajima i ustanovama Crkve. Vjerničke učenjake, pisce i umjetnike ometaju na njihovu putu života, naprotiv zastupnike nevjere u zvijezde kuju, krče im put do javnih službа, parlamenti i štampa imaju biti podložni nevjeri. Svjetovnjacima, koji su se pokazali branićima vjere i Crkve, navješćuju rat do istrage: kleveću ih i ismijavaju, okrivljuju i sumnjiče, te izgube volju da se dalje bore.

Sva sredstva za moderno priopćivanje misli i propagandističko umijeće imaju služiti bezboštvu: novine i knjiga, riječ i slika, film i kazalište, radio i pučke skupštine. Neistina, izvraćanje i podjarivanje razvija svu svoju demonsku snagu, da se široka narodna mnoštva otmu vjeri. Zločinačka zloporaba imena znanosti, kulture, prosvjete, narodnog blagostanja pomaže taj rat protiv Boga. Ako tako dalje pođe, možemo još doživjeti, da će se u mnogoj evropskoj zemlji ostvariti san slobodnog zidara Anastazija Grün-a: da djeca nekad kršćanstvom blagoslovljenog Zapada ne će više znati, tko je bio Isus Krist i što je značio Križ u pređašnjim »mračnim« vremenima.

Proti toj započetoj navali borbene nevjere Evropa je vrlo slabo oboružana. Puk poprečno nije dovoljno vjerski i apologetski o b r a z o v a n, pače ako se i obrazovani pribroje »puku«. Samo je razmjerno malo njih potankim studijem i razmišljanjem tako utvrdilo u svojoj duši temelje vjere, te bi se mogli postojano opirati i jačim navalama. Najviše njih nema ni vremena ni potrebne predizobrazbe za takove studije: oni se u dokazivanju svoje vjere oslanjaju na svoju okolinu, na primjer i savjet dobrih ljudi. U redovi-

tim vremenima moglo bi to dostajati. Ali kad navali jači protivnički olujni val, doba osobito žestokih napadaja na vjeru, kako mnogi stanu kolebati!

Mnogoput gledamo, kako djeca dobrih, pobožnih seljaka — kad dođu u novu okolinu, u kakovo industrijsko područje, gdje su sa svih strana izloženi napastima protiv vjere i ćudoređa — lako podliježu novim prilikama!

A to se može opažati i kod cijelih narodâ: u Francuskoj, Portugalu i u najnovije vrijeme u Mehiku i Španjolskoj. Zašto je nekoć tako vjernički francuski narod postao nosilac nevjere sve do seljačkih mnoštva? Jer je slobodnozidarsko vladanje za nekih 70 godina sve učinilo, da uništi vjeru naroda, i jer narod nije bio protiv poslanikâ nevjere dovoljno obrazovan i utvrđen. Jednako je u Španjolskoj i u Rusiji. Gdje se vjera vrši više od tradicije i čuva samo kao predaja, ondje često dostaje slab udarac vjetra, da sruši zgradu najprije kod omladine, zatim u najširim slojevima.

Kako je pogubno, da se prema tome predaju mnogi optimističnim samoobmanama i misle, narod je »naš« drukčiji, i u njegovoj vjeri ne može ga pokolebati ni vrag ni pakao! Kako je opasno, kad mi doduše u ime Crkve mnogo činimo u dušobrižništvu i odgoju, u dobrotvornosti i društvima, naprotiv daleko zaostajemo za svojim protivnicima u osvajanju i iskorišćivanju modernih, izvancrkvenih sredstava da se šire misli i utječe na mnoštva. Od svih raspoloživih snaga, i ličnih i materijalnih, upotrebljavaju se na dušobrižništvo možda sedamdeset od sto, možda dvadeset od sto na školu i odgoj, nekoliko od sto na dobrotvornost i crkvenu upravu, ali jedva jedan

od sto na štampu, litaraturu, kino, radio i slično! Ali neprestano gradimo crkve, škole, samostane i sirotišta, a zaboravljamo često, da zapravo gradimo gotovo samo za neprijatelja, koji će sve to jednoć oteti, ako ne budemo pored svega ostalog izgradili i zaštitu za naše ustanove i gradnje: jaku štampu i literaturu, čitavu mrežu ustanova za propagandu i obranu, da nam ne bude oteto najvažnije: opće mišljenje, duša mnoštvâ!

Neka se ne reče, kako nije moguće, da se čitav narod bavi potanjim apologetskim studijima, za koje nema ni potrebnog predznanja. Jer je nešto drugo proučavati apologetiku u pravom smislu i znanstvenom metodom, a drugo je steći produbljeno vjersko školovanje s apologetskim smjerom. Za to je školovanje sposoban i priprost narod, pače već i školska mladež. I protivnici ne rade znanstvenom metodom, kad idu među mnoštvo; naprotiv je značajna činjenica, da oni postizavaju svoje dalekosežne uspjehe spisima i predavanjima, koji su doduše oblikom hvastavi, ali su u bistvu što je moguće neznanstveniji!

2 .Otkud mržnja na Boga?

Ljudi se zbunjeno pitaju: Kako je uopće moguće, da čojek tako mrzi na Boga i da mu pače navješćuje rat? Zar Bog više ne živi? Da li se pobilo njegovo postojanje, dokazalo, da je vjera u njega isprazna? Kako je do toga došlo, da se danas u čitavim zemljama nijekanje Boga stavlja za službeni državni nazor o svijetu?

Najprije treba ovo imati na umu: kako god umni razlozi jasno svjedoče za postojanje Boga, ne nanose silu duhu, pa je psihološki moguće, da se niječe posljednji uzrok. Dakako pitanje je, da

li ikad može pravilno razvijeni duh iskreno, postojano, nepomućeno odbijati osobnog Boga; ipak se često opaža da se poriče Bog, barem prolazno i da se to pokazuje prema vani.

Nije teško za to nijekanje naći prividnih razloga, krivih predrasuda i promašenih zaključaka, kojih se nemirno drži nevjera. U dubinama čovječjih nagona i unutarnjim naopakostima ima dosta demonskih sila, koje potiču duh da odbaci vjeru u vječnog Zakonodavca i Suca. Ta živi se mnogo udobnije i manje smetano, ako se ne vjeruje ni u Boga ni u vječnost. Ne smijemo da zaboravimo, kako su pokvarene naše čovječje sklonosti, kako može naš sud zalutati i kako je slaba naša volja, koja se lako zaplete u raspaljene strasti, oholosti, pohote za imovinom, za putenosti. Sve su to sile, koje čovjeka otuđuju od Boga.

Ako je jednoć narušena ćudoredna ravnoteža u savjesti, čovjek vidi u vjeri postojanu opomenu, koja smeta i dosađuje. Stara pjesma prvog napasnika: »Bit ćete kao bogovi«, vi morate da budete sami sebi zakonodavci i suci i da ne priznate nad sobom nikakova Božjeg zakona — ta pjesma još danas odjekuje milijunput u srcima ljudi, koji zakrenuše stramputicom. Mi možemo na pitanje, zašto ima danas toliko bezbožnika, mirno i ovim drugim pitanjem odgovoriti: zašto ima danas tako mnogo ćudoredno zalutalih, tako mnogo slabića i beznačajnih? Sigurno je izvor bezbožnosti kod zavodnikâ i zavedenih manje u mišljenju, nego mnogo više u h t i j e n j u i u neurednom načinu života, i ako se ne poriče, da ovaj ili onaj među njima više manje u dobroj vjeri ustraje u nijekanju.

Svemu se tome još pridružuje, što zavodi vanjski svijet, napastuju zli primjeri drugih i hvalisave riječi agitatorâ. Govori se o prosvjeti i oslobođenju, o vlastitom zakonu i unutarnjem (imanentnom) ćudoređu. Mnogome, kad mu je lično birati među vjerom i nevjerom, nedostaje potrebna samostalnost u mišljenju, nužno nadziranje samoga sebe i sposobnosti da razlikuje prave razloge od krivih, istinite zaključke od sofizama, da dobro luči istinu od krilatice. Proroci su nevjere veoma vješti u izboru primjenjenih metoda. Pa je tada zavedeni čovjek ohol, što ga više »popovi« ne zavode, što ne treba ništa više da vjeruje i što je sâm svoj gospodar; uistinu istom sada zbilja luta i biva kao slijepac, koga vodi slijepac!

Tako se događa kod zavedenog mnoštva. Ali ako pitamo: kakva korist goni same zavodnike na njihov razorni posao? — moramo najprije imati pred očima, da apostoli nevjere već zato uvijek u sebi osjećaju težnju za osvajanjem, jer istom kad bude vjera uništena u ljudima, moći će si prokrčiti put do moći i uređenja svijeta u svojem smislu. Marksisti, materijalisti, pristaše Epikura moraju na vjeru mrziti, jer ne mogu svoga carstva izgraditi, dok postoje tvrđave vjere u srcima i dok javne ustanove uzimaju svoje smjernice iz tih tvrđava. Tko hoće svijet neograničeno podložiti svojoj nevjernoj filozofiji, ne može dopustiti da vjera i kršćanstvo dalje vrijede kao javna moć. Idu za svojim ciljevima u pojedinačnom životu i u javnosti bez obzira na Božji zakon, osjećaju neugodno i nepodnošljivo nadzor vjerničke ćudorednosti, koja ih osuđuje i ponizuje, htjeli bi jedamput zauvijek ukloniti one

nemile zapreke, koje izlaze iz vjere — pa su tako iznutra tjerani da navijeste vjeri rat.

Skovaše poznatu riječ, da je vjera opij za narod. U zbilji zna se veoma dobro, da je obrnuto, da je vjera obrana protiv zavođenja i omamljivanja naroda — zato i tako strašno mrze na nju. U stvari vjera drži svakog čovjeka, pače i svako dijete, da bude ćudoredno samostalan prema okolini i načinu rada drugih ljudi. Vjera nas odgaja, da budemo strogo savjesni, da bezuvjetno poštujemo Božji zakon bez obzira na čovječje zakone i koristi. To nije drago onima, koji bi na zemlji sami htjeli igrati se Gospodina Boga. Točno znaju, da se vjera uvijek pokazala najvećim svijetlom narodâ, od koga se rasplinjuje svako strašilo i od koga mora bojažljivo pobjeći svaki mrak.

Vjera da bude sredstvo, kojim se zaglupljuje narod? Ne, ona je mnogo više obrana protiv zavodljivih lozinka i lažnih opsjena, protiv organiziranog zlorabljivanja narodne lakovjernosti. Vjera uči vjernike da budu doduše ponizni prema Bogu, ali slobodni prema ljudima, da drže svoj samostalni ćudoredni sud prema svim zemaljskim vlastodršcima i pomodnim nazorima. Vjernici se najmanje snizuju do bezvoljnih oruđa spram zavodnikâ, što su s gnjevom iskusili u svoje doba carevi i poganski filozofi. Zato svako silništvo gleda u živom kršćanstvu svoga najopasnijeg neprijatelja. Tako slobodno zidarstvo, tako boljševizam.

3. Moć laži.

Boj proti Bogu osobito upotrebljava jedno oružje, koje je mnogo jače od vojski i topova: to je oružje laži. Značajno je, da sâm Gospodin nije nazvao đavla silnikom, ocem nasilja, nego prije svega »ocem laži«. I nadničari đavola najradije posežu za tim oružjem. Neistina i iznakaživanje glavna su sredstva u boju proti Bogu.

Samo dva primjera! Kako je laž vješto umjela prikazati radničkim mnoštvima, da je kršćanstvo krivo općoj bijedi! Moderno je čovječanstvo palo u bijedu i nevolju uprav nekršćanskim liberalizmom i kapitalizmom, prevlašću nekršćanskoga gospodarskog i društvenog poretka. I bilo bi logički, kad bi se za današnju bijedu mnoštvâ okrivili nazori nevjere. Ne! Glasnici laži odmah spremno okrivljuju vjeru zbog sve bijede i društvene nepravednosti. Poznato je, u kolikoj su mjeri tom užasnom laži umjeli zavesti radnička mnoštva! Kakovu su majstoriju učinili da uvjere narod, kako je Crkva prava zaštita liberalnog kapitalizma, kako je ona varalica i krvopija naroda. Njihova štampa i njihova društva ponavljali su taj nesmisao tako dugo, dok nijesu potlačeni dijelovi naroda to voljno vjerovali i milijuni puni mržnje okrenuli leđa kršćanstvu!

Slična je grozota, koju su podigli do neoborive tvrdnje, koja se neprestano ponavlja, da su naime vjera i kršćanstvo oboreni modernom znanošću. Makar svaki novi uspjeh istraživanja samo potvrđuje nauke kršćanstva, kako je to pred nekoliko godina pokazala anketa upravljena članovima francuske Akademije prirodnih nauka, kod koje nije nijedan član na pitanje, da li se vjera dade složiti sa znanošću, odgovorio u smislu nijekalaca Boga. A ipak se neprestano bezobrazno ponavlja u bezbrojnim knjigama i predavanjima, kako se vjera ne da složiti sa znanošću.

Prvaci na svim područjima znanja neprestano na nove načine ponavljaju divnu riječ velikog Cauchy-a, jednoga od najvećih matematika svih vjekova: »Da, ja sam kršćanin, to znači, ja vjerujem u Kristovo Božanstvo, kako su u nj vjerovali Tycho Brahe, Kepler, Kopernik, Descartes, Fermat, Pascal, Grimaldi, Euler, Bošković, Guldin, Gerdil i svi veliki matematici, fizici i astronomi posljednjih sto godina«. Što velikani vele, nema nikakova značenja, ako se patuljcima drukčije sviđa!

4. Što je na kocki?

Ali znadu li te jadne žrtve bezbožničkog podjarivanja što je tu na kocki? Kako svojom zaslijepljenosti škode samima sebi i svojim bližnjima? Tko čovječanstvu otme vjeru, taj para njegovo živo meso i otima mu njegova najveća dobra.

Najprije već na duhovnom području. Nijekati Boga nije duhovno i znanstveno, jer se nijekalac time zapleće u zagonetke i protivurječja, koja se ne daju više da riješe. On mora mnogo više vjerovati nego vjernik, samo s tom razlikom, što vjernik može dati o svojoj vjeri račun, a nijekalac ne može. To tako zvano znanstveno bezboštvo ide dosljedno tako daleko, da niječe posljednje zakone bitka i mišljenja, ili mora držati, da je slučaj pravi, posljednji redatelj u svemiru. Najveće činjenice svjetske historije nikako ne razumije: ne zna što bi počeo s Isusovom osobom, s njegovim samosvjedočanstvom u vezi s njegovom nenadmašivom mudrošću. Nijekalac Boga mora postaviti strahovitu tvrdnju,

da je najbolje i najuzvišenije u kulturi dvaju tisućljeća sagrađeno na zabludi i laži.

Poricanje Boga otima dalje najdubljoj čežnji čovječjeg srca za vječnim zadovoljstvom svaki izgled na smisao i ispunjenje.

Što je čovjek uistinu bez Boga? Zrnce prašine, što ga vjetar digao i neko ga vrijeme baca amo tamo, dok ga na koncu ne baci u bezdan. Cvijet, koji danas cvjeta i sutra se u sijeno baca. Pjesma s tisuću žalosnih i samo s nekoliko umiljnih melodija, koja se na koncu svršava očajnim, smrtnim neskladom. Putnik, koji se u mrkloj noći žuri kroz šumu, dok mu noge ne krvave i ne zna, kamo ide i što je smisao cijelome žurenju. Bez Boga ne dobivamo nikakova odgovora na najdublja i goruća pitanja života. Tada je cio svijet besmisleni darmar, bez duha, slijepa mašinerija, koje golemi kotači na posljetku zdrobe sve, što se zove nada i ljubav, radost i sreća. Otkud život? zapitam li bezbožnika i on mora priznati, da ne zna. Kamo vodi život? Ne zna. Čemu trpljenje, što je smisao umiranja? Ne zna nikakova odgovora. Što dolazi poslije smrti, što se krije iza tajanstvenih, tamnih vrata, što nas čeka na koncu našega zemaljskog putovanja? On o tome ništa ne sluti. Ima li svijet, život, čovjek uopće kakov smisao? Ništa on to ne zna!

Nevjerni čovjek stoji u svemiru siromašan, bez Oca i domovine. Mučan upitnik za sebe i za jednake sebi! Njegov je duh plijen nemirne sumnje, njegovo srce puno neutaženih čežnja. Za njega ne postoje dobročinstva vjere, unutarnje bogatstvo i utjeha, podignuće duha i srca, dovoljna ćudoredna snaga u svim životnim prilikama. Dakako nalazi lijepe, zvučne riječi o svrhi života bez Boga. Ali kad se ti ideali života po-

bliže razgledaju, pokazuju se kao dim na vjetru. Čovjek bez Boga ne izlazi iz zemaljštine, iz bijednog prianjanja za zemaljsko, viši mu se polet mora napokon pričinjati bez smisla i bez svrhe. Narav oslonjena na samu sebe uvijek pada u svoju vlastitu, nečasnu nemoć. O kad se ne bi iskustvo tih žalosnih činjenica uvijek iznova ponavljalo na nebrojenim ljudima!

5. Bogatstvo vjernika.

Kako je sasvim drukčije s vjernikom, religijskim čovjekom! Njemu nije tuđe mjesto ovaj golemi svijet s milijunima sunaca i planeta, nije tajanstvena tamnica i nije besmisleni darmar, nego velika očinska kuća, što je ljubeći Otac sazdao, da bude šatorom njegovoj djeci; i nad svim svjetskim događajima ne vlada slijepa, besmislena, grozna prirodna sila, nego puno ljubavi, brižno Očinsko srce. Kako je radosna i pobjedonosna filozofija: Svemogući je naš O t a c, i naš Otac u nebu jest svemogući, bogati, jaki Bog! On nas je stvorio, jer nam hoće dati nakon kratke kušnje sva svoja blaga, svoju ljubav, svoju ljepotu, svoje bogatstvo, svoje vlastito Božansko blaženstvo! I religijski je čovjek podložen nevoljama i napastima, ali on ne trpi besmisleno i beznadno kao bezbožnik; čovjeku vjere je trpljenje i napast samo stupanj do duhovne zrelosti, škola unutarnjeg junaštva, nasljedovanje Krista.

I vjernik mora da umre i njemu treba proći kroz mračna vrata, ali zna, da ga iza tamnih vrata čeka Krist s raskriljenim rukama i s otvorenim srcem, da ga uvede u svoje kraljevstvo, u onaj viši, bolji, istiniti i vječni život, o kome

je tako često govorio. Zato ne očajava i tamo, gdje izdadu sve ljudske sile i utjehe. Njemu nije smrt strahovit bezdan, u kojem se zauvijek nestaje, nije pad u ništa, nije strašan prodor, koji sve uništava, nego je početak novoga i ljepšeg života, procvjetanje u Božjem vrtu na vječno proljeće, na svijetlo i radost, na vječnu ljubav i slavu. Bezbožniku je smrt strahovit svršetak, nama je pun nade početak; njemu je sprovod bezutješni konačni akord, nama je poziv na nebeski ulazak. Zato se i vjerni kršćanin na samrti sasvim drugačije dijeli od svojih milih nego nevjernik. Nema tu: sad je svemu kraj, rastajemo se da se više nikad ne vidmo, nego naprotiv: do veseloga, sjajnog, neizrecivo radosnog sastanka u zemlji blaženih!

Nije to pusto, pobožno čavrljanje. Tko je sam stajao uz smrtnu postelju dragih ljudi, taj zna, kako je u toj nadi istinska i duboka utjeha. Tu se ništa ne osjeća od onoga bespomoćnog straha, od one poganske bezutješnosti, kako se često može opažati kod smrti bezbožnikâ. Koja filozofija, koja znanost može da trpko u životu, rastanak i smrt tako razjasni i isto tako oduzme svu gorčinu?

Bog je u istinu j e d i n o bogatstvo, koje nam ne može nitko da otme. Jedini posjed, koji ostaje, koji pače možemo ponijeti i preko groba. Gdje se drugi moraju očajno odijeliti od svega, što su na zemlji ljubili i za što se prilijepili, gdje iznenada postaju siromašni prosjaci, koji ne mogu sa sobom da uzmu nijedne mrvice od svojih bogatstva, gdje sav sjaj zemaljskih sunaca blijedi, a zemaljske ljubavi i radosti nestaje u žalosti i suzama: ondje su djeca Božja jedini bogataši, dobitnici, srećnici. Ne boje se smrti; znaju, da smrt

nije nestanak i uništenje. U njihovu na smrti klonulu oku sijeva jutarnje rumenilo vječnoga Božjeg gledanja, vječne radosti i sjaja. Raspelo u ukočenim rukama silazi s njima u mračni grob, kao da još iz sebe isijava u noći lijesa svijetlo i radosno pouzdanje. Za Božje prijatelje i Božju djecu smrt je radostan povratak ljubeznomu Ocu; onome, koji je jači od svake smrti.

Ta vjera daje životu vjernikâ već na ovom svijetu preobraženje, čvrstoću, radost, što pripada najboljemu, što može čovjek svojim zvati na ovoj zemlji. Kolika korist, kad je vjernik hodajući između grobova i bezdana siguran, da se ne može nikad strmoglaviti, da put života vodi samo uvijek sve više, uvijek samo do sjajnih poljana! Kad čovjek usred taštih, prolaznih dobara smije reći, da baštinu, koja ga čeka, ne mogu da uzmu kradljivci i razbojnici, ne mogu da unište rđa i moljci.

Koja li je snaga u tom pouzdanju djece Božje! Kako razumijemo svete, koji su smiješeći dali život zato, da sačuvaju jedino trajno bogatstvo djece Božje! Koji se tako osjećahu srećnima u Bogu i kod Boga, da nikad ne odustaše od molitve, da je u njihovu srcu živjela nestrpljiva čežnja za krajem sjedinjenja s Bogom i da su kliktajući pozdravljali približavanje svoje smrti. I razumijemo, zašto su tako revno štedili svakim časom, koji su mogli otkinuti od zemaljskih briga i apostolski upotrijebiti. Razumijemo žarku gorljivost velikih dušobrižnika i misionara, i apostola u svjetovnjačkom odijelu, koji se istrošiše u radu i muci, da steku Bogu duše i prijatelje, da kraljevstvo Božje na zemlji raširе i obrane. Ne smijemo ih da nazovemo čudacima, usijanim glavama; nijesu oni bili u zabludi, nego smo mi u

zabludi, ako nam je makar štogod preče od kraljevstva Božjega.

Jer nije prašak velik nego sunce; nije važno prolazno nego neprolazno; nijesu apsolutne vrijednosti politika, znanost, čast, užitak i imovina nego samo Jedan, Najviši, Najistinitiji i Vječni. Kralj, komu sve živi, od koga dolazimo i komu idemo.

6. Ćudorednost bez Boga?

Bog nije samo svrha i savršenstvo našeg života u kraljevstvu nadnaravi, nego je već i u ovom životu Sunce za svako p r a v o i p l e m e n i t o č o v j e š t v o.

Ako se izvadi Bog i njegova vjera iz čovječje povijesti, što ostaje? Što je čovjek bez Boga? Bijedan, zemljani stvor, pun niskih sklonosti, strasti i pohota. Istom vjerom u Boga postaje svijestan svojemu uzvišenom pozivu, potrebi da pazi na svoje dostojanstvo; istom vjerom u Boga biva mu sasvim jasan cilj i sadržaj njegova zemaljskog života. Istom tada počinje u njemu i istinsko štovanje prema svomu bližnjemu, prema jednakopravnim čekaocima Božje Očinske milosti, prema bližnjima, koji zajedno s njime čine veliku Božju obitelj. I istom s vjerom u Boga počinje i ona duševna kultura, onaj unutarnji, ćudoredni uređaj života, koji nastoji sve zemaljsko djelovanje oplemeniti prema svetim Božjim zakonima.

Danas nastoje mnogoput otrgnuti od Boga ćudorednost i duševnu kulturu. Zaboravljaju se dobročinstva, koja čovječje ćudoređe i obrazovanost duguju vjeri u Boga. Veselje zbog stečevina tehničke, čisto izvanjske kulture zavodi mnoge, da

prègledaju vrednije, duševno počelo svakoj pravoj kulturi, ono počelo, koje dobiva snagu, dostojanstvo i opstanak od veze s Bogom. Što bi bilo od obitelji, od društva, od države, od narodne ćudorednosti, kad bi iz mnoštvâ nestalo vjere u Boga? Koja bi ostala podloga za pojmove o dužnosti i savjesti, o vlasti i pravu, o ćudorednosti i ljubavi k bližnjemu? Ako kršćanski Zapad danas kulturno stoji na čelu unatoč mnogim sjenama i stramputicama, tad se ta prednost ima u glavnom pripisati činjenici, da je tu kršćanstvo djelovalo dvije tisuće godina i danas još uvijek utječe, da je dakle na Zapadu najčistiji oblik vjere u Boga podloga duhovnom životu, narodnoj ćudorednosti, društvenom poretku i državnom životu.

Što se više moderno čovječanstvo udaljuje od toga najjačeg temelja svakoj pravoj ćudorednosti — što danas gledamo dosta jasno na mnogome žalosnom primjeru — to bivaju klimaviji pojmovi o dobru i zlu, o lijepome i ružnome, o spasonosnome i razornome, i to ima među ljudima manje mira i sloge, ljubavi, pravednosti i ćudoredne čvrstoće. Tako je Bog i za društveni život ovdje na zemlji posljednji izvor njegovoj snazi.

Ljudi, koji vjeruju u Boga, jesu jaki! Napokon se snalaze u duhu vjere u svim prilikama života. Mudri su i miroljubivi, pravedni i skromni. Oni žive na zemlji, da se ne izgube u prolaznosti ove zemlje. Žive u vremenu, ali se neprestano nad njim dižu; oni su djeca vječnosti. Siromaštvo i bijeda, kruta nevolja i vanjska niskoća ne mogu u njihovoj duši da ugase radosnu svijest što su djeca Božja. Mogu da budu u krpama, mogu da zebu i gladuju, unatoč tome

je njihov život nastavljano pobjedonosno trčanje, radosno pjesništvo, neprestano skupljanje blaga. Od niskih prilika dižu se do junaka kraljevstva Božjega, do čudesa milosti, uzvišeniji i savršeniji ljepotom od tvorevina najviše umjetnosti.

Može se svakako dogoditi, da se čovjek ponekad i bez neposrednoga religijskog temelja izgradi do značaja i etički vrijedne ličnosti. Ali to su uvijek samo rjeđi slučajevi i onda tim »naravnim značajevima« nedostaje i još one unutarnje posvete, sigurnosti i topline, koja je istom ćudoredno potpuno vrijedna. No ako se imaju pred očima prosječni ljudi, tad nema nikakove sumnje, da je zajedno s vjerom redovito i ćudoređe smrtno ranjeno. Samo iz osjećaja časti, iz štovanja samoga sebe čovjek se protivi zlu jedamput, dvaput, možda stoput, ali kad na koncu konca dođe kušnja, strahovita nagonska i niska provala, izvanredno teška napast, tada nedostaju ti motivi čisto ovozemske etike; dok vjera u Boga sa sviješću o neprolaznim i nepokolebivim Božjim zakonima, o prijetnjama i kaznama, nagradama i pomoćnoj milosti može pomoći čovjeka, što koleba, da prijeđe preko ponora. A čovječanstvo sastoji u glavnom od prosječnih ljudi.

Kakova ćudoredna surovost slijedi nijekanje Boga, o tom dovoljno izvješćuje povijest i iskustvo. Kako tu buja najbezobzirnija sebičnost, divlja pohota za novcem i moću, tlačenje slabijega, nepoštenje u društvenom općenju, surova putenost! Čita se, kako su milijune hladnokrvno umorili u jednoj državi, koja na svojem živom tijelu od 170 milijuna podanika hoće dovršiti boljševički pokus. Milijuni žrtava, koji se bez treptaja trepavica bacaju u naručaj Molohu novoga kumirskog mahnitanja. Čovjek se tjeskobno

pita: Kako mogu tako odbaciti svaku savjest i svaku čovječnost? Kako mogu tako neiskazano grozno i krvoločno — kao vuci i šakali sa sebi sličnima — postupati s nedužnim muževima i ženama? Odgovor je lak: ti su ljudi već davno svu i svaku vjeru odbacili tada — da, tada rade samo logički, kad misle, da su potpuno onkraj dobra i zla!

7. Bezbožna čovjekoljubivost.

Čovjekoljubivost! Humanost! Bratstvo! Jamačno i mnogi bezbožnici misle pošteno s tima krilaticama. Sámo zajedništvo sudbine u jednakom čovještvu daje već neku podlogu uzajamnoj simpatiji, naklonostima prema bližnjemu. Ali u temelju je ta čisto naravna zajednica vrsti samo m i s a o n o jedinstvo, a nije zajednica braće, koja postojano i čestoput u velikom stupnju traže, da se zatajimo, odrečemo svoje koristi.

Homanost, koja se temelji samo na pripadnosti istoj životinjskoj kategoriji ili na nekoj zajednici koristi, past će kod prvog vihra. Ljudi se ljube, dok se ukazuju ljubezni ili nam koriste ili nam barem nijesu na teret, ali otkud da se uzme snaga i razlog, da se iz ljubavi, kako nekad Napoleon reče, čovjek odreče i samo sočne kruške? Ako nas baš na to ne potiču jače veze: da smo djeca Božja i stroga Božja zapovijed, te gledamo brata i u posljednjemu od naših bližnjih?

D v a zla u naše doba pokazuje društveni život: n e s t a j a n j e žive, kršćanske v j e r e u B o g a i tople, iskrene l j u b a v i s p r a m b l i ž n j e g a. Svjetski rat, gospodarski rat, politika mržnje i zavisti, općenito gaženje i gušenje

bližnjega za koricu kruha — to je čovječje bratstvo, čim više ne upravlja vjera životom mnoštva i naredbama državnih vlasti. »Čovjekoljubivost, Božja ljubav, o kako ključa vrelo tako mutno!« — kako su dva dijela te pjesnikove riječi u međusobnoj uzročnoj vezi: nedostatak čovječje ljubavi i nedostatak Božje ljubavi.

Savez je narodâ da se osigura mir samo sobom divna misao i u potpunom je skladu s kršćanskim nastojanjima. Samo šteta, da se u ispravama osnivanja te ustanove propustilo ime Božje i samo spomenuti. Otad se u Ženovi održala nebrojena vijećanja, fabricirala tona mirovnih ugovora — a ipak se učinilo tako malo pravog mira. Kao da riječ Izaije kao kazan i prijetnja lebdi nad svim nastojanjima, gdje se bez Boga hoće doći do mira: »Non est pax impiis — nema mira bezbožnicima«, gdje Bog ne vlada, ondje nema nikakova mira!

8. Vjera i kultura.

Da li je nevjera stvorila kulturnih vrednota? Zacijelo! Jer i bozbožnici mogu gojiti znanosti, stvarati umjetnine, odstraniti javne zloporabe, unapređivati politički i gospodarski život. Na jednom se polju može odlično učiniti, ako se na drugom i bistveno zaostane. Pače i lutanja čovječjeg duha imala su pogdjekad dobre strane i dobre posljedice, kao što i Providnost može zlo okrenuti na dobro. Ali to su svaki put sporedne pojave, kao sporedni učinci pored mnogo zla, koje nastaje iz naopakih predrasuda. I nikad nije nevjera kao nevjera proizvela djela, nego su to učinila načela naravnog zakona i prema njima ci-

ljevi, koji se nesvijesno slijede i kod protivuvjerskih kulturnih nastojanja. Ne opaža se, da se kod toga zastupaju kršćanski zahtjevi, ako i u veoma iznakaženom obliku.

Što bezbožnost kao bezbožnost može pokazati na kulturnim djelima, jest neizrecivo malo, da, ništa, ako se isporedi s onim, što je blagoslovno za čovječanstvo izraslo na tlu vjere u Boga i kršćanstva. Ta, cijela je civilizacija Evrope nastala na tom tlu: jednakopravnost muža i žene, bogatoga i siromašnog, jakoga i slabog, polaganje temelja svim znanostima, umjetnosti i narodnoj kulturi dvaju tisućljeća. Vjera je sagradila naše katedrale, prva je na Zapadu podigla škole, od pučke škole do sveučilišta, ustanovila sva velika djela dobrotvornosti i društvene skrbi, osigurala građansko pravo svima velikim idejama viteštva, jednoženstva, štovanja dje teta, društvene pravednosti. Šta može nevjera svemu tome jednakopravno staviti o bok?

Zar da ostavimo plodno tlo svake prave čovječnosti i ćudoređa, svake prave i trajne kulture, svake društvene pravednosti, da razbijemo velike ideale, da pogasimo nebeska svijetla, samo da dademo mjesta smjerovima, koji samo u prevratu znaju učiniti gromorno i koji bi htjeli na mjesto kraljevstva Božjega postaviti sotonsko kraljevstvo?

Nijekati Boga jest posljednja ludost i najteža zabluda čovječjeg srca. Ujedno skrajna okrutnost spram nas samih. Jer bezbožnik izaziva na sebe nesamo vječne kazne, što je odbio Svemoć, nego se lišava i već na ovom svijetu najplemenitijih dobara i najvećih vrednota.

Ali je uprav zločinački i đavolski onaj ludi pothvat, da zaslijepljeni ljudi nastoje uništiti vjeru u Boga još i u srcima drugih. Da li to čine na surovi ili nečovječji način, ili na skriveni i finiji način, to je u svakom slučaju surovost i svjedoči o strahovitoj opakosti ćudi. Ako su već sami izgubili vjeru, zašto da je otmu i drugima? Tomu se uništavanju srčano i odlučno oprijeti, braniti napadnutu vjeru i za nju svjedočiti jest sveta dužnost svima vjernicima i postaje dvostruko potrebna u vrijeme, koje je neprijateljsko prema vjeri.

9. Božji borci na frontu.

Tko bi htio bez sućuti da gleda golemi boj između kraljevstva Božjega i vražjega tabora, koji danas bjesni na sve strane? Tko smije po strani da stoji, kad se radi o najvećim dobrima čovječanstva? Već se pridružio neprijateljima i izdajicama, čim je ravnodušan spram Božje stvari.

Prvo i najnužnije, što nam potreba vremena nalaže, jest da budemo svijesni toj potrebi, tome neuklonivom boju. U pređašnjim je vremenima možda moglo dostajati, ako su biskupi i svećenici ili kršćanski knezovi i vladari nastojali da očuvaju kršćansko društvo. Danas to više nije dosta, danas to stoji do svijesnog držanja mnoštvâ. Svaki je nas suodgovoran za cvjetanje ili nazadovanje kraljevstva Božjega. Svaki se mora da bori za vjeru i kršćanstvo, gdje su god ugrožena ta najsvetija dobra, treba da utječe na svoje bližnje, na svoje podložnike i na sve, koji su mu blizi. Svatko se mora neustrašivo usprotiviti svim nastojanjima, koja idu za tim da vjeru

u Boga oslabe i unište u ljudskim srcima. Nesamo radi odgovornosti, što je ima za svoju dušu, nego i da služi općenitosti, da se odbije najteža narodna pogibao.

Kako mnogima među nama nedostaje toga dalekog pogleda, pače i mnogima »pobožnima«! Oni idu rado u crkvu, mole svoju krunicu, a daju nekad i milostinju. Ali ne vide potrebe vremena, ne će da rade za Crkvu, da se brinu za spasenje naroda i sudjeluju s Kristom u borbi protiv sotone. A kako bi ojačala Božja vojska, kad bi svi, koji u Boga vjeruju, prije svega katolici, bez izuzetka ustali na obranu proti prodiranju neprijateljske sile! Kad bi na pr. puštali u kuću samo onu štampu, koja vjeru štuje i promiče! Kad bi svoju pažnju svraćali samo na onu literaturu, koja ne razara, nego gradi. Kad bi svi roditelji i odgojitelji upotrijebili svaku zgodu da sebi povjerenima duboko usade u srce kršćanski ponos, katolički ponos, pobjedonosnu i radosnu vjeru u Boga, da ih napune zahvalnom svijesti o vjeri! Kad bi svi katolici u prijateljskom krugu rado išli za onima, koji su zavedeni i koji ostaviše kršćansku zastavu, i s ljubežljivom im brigom razjasnili kobnost njihove zablude!

Dakako da je zato temeljni uvjet, da mi s a m i gorimo vjerskom revnošću. Da nam bude Bog i njegovo kraljevstvo stvar srca. Jer što većma živi duboka, žarka vjerska unutarnjost u srcima Božjih boraca, to se više pokazuje izvana srčanost ispovijedanja vjere, to više ima spremnosti za borbu i apostolske revnosti. Veliki vjesnici vjere i najuspješniji njezini braniči bijahu oduvijek ne toliko veliki govornici, učenjaci i pisci, nego veliki molitelji, veliki Božji prijatelji, S v e t i. Gorljivost za rad i za borbu mora

i z n u t r a dolaziti, iz žarkog srca za Boga i njegovo kraljevstvo, koje srce neprestano obnavlja zakletvu vjernosti krsnog zavjeta.

Što više siromašni zaluđeni navaljuju na Svemogućega, to ćemo mi vjernije prianjati za našega Oca, koji je na nebesima. Grdi li se Crkva, tad ćemo se mi s većom ljubavi priviti uz njezino Majčinsko srce. Mrze li na Papu, Namjesnika Kristova, tada ćemo biti što oduševljenije uz njega. Budu li htjeli izrugivati se našim biskupima i svećenicima, tada ćemo se — jedno srce i jedna duša — to tješnje kupiti oko svojih Bogom pozvanih pastira. Ostanu li drugi daleko od crkvenog života, to ćemo mi to gorljivije sudjelovati kod sv. Mise, propovijedi i sv. Sakramenata. Podavaju li se drugi slobodno i nesmetano modernoj nećudorednosti, tada ćemo još s većom ozbiljnošću bdjeti nad sobom i nasljedovati Raspetoga. Što se više naprežu da otmu Krista iz srdaca naše djece i naše mladeži, to ćemo ih vjernije odgajati u strahu Božjemu i kršćanskoj ćudorednosti. Što protivnici lukavije nastoje svoje misli krilaticama i štampom raširiti među mnoštvima, to ćemo neumoljivije pokazati vrata njihovim knjigama i novinama i podupirati onu štampu, koja promiče naše religijske nauke i brani prava kraljevstva Božjega.

Ne ćemo dopustiti, da ono, što su dva tisućljeća kršćanskoga kulturnog djelovanja sagradila u kraljevstvu duša na dobro i blagoslov naroda, uništi naraštaj pomahnitalih prevratnika, nepromišljenih napadača i zlotvora. Bog neka vlada, nesamo jučer i danas, nego i sutra, nesamo nad nama, nego i nad našom djecom i nad djecom naše djece!

V. GLAVA.

KRALJESTVO BOŽJE NA SVIJETU

1. Veličina i svetost Crkve.

Kako je dubok, tajanstven i zagonetan smisao sakriven u riječi: Kraljevstvo Božje na ovom svijetu? Kako može nešto tako sveto i savršeno, nešto tako čisto i Božansko kao kraljevstvo Božje da bude na ovom svijetu? Da se izgradi od zemaljskih, nesavršenih ljudi? Kako ga mogu da zastupaju nedostatni, grješni, duhovno i ćudoredno veoma malo pouzdani stvorovi? Ne nadmašuje li to i Božju svemoć? Kako može Bog od zemljanih posuda, od čovječjeg nesavr-

šenog kamenja sagraditi svoju živu kuću među nama? Nije li to nesmisao? Da li se mogu pojmovi: »kraljevstvo Božje« i »na ovom svijetu« uopće logički spojiti? Nije li kraljevstvo Božje nužno izvan prostora i vremena?

Ipak je činjenica, da je Bog i čovjek htio svoje Božje kraljevstvo sagraditi već na ovom svijetu. Kadgod u Evanđelju govori o »kraljevstvu Božjem« ili o »kraljevstvu nebeskom«, misli pače redovito to zemaljsko kraljevstvo Božje, kako to pokazuju veza i prilike njegovih govora. To zemaljsko kraljevstvo Božje, koje zove i svojom »Crkvom«, jest uvjet i predvorje onoj drugoj, vječnoj, nebeskoj zemlji blaženih, cilju i savršenstvu svih dobrih na zemlji, ispunjenje svih Božjih spasonosnih namjera. Ali zemaljsko Božje kraljevstvo ima pravno i kao u klici već obuhvatiti ono vječno, isto tako kao što je milost već ovdje u klići vječno gledanje Boga.

S tom neporecivom i ako tajanstvenom činjenicom kraljevstva Božjega na ovom svijetu skopčana su mnoga pitanja, koja će se uvijek pojavljivati, a sva se okreću oko prividnih protivurječja te Božanskosmione ustanove, zbog čega mnogi zalutaju. Kad bi kraljevstvo Božje bilo samo daleki san djece Božje, koji bi se imao ispuniti istom na drugom svijetu, sada od nas još daleko »obećana zemlja«, tada ne bi bilo tih mučnih pitanja. Ali ovako, kad je kraljevstvo Božje vidljiva Crkva i mora se održati u svagdanjem životu, u nizinama ljudskog djelovanja, ta Božja ustanova dolazi k nama i k svijetu nesamo tajanstveno, nego često puta i gotovo izazovno. Koje čudo, ako Crkvu ljudi prosuđuju sasvim različito. Ako jedni u njoj gledaju nebo na zemlji, a drugi Antikristovo kraljevstvo. Ako se

oni prvi prije svega dive Božanskim crtama na njezinu licu, dok ovi drugi na njoj zapažaju samo nedostatke i iznakaženja, pa te nedostatke i pogreške još pretjeravaju, i zbiljskim dodavaju još druge izmišljene.

U stvari je jedno i drugo istinito: Crkva pokazuje na svojim čovječjim zastupnicima žalosne slabosti i bila je kroz svoju dugu povijest izložena porazima i tjeskobama, koji su je strahovito ponizivali, ali ona unatoč tome ostaje kao ustanova i zajednica najčistije i najkrasnije djelo Božje na zemlji, baštinica svih dobročinstava, koje je Krist donio čovječanstvu, jedini zavod spasenja za sve, koji se hoće spasiti po Spasitelju. Ali prema tome, da li se u Crkvi više ističe Božanski ili čovječji elemenat, prema tome što ljudi zapažaju sad taj elemenat sad onaj, ili je oduševljeno ljube i štuju ili je neprijateljski ocjenjuju i osorno odbijaju.

Crkva mora da je nešto veliko i sveto, već zato, što je Kristova misao, ustanova, njegovo drago djelo. Sve plodove Otkupljenja, što nam ih Gospodin stekao svojim trpljenjem i krvnom žrtvom, dade nam po Crkvi. Mi možemo do njega doći samo po Crkvi, uz njega pristajati i slijediti ga, biti dionici njegovih blagoslova. Samo kroz Crkvu daje nam se put do spasenja, štoviše i oni, koji nijesu nikad ni čuli za Crkvu i koji kao mnogi pogani mogu biti spašeni samo izvanrednim prosvijetljenjima i milostima, postizaju svoje vječno blaženstvo, ako i ne znaju, po Crkvi; jer i krstom želje Bog daje onu milost, koja ima svoju pravu domovinu u Crkvi i po svojem bistvu hoće voditi Crkvi. Samo kroz Crkvu možemo crpati iz sedmorostrukog izvora Sakramenata, iz vrela blagoslovina, koje se pre-

lijeva stostrukim bojama. Samo smo po njoj članovi velike Božje obitelji na zemlji, Općinstva svetih. I samo kroz Crkvu postajemo članovi čudesnoga, tajanstvenog tijela Kristova, o kojem sveti Pavao veoma dirljivo govori.

Kako je Crkva čudena tvorevina! Tijelo, kojemu je Krist glava i mi njegovi udi. Dakle nesamo građani kakove Božje države na zemlji, nego pače jedno tijelo s Kristom, njemu pridruženi i u tijelo pripojeni, s njime najtjesnije srasli i sjedinjeni, tako da s njime činimo samo jedan živi organizam! Sva duhovna svježost, sva životna snaga struji od njega na nas dolje; on je, koji čini da postojano sudjelujemo na kolanju i bilu njegova čudesnog Bogočovječjeg života. Kršćanin, koji živi u Crkvi, smije s Pavlom uskliknuti: »Ja živim, ali ja više ne živim, nego živi u meni Krist!«

Već to jedinstvo s Kristom što pripadamo Crkvi moralo bi nam dostajati, da nam se ta Crkva ukazuje kao nešto nada sve dragocjeno, vrijedno ljubavi. Koliko bi bio naš život siromašniji, kad bi nam se sve uzelo, što posjedujemo u Crkvi i po njoj! Kako bi tad bila blijeda naša spoznaja o Bogu, naš let prema gore hromiji, naša ćudoredna snaga manja, naše najplemenitije i najčistije radosti rjeđe! I kako bi nam bilo mnogo teže nadati se vječnom spasenju! Kako se moramo držati srećnima, što je Gospodin osnovao Crkvu i u nju nas pozvao! Milijuni, stotine milijuna pogana i nekatolika izvana su i ne nalaze puta do Crkve, a mi smo već rođeni u toj kraljevskoj palači i od djetinstva uživamo obilat blagoslov, što nam Gospodin u svojem kraljevstvu nagomilao i kao jutarnji dar položio već u kolijevku. I da se zbog toga ne radujemo? I da

ne pjevamo svaki dan zahvalna srca Te Deum, što nas je Bog izabrao, da budemo članovi njegove svete, jedine, prave, velike Crkve?

Velika je i sveta Crkva, to kraljevstvo Božje na zemlji, već u svojem početku. Nastala je na Kalvariji, rodi se smrću Bogo-čovjeka. Na Uzašašće Spasiteljevo na nebo dobi svoje poslanje za cio svijet i na prvi dan Duhova snagu za svoju zadaću. Njezina mladost bijaše junačka, ukrašena krvlju i ranama i tisućustrukim palmama. Neprestano umirući, natezana do smrti u svojim članovima, u svojim Papama, biskupima i prvim priznavaocima, živjela je, pobjeđivala i davala život novome svijetu.

Velika je i sveta Crkva u svojem životu kroz svjetsku povijest. Iz gorušičnog zrnca izraslo je golemo stablo, koje svojim granama zasjenjuje sve narode. Sve je k sebi privukla: Rimljane i Grke, Azijce i Afričane, germanska plemena i Slavene, romanske narode i prekomorske urođenike. Stvorila je novi svijet, novu kulturu. Oslobodila je i podigla ženu, dijete, radnike i rad; nadvladala je ropstvo, nećudorednost starog doba, nejednakost kod Boga i zakona, zahtijevala je od mogućnikâ pravednost i ljubav do malenih, a voljnu poslušnost malenih prema zakonitoj vlasti. Postavila je temeljnim načelom svakog društva opće dobro mjesto kneževskih i gospodskih samovolja. Štitila je slabe i stvorila ustanove da se ublaži trpljenje i siromaštvo. Uvijek je bila za slogu i mir; među narodima i klasama, u obitelji i društvenom općenju među pojedincima — sve do zapovijedi o ljubavi prema neprijatelju!

Velika je i sveta Crkva u svojoj nauci. Ta nauka obuhvata cio bitak: vječni i vremeniti,

Božji i čovječji, položaj čovjeka u svemiru, njegovu vezu sa Stvoriteljem, njegovu konačnu svrhu, njegove dužnosti, sve društvene i državne poslove, koliko su u vezi s njegovom svrhom i njegovom ćudorednosti. Tim širokim područjem, koje sve obuhvata, bavi se nauka Crkve takovom lakoćom i sigurnošću, kao na svojem vlastitom tlu. I svuda donosi jasnoću i red, višu vezu i unutarnju čvrstoću. Nigdje ne dolazi u protivurječje sama sa sobom, nikad ne zatajuje sebe i svojega Božanskog početka. Ta je nauka i najvišima još dosta visoka i najnižima ipak razumljiva. I Crkva tu nauku svagdje navješćuje, gdje ima ljudskih duša, koje su gladne istine: propovijeda nauku u svim zemljama i krajevima svijeta, ljudima svakog staleža i obrazovanosti, na sveučilišnim katedrama i pučkim školama, na propovijedaonicama glasovitih katedrala i u afričkim pustinjama sve do posljednjeg mjesta, gdje prebivaju ljudi.

Velika je i sveta Crkva u svojem utjecaju, koji posvećuje, u cvjetnom sjaju svog života u pobožnostima i u milosnoj struji Sakramenata. Ona posvećuje i oplemenjuje čovječje hodanje kroz život od kolijevke do groba. Ona nas u svetom Krstu uvodi u veliku Božju obitelj i jača nas u svetoj Potvrdi za borbenu djecu, u Pokori liječi rane naše duše, posvećuje Ženidbenu vezu i službu Oltaru i još na samrti dijeli Posljednju okrepu na veliki put. Kakov molitveni život razvija ona u milijunima srdaca! Kakov sjaj i srdačnost Božje službe u njezinim crkvama! Kakovu pobudu daje slabome, da se otme samo nagonskomu i životinjskomu u samome sebi, i kakav polet zadahnjuje izabranim dušama, da se dignu do najveće kreposti i Božje blizine.

Sveti Crkve, kakov li su panteon junaka! Kakov vijenac od neuvehljivih cvjetova, kakov niz živoga dragog kamenja u stotinu boja!

Velika je i sveta Crkva kao zajednica. Ona je organizacija, koja obuhvata sve zemaljske krajeve i sve zemlje svijeta i drži ih sve u jedinstvu vjere i ljubavi. Njezin je ustav hijerarhijski red, to znači: jedinstvo brižne pastirske ljubavi i radosne, ljubezne poslušnosti. Ne podupiruju je nikakova izvanjska sredstva, nikakove utvrde, topovi ili bankovne blagajnice, pa više ni politička ikoliko znatnija crkvena država. A ipak je svjetska moć, sazdana jedino na ljubavi i vjeri, Petrova kupula, koja presvođuje pet kontinenata svijeta, kuća, u kojoj se osjećaju kod kuće svi narodi i narodnosti, jezici i kulture i bratski se potpunjuju pod jednom zajedničkom vrhovnom glavom.

Velika je i sveta Crkva u blagoslovima, što ih donijela svijetu. Istom je ona općenitu ljubav prema bližnjemu navješćivala kao zapovijed i dužnost, udomaćila jednoženstvo, naglasila štovanje žene i krepost viteštva, kraj je učinila strahovitim ćudorednim zabludama poganstva. Stajala je kod kolijevke svim znanostima i umjetnostima, dala posvetu i polet, da su postigle najviše, što može čovječje umijeće. Zasluga je Crkve, da je pučku obuku i uzgoj učinila općenitima, stvorila je i razvila školstvo. Još danas vrijede njezini odgajatelji najboljima i sâm nevjerni svijet mora priznati, da Zapad nepobitno ima zahvaliti svoje kulturno prvenstvo onima čudesnim djelima civilizacijske moći, što su stoljećima bila sajajni rad Crkve.

2. Buna proti Crkvi.

Nakon svega toga trebao bi čovjek misliti, da ljudi također ništa na svijetu ne cijene više i zanosnije ne ljube od Crkve, da stotine tisuća nestrpljivo čeka da im se otvore zlatna vrata, što vode u njezino svetište. Da se svi, mali i veliki, pojedinci i zajednice, države i narodi, drže srećnima, kad nađu priliku da iskažu Crkvi kakovu uslugu. I da se svatko, tko bi se usudio Crkvi da naruga, grdi je ili joj škodi, drži zločincem i mahnitim.

Zašto nije tako? Zašto je mnogoput protivno zbilja? Zašto Crkva susreće na svom blagoslovnom putu kroz život i povijest uvijek samo prigovore, mržnju i bunu, poniženje i progonstvo bez kraja? I kad se već nađu ljudi, koji uzimaju na svoju dušu to Judino djelo: gdje su djeca, službenici, borci Crkve? Zašto trpe takovo zločinstvo i takove zablude? Zašto zaručnicu Kristovu ne istrgnu iz ruku njezinih protivnika, zašto ne osramote navalu pakla protiv nje?

Na to pitanje dalo bi se mnogo odgovoriti.

Na Crkvu mnogi već zbog toga mrze, jer navješćuje istine i stavlja ćudoredne zahtjeve, koji se čine zemaljskomu čovjeku neshvatljivi, nemili i nepodnošljivi. Njezina načela i nauke — oni su Isusova načela i nauke — u nepomirljivoj su opreci sa svakom čovječjom niskosti i opakom strasti. Sve zle sklonosti, s kojima se rađamo, gone nas od mladosti na stranu protiv Crkve. Zato su mrzili i otklonili samoga Božanskog Utemeljitelja toga kraljevstva Božjega — a on je bio sigurno bez pogreške i savršen! Ne, ljudi ne će da imaju pored sebe dosadnog opominjača, i nikakova učitelja uzvišenih, za palog čovjeka neugodnih istina!

Židovi nijesu mogli podnijeti, da se Isus zvao Sin Božji. I Crkvi se mnogoput ne oprašta, što se zove kraljevstvom Božjim i Kristovom zaručnicom. Bez sumnje apologetski promatrano i put je od priproste vjere u Boga do kršćanstva i opet od njega do katoličke Crkve još dalek i mnogima težak. Ima ih mnogo, koji vjeruju u Boga, a nijesu kršćani, jer ne vjeruju u Kristovo Božanstvo, ostajući kod priproste vjere u Boga, kao Židovi i muslimani; ima također mnogo kršćana, koji ne vjeruju u pravu Crkvu. Da se čovjek digne do potpune vjerske spoznaje i crkvenosti mora svaki komad puta izvojevati. Ali kao što se *vjera u Boga* u nama izvanredno obogaćuje spoznajom Krista, isto tako naša *vjera u Krista* dobiva po Crkvi i životom u njoj neporedljivo razjašnjenje i životvornost.

Dakako pomenuto podignuće zapast će samo one, koji voljno otvaraju svoje srce i oko Objavi, slušaju glas milosti. Nažalost to mnogi zanemaruju iz razloga, koji se dadu lako pogoditi, i tada Crkva u njihovim očima nije ništa drugo nego nezakoniti uljez, smutljivac, svojatalac, koji bi htio vladati nad svijetom na temelju krivih isprava.

I kad bi barem Crkva bila od samih duhovnih velikana i svetaca! Kad bi njezine opomene i zahtjevi tekli s anđeoskih usana, ne od ljudi, koji su opterećeni pogreškama i nedostacima svake ruke i sad u ime Svevišnjega na lijevo i desno davaju savjete i zapovijedi i — što je još gore — zabrane. I to čestoput oporo i tvrdo, hladno i s nedostatkom finoće, te se čovjek osjeća odbijen i samo još većma razdražen da prigo-

vara. I kad bi svi zastupnici Crkve barem govorili jezikom jednog Pavla ili Krizostoma, jednog Bossuet-a ili Segneri-ja, jednog Kettelera i Faulhaber-a! Ali ne! Često se put u kućama Božjim čuju i vide stvari, koje su barem po svojem obliku sve prije nego plemenite, uzvišene i privlačljive...

Tako govore oni, koji ostaju izvana. Njihovi prigovori nijesu uvijek neosnovani, samo zaboravljaju, da iz tih premisa (prednjaka) izvode sasvim neopravdan zaključak. Čovječje nedostajanje u zastupnikâ Crkve nije još nikakav uzrok, da se otkloni sama Božanska ustanova spasenja.

3. Propusti na našoj strani.

Ali je žalosno što moramo priznati, da su se u obrani i širenju Crkve njezinim zastupnicima često puta izmaknuli nedostaci i propusti, koji se ne mogu jednostavno ispričati ljudskom slabosti. U prošlosti i sadašnjosti krive su mnoge zle mane crkvenih ličnosti, što danas nije bolje s kraljevstvom Božjim na zemlji.

Kako se divno razvijalo kršćanstvo i Crkva u prvim vjekovima poslije velikih progona! Kako se tada cijela Evropa u razmjerno kratko vrijeme predobila za Krista! Kakav li je bio uspjeh onu šarenu narodnu mješavinu združiti u kršćansku obitelj narodâ; iznova urediti u duhu kršćanstva državnu vlast, zakonodavstvo, gradove, gospodarska udruženja, znanost i narodno pravo! Kakovo bijaše vjersko oduševljenje još za križarskih ratova! U svijetu vitezova i svetih kraljeva! Kakovi se velikani duha pojaviše na svim poljima Crkve: bogoslovi i pjesnici, filozofi i graditelji, pravnici i vojskovođe, junaci i junakinje kršćanskog savršenstva i anđeli dobrotvornosti!

Kako je Crkva bila ugledna i od velikog utjecaja za velikih Papa u sredini srednjeg vijeka!

Ali tada: kako su također naskoro opet uzrokovale duboke pukotine u zgradi Božje države nesloga, strančarstvo, častohleplje, bezmislenost, posvjetovnjačenje! I gotovo od početka protiv Kristove zapovijedi o jedinstvu prodriješe u široke krugove kršćana raskol, zabluda, ukočeno prianjanje za svoju misao — tamo od Simona Maga, gnostika i Manikejaca prvih stoljeća preko krivovjerjâ srednjeg vijeka i istočnih raskola sve do zapadnoga vjerskog rascjepa i konfesijskih borba i sljedba sadašnjosti! Kako je često izblijedjela vjera, kako propala kršćanska stega kadikad i u samim samostanima i župnim domovima, kakovo se posvjetovnjačenje uvuklo među službenike Crkve, pače među kardinale i Pape!

U vodstvu Crkve nijesu uvijek bili pravi muževi na pravom mjestu. Mnogi su si lukavošću stekli ili kupili odgovorne službe u Crkvi, i ne sluteći, kakovu štetu nanose Crkvi svojom nesposobnosti. Druge su ugurali svjetovni moćnici, da bude Crkva oslabljena slabim poglavarima i ponižena na službu zemaljskopolitičkih ciljeva. Biskupije i opatije neko su vrijeme samo tome služile da budu opskrbilišta za plemstvo, nagrada za političke skutonoše. I sama Papinska Stolica nije se mogla slobodno popuniti stoljećima; kome treba povjeriti vrhovni nadzor nad cijelom svjetskom Crkvom, nije odlučivala vrsnoća, nego spletke svjetovnih vladara.

Kad su dakle dugim razdobljima bili na čelu crkvenom životu mnogoput pobožni osrednji

ljudi, a čestoput i sasvim nevrijedni, nije se čuditi, što su se uvukle zloporabe, nagomilali na svetom mjestu bezbrojni nedostaci i propusti. Potreba Crkve bila je od stoljeća do stoljeća sve veća. Jer svaki je propust olakšavao protivničko prodiranje, slabio crkvene položaje, dvostruko otešćavao ponovno osvojenje.

Posve velike ličnosti mogle bi bile pomoći i u tim slučajevima — tako je u svoje vrijeme oprezna i svetačka snaga Grgura VII. spasila propalu crkvenu stegu i učinila da se nanovo stadoše krasno razvijati crkvene moći. Ali gdje su protivničke sile umjele ukloniti uprav najvrsnije crkvene muževe, dakako ondje nije bilo tih izvanrednih muževa na mjestima vodstva!

Kakovih je posljedica imao mnogoput samo jedan promašeni korak! Kakve na pr. ne bi bilo tragike u razvitku Crkve, kad bi bio inače pobožan i vrstan Papa Kaliksto III. sveo na pravu mjeru svoju ljubav prema rođacima te ne bi bio sasvim nevrijednog nećaka, Rodriga Borgiju, kasnijeg Alisandra VI., odlikovao crkvenim častima, pače i kardinalskim klobukom! Da su Leon X. i Klement VII. manje mislili na umjetnine i promicanje njihove medičejske kućne moći, a više da su se starali za crkvenu obnovu i suzbijanje religijske bune u Njemačkoj! Kad bi se bio kasnije Klement XIV. srčanije opr'o bourbonskim dvorovima, naklonjenim janzenizmu, i ne bi bio njima za volju žrtvovao jedan Red, koji kad je iznenada prestao djelovati, jenjala je gotovo polovica crkvene obuke i misijskih ustanova! Takovih primjera dalo bi se još navesti.

Ljudi su ljudi, i oni pokazuju svoje čovječje slabosti stotinu puta i u teškom, sudbonosnom vremenu, gdje bi bili mogli od Crkve odvratiti

tešku nesreću samo potpuni ljudi, samo odlučne ličnosti, izvanredna apostolska lica. Mislimo samo na vremena, kao što su kad je nastao istočni raskol ili kad je islam slavio prve pobjedonosne pohode! Jedna jedina pogreška osvećivala se često stoljećima. Kad je Istok prihvatio raskol, nije se više moglo misliti na zajedničku obranu proti osmanlijskom istoku. Ali je tad morala Mala Azija — gdje je nekad Crkva najjače cvala — propasti za kršćanstvo. A onda se podigao čelični zid prema Dalekom istoku, koji je kroz mnogo stoljeća onemogućio da se dalje širi kršćanstvo prema Perziji, Indiji, Kitaju i Japanu.

Ili zamislimo se u vrijeme vjerskog rascjepa. Prividno mali nedostaci i zloporabe, ali koji se pomalo nagomilaše do bregova i napokon čitave zemlje u srcu odcijepiše od Rima i Papinstva. Na oko jedva kažnjive bezbrižnosti Papinskog dvora i biskupâ, svećenikâ i redovničkih lica, ali koje su pomalo stvorile atmosferu, u kojoj je trebala samo da iskra vrcne, pa da strahovito provali mržnja ogorčenih i otuđenih i da sa sobom povede u crkveni prevrat polovicu kršćanstva!

I za vrijeme janzenističkih i galikanskih meteža! U desetljećima liberalizma, koji je bio prodr'o među crkvene krugove! Kao neopazice odrekoše se svojih crkvenih i papivjernih predaja i same još katolički ostale zemlje! Kad je javnost prvi put javno odbacila svoj kršćanski značaj i krvavim i nekrvavim državnim prevratima dospjela do današnje države bez konfesije! Ne dadu li se ondje svagdje na početku propadanja jasno upoznati pogreške i grijesi crkvenih krugova, koji istom omogućiše zaokret na lijevo? Jedan Richelieu i Mazarin, jedan Jansenij, jedan St. Cyran, jedan Antun Arnauld, jedan kardinal de

Noailles pariski i biskupi-apelanti (prizivaoci), poslije jedan kardinal de Bernis, jedan Bontempi, jedan Azpuru, jedan Zelada, jedan Talleyrand, jedan Fesch, sve članovi klera! I osim toga jedan Quesnel, Tanucci, jedan Karlo III. španjolski, Josip I. portugalski... sve sami »pobožni« katolici, od česti članovi pobožnih bratstva. Njihova je djela i propuste slijedilo opustošenje, u kojem se srušili od velike česti tihi kulturni rad od tisuću i pet stotina godina kao i osvojenje evropskoga državnog života za Crkvu!

Zašto Bog ne sprečava takova zastranjenja svojih službenika? Zašto se ne skrbi za to, da barem na najvišem mjestu budu uvijek muževi, koji zlo odmah zamijete, pomoć pribave, odstrane jakom rukom zloporabe na podložnim crkvenim mjestima, sve, bili oni visoki ili niski, primoraju da vjerno i postojano vrše svoju dužnost?

Ne, Gospodin se nije htio za to da postara na taj način. Premda je imala biti strahovito velika i široka moć i odgovornost vrhovne uprave u Crkvi, nije on svakome Papi pored općenite pomoći Duha Svetoga i svojstva nepogrešivosti u naučavanju obećao dar nepogrešivog upravljanja. Crkva imala se sama starati za to, da budu za upravna mjesta odabrani najbolji i najvrsniji — i ako se unatoč tome čini, da se u Crkvi kroz duga razdoblja nije na to pazilo, kad su se popunjavala visoka i najviša mjesta, tad je Crkva sama imala da trpi posljedice tih pogrešaka.

Čovječje nedostajanje! Uzvišena je i utješna stvar katoličko svećenstvo sa svojom moći i puninom blagoslova, kako ga je Krist htio opremiti! Istiniti, pravi svećenički likovi jesu sunce za cijelu svoju okolinu, ures Crkve, izvor vjerskom oduševljenju i ćudorednoj snazi za sebe

same i za sebi povjerene. Kakove li velike svećeničke likove Crkva uistinu i poznaje, kazuje iskustvo svih vremena i pojasa! Nije pretjerano, ako se reče, da najviše potječe od svećenika, što je god Crkva blagoslovno i kulturno učinila u čovječanstvu. Svećenici bijahu širitelji i čuvari vjere, misionari svih naroda, učitelji Evrope; štoviše i u znanosti bijahu svećenici u svim vremenima sve do danas u prvim redovima. Vjerni katolik gleda na svoga svećenika s poštovanjem i ljubavlju, kao ni na koga drugoga na zemlji i na njega se u stvarima savjesti obraća s pouzdanjem, kojega ne bi pokazao ni prema svojoj majci. Pravi svećenik ima sveti strah od svoga vlastitog dostojanstva i službe, i osjećaj odgovornosti u njegovoj duši često ga do tla pritište.

Da li su takovi svi svećenici? Zar ne može imati isto tako svećenik svojih čestih napasti, svojih slabih časova i strana? Nije li on kao i svaki drugi izložen padu?

Gospodin je tako htio. Istina, on pomaže svećenika svojom staleškom milosti, ali nije obećao nikakovih čudesa, da se spriječi svaki prestupak. Zaista, da nas očuva za svu budućnost, te se odviše ne pometemo zbog slabih svećenika, pače je dopustio da se među prvim službenicima njegove Crkve, što je nastajala, među Apostolima, nađe jedan izdajica i drugi, odlikovani nad svima, da ga u progonu zataji od slabosti! Što otud izlazi? Da služba ostaje sveta i kod nevrijednog službenika i da katoličko svećeništvo u neprestanoj borbi s vlastitom čovječjom slabosti ima izvršiti ona čudesna djela, koja ga unatoč svemu žalosnom zastranjivanju uzdižu do ponosa kraljevstvu Božjemu!

Ljudske zablude i zastranjivanja! Zar ih nema kod vjernikâ svjetovnjakâ? Zar se zbog toga što mijenja na svetosti Crkve? Nipošto! Jer u jednu ruku kod nebrojenih vjernika prevladava dobro nad zlim, a onda, što je još važnije, svaki koji griješi, bio svećenik ili svjetovnjak, stavlja se u opreku s nakanama i uputama Crkve. Katolik, koji nepošteno radi, nećudoredno živi ili škodi bližnjemu, ne radi tako slušajući katolička načela, nego kršeći ih. Pa bi bilo isto tako naopako i nepravedno činiti odgovornom njegovu Crkvu za prestupke, što ih počinja, kao kad bi se prigovorilo higijenskim propisima, što ljudi nehigijenski žive i zbog toga stradaju, ili kad bi se osuđivali državni zakoni radi opakosti onih ljudi, koji te zakone prestupaju ili ako im se pače državni činovnici lično slabo pokoravaju.

Sve te teškoće i prilike, što koče, imaju nesamo zato služiti da ostanemo pravedni sudeći slabosti u crkvenom životu, nego i stavljaju, ako se samo pravo gleda, u to jače svijetlo unutarnju snagu i Božje poslanje Crkve. Jer se ne bi moglo reći, da se treba Crkvi diviti, kad bi u njoj djelovali samo anđeli i Duh Sveti, nego joj se upravo zato treba nada sve čuditi, što pretežno sastoji od slabih, prevarljivih, grješnih ljudi i unatoč tome tvori ta čudesna djela, uzrokuje taj blagoslov i postizava te sasvim Božanske utjehe!

Iskreni ljudi, pače pošteni nekatolici, nebrojenoput zanosnim riječima priznadoše tu nenatkriljivu životnu snagu katoličke Crkve, pa i ljudi, koji su kroz cio svoj život bili u oštroj opreci prema Crkvi, ponekad nađoše riječi dubokog priznanja za nju i za njezina djela. A pobožnim katolicima, koji svoju Crkvu postojano iznutra proživljuju, koji danomice utažuju svoju

žeđu na obilnom vrelu njezinih milosti i mogu crpsti njezinu snagu, koji s liturgijom i askezom, s molitvom i Euharistijom, s Marijom i Svetima, stoje u najužoj vezi života s Kristom, ne treba istom na dugo razlagati ljepotu, veličinu, ljubeznost i plodnost Crkve. Za njih je samo odlučno: kako se imaju vladati, što im je činiti, da privedu u djelo svoje spoznanje i svoje oduševljenje za Kristovo kraljevstvo na zemlji.

4. Djeca Kraljevstva.

Prvo, što dugujemo kraljevstvu Božjemu na zemlji, jest da ga zanosno ljubimo i štujemo i zahvalno za nj prianjamo.

Mi vjerni katolici zapravo ne smijemo da budemo nikad žalosni i pokunjeni. Jer nas je zapala sreća, koja nas mora kroz sve dane našeg života napunjati prevelikom radosti i zahvalnosti unatoč svim nevoljama i svim kušnjama. Ta, mi smo djeca kraljevstva Božjega, izabrani i pozvani da budemo u uzvišenoj i vječno blaženoj zajednici života s tajanstvenim tijelom Kristovim, da budemo dionici njegova dostojanstva i Božanstva, njegove čistoće i nadnaravne punine.

Katolici bez razumijevanja osjećaju čestoput kao teret, što moraju pripadati Crkvi, koja od svojih članova tako mnogo zahtijeva u nauci i načelima, u dogmi i moralu. Kako je naprotiv lako pristašama drugih vjera — misle oni. Možda se i stide, da pripadaju vjerskoj zajednici, koju među svima najžešće napadaju, okrivljuju, da, pogrđuju i progone. Ne misle, kako je u tim oznakama mnogo više prednosti nego štete! Da je to samo Božji milosni dar, ako nas uvrštenjem

u tajanstveno tijelo Otkupiteljevo, što trpi, čini istinskim pristašama Krista, koji nosi križ. Kad naša Crkva ne bi bila izložena nikakovu progonstvu i nikakovoj mržnji, bila bi kriva crkva, a ne Kristova Crkva.

Ali upravo zbog toga, što mi Crkvu priznajemo za Kristovu Zaručnicu i kraljevstvo Božje na zemlji, mora nas katolike boljeti duša, da su još danas toliki ljudi daleko od Crkve ili da je susreću s nepovjerenjem i nesklonošću. I zato treba da sve pokušamo, kako bi se Crkva bolje *upoznala*, razbile o njoj predrasude i krivi pojmovi i doveli k njoj i oni, koji se nalaze prema njoj bez razumijevanja i ljubavi. Mi ne smijemo da zastanemo kod vlastite pobožnosti, kod ličnog nastojanja oko kreposti, odviše i gotovo jedino samo okrenuti prema unutarnjosti, ne smijemo da budemo ravnodušni prema sudbini bližnjih. Do *svih* nas stoji obrana i širenje kraljevstva Božjega. Nitko ne smije iz krive poniznosti, od straha borbe, od prevelike ljubavi do mira da se ograniči na nedjelotvorno promatranje.

Gospodin zahtijeva od svojih, da im bude žao kao i njemu samom, ako ima premalo poslenika u njegovoj žetvi. Apostolskim srcem za njegovo kraljevstvo i za spasavanje duša pokazujemo se Bogu najzahvalniji, najviše iskazujemo čast njegovu kraljevstvu na zemlji i našim bližnjima najveće dobročinstvo.

Taj je *apostolski* žar to više potreban, što još danas ima mnogo stotina milijuna ljudi, koji ništa ne znaju o kraljevstvu Božjem i ne hodaju putem spasenja. Što će biti s njima u vječnosti? Kako da postignu blaženstvo?

Istina je: Bog može u svojem milosrđu i svemoći i njih da prosvijetli na izvanredan, nama

nepoznat način, možda da im se objavi u posljednji čas njihova života i tako ih dovede do neke vrsti krštenja željom i savršenog pokajanja. Tada se mogu nebrojene od tih duša isto tako spasiti. Također je možda moguće, da mnogi pogani u svojem životu nikad ne dođu do prave spoznaje o dužnosti, da samostalno biraju između Boga, koji se objavljuje, i svojevoljnog ostajanja u tami — u tom bi slučaju veoma mnogi od njih ostali prema vječnom životu bistveno u stanju djetinje dobi, duhovne nedoraslosti, pa bi tako, slično kao nekrštena djeca, koliko se ne bi svojevoljno ogriješili o naravni ćudoredni zakon, poslije svoje smrti postigli dobra samo naravnog blaženstva mjesto gledanja Božjega i pravoga spasenja. Ali je u svakom slučaju postati blažen lakše i sigurnije, kad se i izvana pripada Crkvi od svakoga drugog puta i zato moramo sve upotrijebiti, da svi ljudi što skorije dospiju do Crkve i tako do potpune spoznaje istine i da se lakše i sigurnije spase.

Sveta Crkvo, odlična, jedina Zaručnice Otkupiteljeva! Kako treba da te slavimo, ljubimo nada sve cijenimo! Kako smo mi srećni, što tebi pripadamo! Kako dakle moramo s djelotvornim zanosom radosno raditi do posljednjeg časa našeg života oko tvoje obrane, širenja i unapređivanja! Kako valja žaliti one ljude, koji te ne poznaju i ne ljube, koji te krivo poznaju, grde i progone! O, raskrili svoje majčinske ruke nad cijelom zemljom starajući se, ljubeći, praštajući i vodi sve nas, blize i daleke, svoju djecu i svoje neprijatelje, Kristu i spasenju!

VI. GLAVA.

GOSPODAR KRALJEVSTVA

1. Kralj kraljeva.

K r a l j je kraljevstva Božjega K r i s t. Nazvan je Kraljem svijeta, jer je Bog i jer je došao na zemlju da spasi čovječanstvo na slavu Božju i na korist ljudi. Nazvan je Kraljem Crkve, jer ona nije ništa drugo nego duhovno kraljevstvo onih, koji se hoće po njemu spasiti, koje kraljevstvo on osnova i oslobodi od svake zemaljske vlasti.

»Kralj«? Taj časni naziv na nj primijenjen jest bijedna zemaljska poredba, nešto, čime se iz-

riče samo sasvim nedostatno jedina jedincata veličina toga Kralja. Što su i svi kraljevi svijeta spram njega i njegova Veličanstva? Samo s obzirom na nas i na čovječje društvo dobiva taj kraljevski naziv svakako veoma suvremeno značenje. Treba opomenuti svijet, da nije ništa nego podložnik Gospodnji. Jer je čovječanstvo tako beskrajno djetinjasto i umišljeno, te bi se htjelo osloboditi i od kraljevskih prava svoga najvišeg Gospodara.

Krist, Kralj kraljevstva Božjega na zemlji! Kako je pred nama uzvišeno i jedno jedincato to kraljevstvo!

Svi su zemaljski kraljevi samo ljudi, opterećeni svom niskoćom svoje zemaljske naravi. Doduše uzvišeni su nad druge ljude svojim pravima i častima, ali po svojoj naravi nijesu više od posljednjeg prosjaka. Štoviše u očima Božjim mogu biti i manji od svoga posljednjeg podanika, ako su naime grješnici, a podanik provodi ćudoredno neprijekoran život. Znanje je zemaljskih kraljeva ograničeno, njihova moć često klimava. Oni su sami podložni bolestima i slabostima i napokon umiru kao svaki drugi čovjek. Danas sjede na prijestoljima, a sutra su prah i gnjilež.

Kako je naprotiv drugačiji n a š Kralj Krist! On je vječni Kralj, p r a v i i n a j v e ć i od svih! Nije slučajno podignut na prijestolje, nego moću svoga Božanskog podrijetla i moću neotuđivih, vječnih prava. On jedini sve zna, ne može pogriješiti, svemoguć je, besmrtan, nenadvladiv. Najveći su vladari svijeta spram njega sjene i nemoć, zvuk i dim.

Sila se zemaljskih mogućnika uvijek opire na ljudske ustanove i povijesne razvitke. Kad ih to

više ne štiti, kad se promijene vremena, tad padaju sve zemaljske moći, da ustupe mjesto drugima.

Nasuprot naš Kralj ne temelji svoja vladarska prava niti na sili niti na zemaljskim koristima. On ne treba nikakovih bodeža i nikakovih banaka da snažno i neodoljivo vlada nad milijunima svojih vjernih. Njegovo se kraljevstvo opire na njegovu d u h o v n u moć: na vjeru u njegovu neprevarljivu objavu naukâ, na ljubav k njegovoj raspetoj Bogočovječnosti, na oduševljenje njegovih vjernih za njegovu neograničenu svemoć i veličanstvo.

Krist je sa svakim od svojih nebrojenih podanika u najtješnjoj, ličnoj vezi, kako se to ne da ni zamisliti kod nijednog zemaljskog kneza; on sve poznaje, čita u njihovim srcima, hoće da ga oni nesamo štuju i slušaju, nego, što je mnogo teže, i ljube i to više od svega na svijetu. On sâm ljubi sve, kao što ne ljubi nijedan zemaljski knez svoje podanike, kao što ne može nikad ljubiti otac ili mati svoje dijete. On je za sve umr'o.

Kakov lik, kakova je ličnost taj naš Kralj!

Tko nepristrano čita Evanđelje, kako bi ga čitao kakov otvoren i pošten poganin, na pr. Cicero ili Virgil, mora ga duboko obuzeti jedina jedincata l i č n a Isusova veličina. To dostojanstvo, ta izvjesna svijest o njegovu Božanstvu! Ta uzvišenost, ta pretežnost nad svim ljudima, vremenima i udesima unatoč najponiznijemu, voljnom samoponiženju! To postojano dostojanstvo uza svu čovjekoljubivost, to nadčovječje i nadsvjetsko veličanstvo, koje je prosijevalo kroza sve samoodricanje! To očevidno Božansko, gotovo bi čovjek rekao, mrkoozbiljno Veličanstvo unatoč svoj krotkosti i blagosti! Čovjek se osjeća

srdačno mu blizim i vazda ipak osjeća, kako je on neizmjerno uzvišen nad svim nama!

S kakovom naravnošću gospoduje nad prirodom i elementima, nad bolestima i slabostima, nad životom i smrću! S kakovom izvjesnošću govori o svojem vječnom postojanju, o svojem bistvovanju prije stvaranja svijeta, o vječnostima iza sebe i pred sobom, kako je jedno s Ocem! O sudu, što će ga vršiti nad svim svijetom! O nagradi i blaženstvu, kao i o vječnoj kazni, što će jednom izreći nad ljudima!

Mnoga moderna Kristova slika predočuje Spasitelja tako mekim, tako sladunjavosentimentalnim, kao kakova zaručnika u nježnim izlivima ljubavi. To je jednostrano, čestoput nedostojno. Zacijelo bijahu ljubav i velikodušnost temeljna svojstva njegova srca, ali ona nijesu za čas zasjenila njegovu kraljevsku ozbiljnost i njegovo nadzemaljsko dostojanstvo. On je ljude ljubio djelom i svojom žrtvom na križu, a ne slatkim riječima i nježnim izlivima. Uza svu ljubav i predanje dao je uvijek svojima da osjećaju i njegovu nadmoćnu snagu i uzvišeno sveto dostojanstvo.

Kako se ukazuje kraljevskim u svojim izjavama! U svojim govorima, u svojem poučavanju objavljuje svoju duboku mudrost i nedostiživu veličinu duha. Igrajući obara prijevarne mudrolije svojih protivnika i prekorava njihovu neiskrenost i licemjerje. Kakova istina sijeva iz svake njegove riječi! U kakove dubine silazi poučavajući i do kakovih neizmjernih visina diže svoje slušaoce! »Nikad čovjek nije tako govorio, kao ovaj čovjek!« priznaju i njegovi smeteni neprijatelji, muca sve do danas skeptički postao naš svijet, kad mu ne može izmaći, kad ne može

uteći nerješivoj zagoneci njegove veličine duha. Zaista, nebo i zemlja će proći, ali riječi njegove ostaju zauvijek. Štoviše njegovi protivnici hrane se sve do danas mrvicama njegove mudrosti, koje su nekoć pale s njegova stola; misli, što ih je nekoć posuo svijetom, uvijek i neodoljivo utječu na čovječje mišljenje.

Ali Krist je prije svega Kralj ljubavi. Što ga je poticalo i što oduševljavalo sve koliko njegovo djelovanje, ako ne milosrdna volja da ljudima vječno pomaže u njihovoj nevolji? Nikakovo poniženje, nikakova muka, nikakova žrtva nije mu bila preteška da utješi one, koji trpe, da zalutale rasvijetli, da spasi grješnike. Bio je neumoran poučavajući svoje, neiscrpiv čineći dobro i praštajući, dobar i milosrdan svagdje, gdje je našao samo malo dobre volje. Bijaše prijatelj grješnicima, palima, prognanicima. Dao je da osjećaju toplinu njegova srca Židovi i pogani, odlični i prosjaci, odrasli i djeca. Kako se plemenito i nježno zauzeo za preljubnicu, koju su htjeli kamenovati, kako je plemenito i nježno sučuvstvovao s Lazarovim sestrama, s udovicom iz Naima, s razbojnikom na križu, s Petrom poslije svoga uskrsnuća! Postavio je zapovijed ljubavi na vrh svim svojim zapovijedima, utvrdio je taj zakon prije svega i svojim primjerom. Tako kao on nitko nije ljubio ljude, ni prije njega, ni poslije njega. Ta, on sâm nije bio ništa drugo nego milosrđe, koje je postalo vidljivo, čovjekom postalo, utjelovljeno milosrđe i ljubav Božja.

On ostade Kralj sve do smrti. Prividno nadvladan, satrt na tijelu i duši, na časti i ugledu, svezan, bičevan, ismijan i na drvo pribijen, osuđenik, ipak sačuva do konca svoju unutarnju

slobodu i svoje dostojanstvo. Nitko mu nije mogao uzeti života, kad sam to ne bi htio. Ali on je htio i umr'o je svojevoljno — sa sigurnošću, da će opet uzeti život svojom moći kako i kad bude htio.

Uronjen u more trpljenja, ostao je — da se zaista čovječji reče — uvijek što je bio: junak, komu nije otela mira nikakova muka, koji je i u premučnoj boli stida i unutarnje ostavljenosti ostao vjeran svojem poslanju i sve do konca mislio ne na samog sebe, nego samo na druge. On je mogao osloboditeljicu smrt pozvati skoro pošto je bio raspet da dođe i da ga oslobodi, ali nije htio. Tri je puna sata s junačkom srčanosti gledao muci u lice i odbijao do kraja svaku olakšicu, i posljednju, smrt. Tako umire samo onaj, koji je svijestan svojem Božanstvu.

Kako je kraljevski i u svojoj slavi! U sjaju uskršnjeg jutra! U savršenom svom opravdanju pred učenicima i pred svijetom! Kralj nad smrću i nad životom! Jedini, koji je smio sâm sebe nazvati »uskrsnuće i život«. I u njegovu zemaljskom sjaju već sluteći gledamo kao u ogledalu vječnu slavu Božju! On svojim uzvišenjem i uzašašćem pred nama začuđenim za čas odškrinu vrata nadsvjetskog kraljevstva Božjega i kao kroz pukotinu smjeli smo zaviriti u sjajnu slavu njegova trajnog boravka. Sada »sjedi o desnu Oca« i ima jednoć doći da sudi cio svijet — i one, koji mu leđa okrenuše, koji ga sramotiše, grdiše i progoniše. I nas, svoje vjerne, i također mene!

Kakov će biti moj prvi susret s njime? Kako ću, i ako kličući i od blaženstva opojen, pasti na koljena pred njegovom Božanskom ljepotom i Veličanstvom!

Da, svi se moraju pokloniti pred njim, na nebu, na zemlji i u paklu...

2. Kraljevsko Kristovo djelo.

Nije samo ličnost Isusova kraljevska, nego je i njegovo djelo, njegov pothvat kraljevski.

Došao je da osnuje kraljevstvo, kraljevstvo istine, svijetla i mira; kraljevstvo otkupljenih, izabranih za vječno blaženstvo; kraljevstvo od same djece Božje, nosilaca Božjeg posinaštva. On sam svojom otkupiteljskom smrću udari temelje tomu kraljevstvu i odredi da u njemu bude ljubav vrhovni zakon. Mržnja i zavist, surova sila, svađa i neprijateljstvo, sve neplemenito i nečisto imalo je biti prognato iz toga kraljevstva. Svi njegovi građani trebaju biti sveti i braća među sobom, jedne volje i jedne vjere, dionici iste blažene nade, tajanstvenim zajedništvom u jedno tijelo združeni među sobom i sa svojim Utemeljiteljem, Glavom. Imaju uživati istu nebesku hranu i time ozdravljivati od svake niskosti. I svi trebaju jednoć prijeći u slavu i blaženstvo nadzemaljskog kraljevstva njegovih blagoslovljenih.

I u tom kraljevstvu ne će nedostajati boli i križa, dok njegovi građani borave na zemlji. Štoviše bol i križ imaju biti za njegove oznaka odabranja. Ali bol treba biti ublažena i preobražena u svijetlu utjeha, što izlaze iz vjere u njega i iz njegove milosti. Nesklonost svijeta prema tomu kraljevstvu, da, progonstvo i mučenje imaju pače služiti vjerodostojnosti pravog Kristova kraljevstva, neprolaznoj slavi Crkve junakâ.

Kristovo kraljevstvo postoji među ljudima gotovo dvije tisuće godina. Nebrojeni mu se pridružiše i u njemu nađoše spasenje i sreću, mir i savršenstvo. Nebrojeni građanstvom u tom kraljevstvu postigoše plemenito osjećanje i ćudorednu visinu, kako prije toga svijet ne bi bio mogao da drži mogućim. To su aristokrati u Kristovu kraljevstvu, Sveti. I bezbrojni u tom kraljevstvu pomalo nadvladaše u sebi najtamniju silu: grijeh. Boriše se i rane pretrpješe, ali konačno ipak pobjediše i uđoše u vječnu zemlju spašenih.

Kristovo kraljevstvo njegovi neprijatelji neprestano ugrožavaju i bore se protiv njega. Sve sile zloga pokrenuše protiv toga kraljevstva: laž i nerazum, klevetu i zavođenje, podmuklu prijevaru i surovu silu. Krv je pravednikâ potocima tekla, i danas teče u svim krajevima svijeta. Zakonodavstva, vlade, sveučilišta, narodni pokreti, društvene i znanstvene teorije dižu se proti tomu kraljevstvu. Niječe se njegovo pravo da postoji, njegova ćudoredna snaga, poriču se njegove povijesne zasluge, njegove istine. Njegovim glasnicima zatvara se put k narodu, djeci, školi, bolesnima. Otimaju se vanjska pomagala njegovu djelovanju. Otima se njegovo vlasništvo, zatvaraju se njegove škole i redovničke kuće, pljačkaju se njegove crkve i razaraju. Smišljaju se izvanredni zakoni proti njegovim službenicima i ustanovama. Iznalaze se teorije i naredbe samo da se spriječi njegovo slobodno kretanje, ubije njegov živac. Toga zločinačkog pothvata bijahu posljedice: metež, ćudoredno propadanje, razdor, društvene napetosti, bijeda, siromaštvo, mržnja i rat. Vidjelo se, da se bez Krista može doduše razarati, ali se ne može da gradi i mir

tvori. Ipak đavolska zaslijepljenost ne popusti. Ne htjedoše, da »ovaj čovjek kraljuje nad njima«.

Tako stoji kršćanstvo pred nama već devetnaest vjekova, u sjaju i krvaveći. Užas i ludost zaslijepljenima, kraljevstvo blagoslova i spasenja ravnim i poštenim dušama. Prostran proljetni vrt s divnim cvjetovima kreposti i s čudesnim plodovima milosti. Ali sav njegov sjaj i sva njegova ljepota izvire iz jednog izvora, iz r a n a Otkupitelja. Ta djelotvornost u svemu, što se zbiva u njegovoj Crkvi i u svakome njegovih vjernih na nadnaravnom životu, pripada najdivnijim crtama njegova jedincatog kraljevstva.

Jer on je, on sâm, koji djeluje po Duhu Svetom u njima svima. Njegova je vjera njegove djece, njegovo je najbolje njegovih vjernih, junaštvo mučenika, njegova je postojnost ispovjedalaca, revnost apostolâ i misionarâ, čistoća djevica, ljubav milosrdnih sestara. Njegova su čudesa obraćenja, rasvijetljenja, duševnog napretka, svetosti u svim milijunima njegovih podanika. Svaka plemenita pobuda našeg srca, svaka sveta odluka, svako sveto djelo ljubavi i vjernosti jesu u najdubljem dnu najprije njegovo djelovanje, njegovo tajanstveno upravljanje u nama, pobjeda njegovih poticaja i ponuka, slavlje njegove milosti u dubinama naše duše.

Kao što u naravnom redu njegova stvorenja golemi zvjezdani svijet napokon sastoji od milijarda malenih čudesnih tvorba, od elektrona najmanjih atomskih čestica, tako i cio neizmjerni svemir nadnaravnog života u povijesti duša i Crkve nije ništa drugo nego čudesno obilno tkivo njegovih danih milosti, njegovih darova milosti u pojedinostima jedva zamjetljivih.

On je jedini velik u svemu velikom, on jedini lijep u svemu lijepom i on jedini svet u svemu svetom.

Uistinu Božje kraljevstvo, u kojem sâm Kralj oblikuje svoje kraljevstvo i sve do posljednjega i najmanjeg izgrađuje i usavršuje.

Tko da se ne oduševi za takovo kraljevstvo i za takova Kralja?

3. Kraljeva pratnja.

Krist-Kralj zahtijeva da ga svi svojevoljno pratimo.

Nema tu ni za koga nikakova izvanjska sila, tu sve stoji do slobodne odluke, do oduševljenog sudjelovanja.

Kristov zahtjev o pratnji smjera na dvoje: treba da mu se sami sasvim podložimo i tada se zajedno s njime damo na to, da osvojimo svijet. Potonje se ne može i ne smije bez prvoga. A prvo sa sobom vuče drugo.

Najprije se moramo mi sami savršeno podložiti Kristu-Kralju! On hoće da bude prije svega u našem srcu podignut na prijestolje. Poslušna vjernost njegovim načelima i zapovijedima, još više: oduševljena ljubav k njemu i predanje njemu jest ovdje prvi uvjet.

Tko da mu odbije jedno ili drugo? Tko ima od njega više prava na naše štovanje i na našu ljubav? Tko je od njega veći i dostojniji ljubavi? Tko nam je toliko darovao, toliko za nas učinio i trpio? Tko nas može bez njega i osim njega uistinu usrećiti? Tko se od njega dijeli, dijeli se od sreće, od svijetla, od istine, od života. Tko njega ostavlja, ostavlja i izdaje samoga sebe, pada u osirotjelost, bijedu i smrt.

Ali njega služiti i ljubiti znači: doći s njime u najunutarnije, srdačno zajedništvo života, postati njegov prijatelj, spreman sve izgubiti i sve pretrpjeti, samo da se sačuva vjernost prema njemu, da se ne proigra njegovo Božje, kraljevsko prijateljstvo; ostati gospodar nad sobom u uzbuni ili strasti srdžbe, zavisti, tjelesnosti; ne dopustiti nijedne riječi, nijedne kretnje, nijednog koraka i nijedne predožbe, čime bismo došli u opreku s njime. I onda: u njegovoj nazočnosti hodati, svagdje osjećati njegovu blizinu, tijesno uz njega pristajati moleći i primajući svete sakramente, nastojeći oko kreposnog života, ostajući vjerni Crkvi i postojano sjedinjujući se s njime. On treba biti vrhovni cilj našim mislima i željama, naša najžarča ljubav i čežnja, naš tješitelj i savjetnik, naš prvi i posljednji prijatelj.

Zatim treba da mu se ponudimo pomoćnicima i službenicima kod izgrađivanja njegova kraljevstva među ljudima. Mnogi ga nikad ne upoznaše, mnogi ga prezreše i ostaviše. Mnogi se zovu njegovim pristašama, ali uistinu nijesu, da, oni pod kršćanskim imenom samo umnožavaju broj njegovih protivnika. Ili su oni tako mlaki, tako ravnodušni, provode život tako nedostojan kršćanina, kao da Krist za njih ništa ne znači. On ih hoće sve skupiti, sve učiniti dionicima blagoslovâ i obilnog blaga svojeg kraljevstva. Ali kod toga želi da sudjeluju njegovi podanici. U velikoj mjeri hoće da uspjeh spasavanja duša stoji do našeg sudjelovanja. Tko ne bi htio da sudjeluje u toj uzvišenoj vojni? Da utaži Gospodnju žeđu za dušama? Da ne pokaže ljudima puta do najveće sreće?

Za to ima izobila prilike u svakom stanju života i svaki dan. Samo treba da otvorimo oči,

raširimo srce i da se ne strašimo posla. A p o s t o l a treba danas svagdje. Duše su strahovito zapuštene, a sjeme korova, što ga neprijatelj rasipa, svuda dozrijeva u užasnoj mjeri. Nevjera i vjerska ravnodušnost, ćudoredna lakoumnost i propadanje opustošili su duše, pa da se to svlada, treba i još djecu odgojiti vojnicima. Riječ, kojom se razjašnjuje i pobuđuje na dobro, ljubezno nagovaranje zavedenih, moćno svjetovnjačko propovijedanje dobrim primjerom, apostolska molitva tvore čestoput čudesa, da se ljudi zadube u sebe i promijene.

Zatim imamo velike, blagodatne ustanove o r g a n i z i r a n o g spasavanja duša: propovijedanje Crkve, njezinu divnu službu Božju, sjajnu milinu i dostojanstvenu uzvišenot naše liturgije, knjige i listove, sve vrste crkvenovjerskog djelovanja. Imamo bratsko udruženje svih dobrih za zajednički, uređeni, mudro razvrstani i velikodušni rad za Krista: u potpomaganju dušobrižništva, u kršćanskoj obuci, u misijama, u Karitas, u štampi. Sve je to sudjelovanje u promicanju kraljevstva Kristova na zemlji.

A p o s t o l a t je najveće nasljedovanje Krista. Najpraviji način prodrijeti u tajne njegova bitka, usvojiti njegove misli, osjećanja i teženja, njegovu tjeskobu zbog duša, njegovu ljubav do njih, imati uzorom samu njegovu unutarnjost, njegov čuvstveni život, njegovo srce. Tko je zaista oduševljen za Spasitelja i njegovo kraljevstvo, mora ga boljeti u dnu duše, kao nekad i samog Učitelja, što je žetva doduše pregolema, ali poslenika ima premalo. Njemu će biti prošnja u Očenašu: »Dođi kraljevstvo tvoje« omiljela molitva, izričaj njegove najžarče čežnje, sveta strast i pobudni, svagdanji program.

Ništa ga ne će tako obuzimati i zadovoljavati, nego kad smije surađivati u širenju kraljevstva Božjega na zemlji. Ne će dati da ga zavara vanjština, da se osjeća zadovoljnim zbog djelomičnih uspjeha, gdje je još neizmjerna potreba duša i za njihovo spasenje nije još ni iz daleka sve učinjeno. I ne će brzo osjećati da je dovoljno raditi na vlastitom usavršivanju, proučavat će i čitati, sudjelovat će u radnim zajednicama, doznat će i naučiti rukovanja i umijeća pravog apostola-svjetovnjaka, rado će poslušati dobronamjernu kritiku, ne će postati malodušan zbog neuspjeha. Daleko će od sebe tjerati svaki ljubomor i zavist; naprotiv radovat će se uspjehu, postigao ga on ili njegov bojni drug. Hvala i priznanje u posljednjem će ga redu zanimati. Nerazumijevanja i nemila trvenja mirno će primati, »dok se na svaki način Krist propovijeda«. Svake će se večeri radovati, kad se bude mogao osvrnuti na mučni dan, ali upotrebljen za apostolat, i svaki će dan držati izgubljenim i oplakivat će ga, u kojem nije najviše, što je mogao, učinio za Kristovo kraljevstvo.

Kad bi Kristovo kraljevstvo imalo mnogo takovih boraca, kako bi tada to kraljevstvo pobjedonosno prolazilo svijetom!

Zašto, o Gospodine, zašto se odlučujemo da te pratimo tako krzmajući, tako polovično, tako lijeno!

VII. GLAVA.

MOĆ U NEMOĆI

1. Pojave propadanja.

Tko ima pred očima samo tamne strane crkvenog razvitka, snalazi ga napast da pita: Da li se dakle kraljevstvo Božje povijesno i stvarno obistinilo? Ne mora li se naprotiv reći, da je kršćanstvo izdalo? Ne govore li svi znaci, da se životna snaga Crkve iscrpla i da je svoj posao svršila?

Uistinu vjerni kršćanin, obazre li se svijetom, štošta nalazi, što bi ga moglo pesimizmom napuniti. Gotovo su dvije tisuće godina kako po-

stoji kršćanstvo, a dvije su trećine svijeta još uvijek poganske! A u onoj jednoj trećini iznakazuju sliku otpadi, raskoli i rascjepi. I u samom katoličkom dijelu štete nad štetama, jedan poraz za drugim! Kultura, koja je sasvim upravljena prema ovom svijetu i koja je na tom, da se konačno rastavi od Boga, Krista i Crkve. Društveni »red«, koji bi čovjek gotovo mogao nazvati prije neredom i koji je svakako postojani otrovni izvor duševnoga, ćudorednog kvarenja narodâ. Strahoviti svjetski rat s drugim, koji ga je slijedio, gospodarskim svjetskim ratom, tom zvjerskom međusobnom borbom narodâ o kruh i dobitak, o čast i moć, sve do izgladnjenja čitavih zemalja! Neprestano u plamenu podržavana bratska mržnja, organizirano nepovjerenje, urota svih proti svima, gdje bi morao gospodovati sveti zakon opće ljubavi! Pa ćudoredna neobuzdanost, koja je postojani rug za kršćansko ime! Štampa i literatura, kazalište i kino, ton u društvu i zabavi, moda i vladanje, što je samo ondje moguće, gdje je kršćansko osjećanje u širokim krugovima već davno izumrlo. Kult tijela, erotike, poremećenje obitelji, obeščašćenje žene i izdaja na djeci, što sve upućuje, kako je daleko pokročilo nanovo ustalo staro poganstvo u »kršćanskim mnoštvima«.

Nijesu li to žalosna vremena izumiranja »kraljevstva Božjega na zemlji«?

Kako se odalečio od Crkve, od kršćanstva veliki, javni život! Kako se često malo obaziru na kršćanska načela i crkvena prava vlade, parlamenti, uredi i javno mnijenje! Nekoć su kršćanski knezovi i države držali svetom dužnosti da Crkvu pomažu nesamo kod kuće u njezinu radu, nego su je moćno podupirali i u njezinu misijskom djelovanju, kad je širila vjeru i kršćansku kulturu među prekomorskim poganskim narodima. Danas gledamo u poganskim zemljama junačko, ali u nekom obziru kukavno misijsko nastojanje Crkve, nad kojim »kršćanske« države najviše ako dobroćudno sliježu ramenima. Nasuprot »kršćanski« Zapad, koji narodima Azije i Afrike, što teže za višim, nudi uvozni dar evropski počešljano novo poganstvo!

Danas se pričinja Crkva da je i iznutra duboko oslabljena. Morala se priviknuti da gotovo bezbrižno nosi sve te gubitke. Dok njezini neprijatelji živo i nasrtljivo rade, dok su poslanici bezbožničkog pokreta svuda na poslu i grade se, kao da bi bilo kršćanstvo već davno raskrinkano kao niz besmislica, naivnost i pučka prijevara, mnogi zastupnici Crkve, u duhovnom i svjetovnom staležu, predavaju se miru i lagodnosti, kao da bi sve bilo u najboljem redu. Nikakova odlučna obrana, nikakovo pravo poznanje pogibli!

Kamo se djelo kršćanstvo od nekoć živo, svježe, pobjedonosno i željno da osvaja? Kako se u duhovnoj pastvi i misijama čestoput kreće samo u okovima sitnog rada, kako se zadovoljava nedostatnim i od česti zastarjelim metodama! Kako se razasipa u česnim zadaćama, a velike, dalekosežne zadaće ostaju netaknute, i najvažniji, najpreči problemi ne nalaze rješenja, jer nema nikoga, tko bi se ozbiljno starao za ta rješenja!

Vremena velikog napredovanja, kakova su bila u vrijeme seobe narodâ i iza Franje Ksaverskoga, čini se, da su prošla; prije se prijeti pogibao, da će nas jednoć preplaviti poganski istok, ili da će islam opet postati svjetskom moći, na sramotu i propast kršćanske kulture!

A svjetski ugled Crkve?

Nekad prva moć na Zapadu, vladarica nad cijelim duhovnim životom Evrope, nad upravljanjem države i zakonodavstvom, nad društvenom izgradnjom i međunarodnim odnosima, posljednje, najvažnije sudište u svim svjetskim stvarima kulture, ćudoređa, politike, pače i gospodarstva — danas, kad se ima odlučiti o kulturnim smjerovima i udesima narodâ, jedva je udostoje koje riječi, kojeg pogleda. Tko je mario za Papine prosvjede protiv svjetskog rata? Tko ga je poslušao, kad je svečano pozvao da odlože oružje? Tko je pomogao da pobjede njegova nastojanja oko mira i primio iz njegove ruke načela pravoga, trajnog mira među narodima? I u kojim su zemljama onih sudbonosnih dana vodili javne poslove katolici? Gdje su i danas na krmi, pa i ondje, gdje su u većini?

Mi smo danas u svijetu gotovo dosegli velik broj od 400 milijuna. U nekih 40 država u većini smo. Unatoč tome dajemo se svuda potiskivati, izuzevši neke manje znatne zemlje, kao da smo mi, jer katolici, nesposobni za velike zadaće. Otkud to? Često moramo pače biti zadovoljni, ako nas se pusti uopće živjeti, ako nas se ne progoni i ne ugnjetava, kako se to događa u Španjolskoj i Mehiku i u posljednjih sto godina sad ovdje, sad ondje, gotovo u svim državama svijeta, pače kako se to zbivalo i u zemljama s katoličkom većinom: u Francuskoj, u Portugalu, Italiji, u većini južnoameričkih zemalja.

Otkud to? A koja bijaše naša sudbina u ostalim zemljama: u Engleskoj i Irskoj, u Švajcarskoj, u Nizozemskoj, u Udruženim državama, u Rusiji, u Australiji, u sjevernim državama, gdje još i danas postoje izuzetni zakoni za katolike!

Kako je samo moguće, da Crkva, kraljevstvo Božje na zemlji, mnogoput i sama tako malo čini da obrani svoja prava i svoj ugled u svijetu?

2. Tamne slike u prošlosti.

Ali zar je bilo kad drukčije? Povijest Crkve je povijest gotovo neprekidnih tlačenja izvana i gotovo neprestanih taktičkih lutanja iznutra.

Izvana htjeli su Crkvu svim sredstvima oslabiti: metodama politike i oružjem duha. Tamo od cezara pa sve do naših dana svaki je silnik i svaki drzovit deran na Crkvi okušao svoju snagu i oštrinu duha. Crkva je bila nebrojenoput sputana. Pape čamiše u tamnicama i biše u progonstvu, pače i u devetnaestom vijeku; biskupe i svećenike progone ili na stratište vuku, stotine redovničkih osoba kao zločince tjeraju ili ubijaju, crkve skvrne i ruše, redovničke kuće pljačkaju i u prah obraćaju.

Pod dvoličnom riječju sekularizacije ili nacionalizacije ponovo se Crkvi otimalo njezino zakonito vlasništvo, jedamput gotovo u svakoj zemlji, kao da bi ono bilo posjed bez gospodara. Svakomu lihvaru i svakoj ništariji zakon i javno mnijenje osiguravaju nesmetano posjedovanje njihova vlasništva; »svetinja« se vlasništva drži nedirljivom — s jedinim izuzetkom Crkve. Jedino se njoj neprestano osporava posjedovanje njezinih dobara, potrebne materijalne podloge za njezino djelovanje! Crkvu opljačkati nije nepravo, nije krađa, nije nepoštenje!

Bilo je doduše u povijesti Crkve i sjajnih razdoblja, ali ponajviše kraćeg trajanja, a tada su ponovo slijedila teška vremena stiske i

slabosti. Uz posve vrsne Pape i biskupe nalaze se i slabe Pape, nevrijedni biskupi, posvjetovnjačeni kler, slabo vjerni, ćudoredno propali svjetovnjaci i »kršćanski« knezovi, koji su svoju moć upotrebljavali da škode Crkvi. Pa bolni nedostatak jakih ličnosti, koje bi bile umjele da stvari opet postave na njihova prava mjesta i povrate kraljevstvu Božjem na zemlji časno mjesto, koje mu pripada!

Ali zar nije to žalosno i tjeskobno? Da li je smio Gospodin svoju Crkvu, ako je uistinu njegova, toliko zapustiti, tako je sasvim prepustiti njezinu udesu?

I to još nije sve. K tome je još došao strašno žalostan dvostruk raskol: onaj, koji je otrgnuo istok od zapadne Crkve, i drugi, koji povlači duboke i široke brazde kršćanskim svijetom na zapadu. Kakova li je nevolja taj dvostruki raskol! Kakovo li poniženje! Spasitelj je ostavio svojoj Crkvi najvjernijim zalogom zapovijed o ljubavi i još u posljednjem satu u svojoj velikosvećeničkoj molitvi na dirljivi način preporuči svojima savršenu slogu. I Apostolska pisma ne osuđuju ništa toliko, koliko svaki razdor među vjernicima, svaku nepokornost prema crkvenoj vlasti.

A šta mi naprotiv uistinu vidimo u povijesti i sadašnjosti kršćanstva? Već od početka nije nedostajalo u njoj bune svojeglavosti, pukotina i cijepanja, krivovjerja i raskola i napokon čitavi narodi otpadoše od crkvenog jedinstva. Nešivenu Kristovu haljinu rastrgaše njegove pristaše na stotinu odijeljenih »crkava« i sljedba, koje se među sobom sad žestoko bore, sad su u zlobnom međusobnom nepovjerenju! Zar je to ljubav i sloga, što je Krist htio i po čemu bi trebali oni, koji su vani, da upoznaju njegove prave učenike?

Katoličku Crkvu ne pogađa nijedan ukor, kao da bi ona u svojoj crkvenoj zajednici trpjela razdore i raskole i da ne bi ljubomorno štitila ljubav i slogu. Ako je odvajkada strogo ustajala proti krivim naukama, to je učinila uprav zbog toga, da ne bi buntovnici i nepokorni uništili jedinstvo Crkve. Ipak i pravu Kristovu Crkvu ponizuje i osramoćuje i svjedoči o kobnim slaboćama i propustima mnogih njezinih zastupnika, da nijesu mogli spriječiti razdor u tolikoj mjeri i od tolikog trajanja, da je najprije otpao od crkvenog jedinstva čitav Istok, zatim gotovo polovica Zapada.

Kako je slabljenje toga jedinstva i ugleda Crkve žalosno djelovalo, da je nestajalo religijskog mišljenja u širokim krugovima cjelokupnog kršćanstva!

Koliko je ne više jedinstveno kršćanstvo izgubilo na svom ugledu u javnom životu i neprijateljima postalo predmetom napadaja!

Kakova je teška odgovornost na mnogim kršćanima u prošlosti, ali i u sadašnjosti!

3. A budućnost?

Toliko tamna u prošlosti, toliko tjeskobna u sadašnjosti Crkve! A u njezinoj budućnosti?

Mi dakako ne možemo gledati u budućnost, ali predznaci za budući razvitak, čini se, na žalost, da isto tako malo bodre. Premda ima i mnoga radosna pojava vjerskog napretka, ipak ne valja prègledati, da i neprijatelji kršćanstva snažno idu naprijed i spremaju se na odlučne, zatorne napadaje.

Bezbožnički se pokret strahovito napreže da postane svjetskim pokretom. Kao kakav »parni valjak« htio bi smrviti religijsku kulturu prеđašnjih stoljeća. Već stotine tisuća sluša njihov komando, raspolaže silnim sredstvima, služe mu sve moderne metode širenja misli. Tko će izdržati taj zatorni rad? Tko će mu se snažno, uspješno i dalekovidno oprijeti? Evropa stoji duhovno slabo oboružana proti duhovnomu boljševizmu, što juriša. Čvrstoća vjere, apologetsko znanje, religijsko pučko školovanje i crkvena obrazovanost mnogostruko loše stoje. Čini se, da se i čuvari Siona često odviše pouzdavaju u moć same naslijeđenosti, pobožnih pučkih predaja, baštinjene vjerske vjernosti puka, pa se zadovoljavaju nedostatnim, zastarjelim odviše skromnim metodama rada. Osim toga treba uvažiti, kako se brzo čestoput i pobožni narodi lišavaju svojih religijskih predaja i svoje čvrstoće u vjeri. Uprav zemlje s duboko ukorijenjenim katolištvom, kao Francuska, Španjolska i Mehiko, lako postadoše pobjednički plijen najmržim crkvenim napadačima. Što je tamo moglo biti, može da bude i gdje drugdje.

Postoji dakle pogibao da nas stignu i dalji teški gubitci, da bude i dalje suzivan naš već umanjen posjed. Mjesto da izgubljeno natrag dobijemo ili da pače ledinu osvojimo za kraljevstvo Božje na zemlji, moramo računati s daljim otpadima mnoštvâ.

Osvojiti? Crkva vrši tiha osvajanja bez broja i konca. Danas više nego juče. Ali to su ponajviše pojedinačna osvojenja. Tko će danas misliti na osvajanja u velikom stilu, da se opet predobiju za Boga i za njegovo kraljevstvo izgubljena mnoštva čitavih naroda, cijela raskršćanjena kultura, opće mišljenje, velika javnost? Tko danas sanja o takovim stvarima? Mi smo danas postali bez zahtjeva i nad svaku mjeru čedni u našem mišljenju i htijenju. Nema li u tome opet tjeskobne slabosti, što se djeca kraljevstva Božjega prividno snalaze u svim prilikama, da se bez prigovora predaju svim poniženjima i porazima, što su već srećni, ako ih se samo donekle trpi, zahvalni, ako im se samo dopušta da slobodno dišu?

Takovim promjenama i takovim slabоćama, o Gospodine, dopuštaš da bude izloženo tvoje kraljevstvo, tvoja Crkva — kako je to samo moguće? Da li je Crkva uistinu tvoje djelo i ustanova, tvoja najmilija misao i tvoja zjenica, tvoje tajanstveno tijelo: zašto tad dopuštaš, da bude tako duboko ponižena i da joj tako ugled padne? Da bude zabluda moćnija od istine, nepravo jače od prava! Da takovi gubitci oštećuju tvoju Crkvu i da je smiju iznakaziti takove štete?

Zašto, Gospodine, dopuštaš da zli tako sasvim prigrabi vlast u ovom svijetu, da se tako strahovito bori protiv tvoje kuće? Zašto ne daješ svojoj Crkvi barem jakih potpora i pomoćnika? Do smrti odanih joj boraca? Svetih, mudrih, jakih proroka i vođa? Sve se veći valovi dižu unaokolo Petrove lađice, već tako visoko, da bi je skoro morali progutati — a ti, o Gospodine, mirno spavaš i dopuštaš da se sve zbiva!

Gospodine, kako da se čovjek ne smuti nad tvojom ustanovom?

4. Malovjerni nemaju pravo.

Tako govori malovjerni pesimist, koji običaje uvijek gledati samo jednu, tamnu stranu stvari. Ima li pravo?

Zacijelo, u mnogim pojedinim stvarima. Ali cjelokupna slika, što si je stvara, jest jednostrana i zato je cjelokupni dojam kriv.

Jer ne treba prègledati, da Crkva može biti velika i puna života, a da se izvana takova ne ukazuje; jer se njezina prava veličina ne očituje nužno u vanjskim sjajnim djelima i u vanjskoj moći. Ne valja zaboraviti: prave zadaće Crkve jesu u unutarnjem životu i čudesni uspjesi i pobjede Crkve događaju se osobito u carstvu duša, daleko od svijeta i njegove buke, nijesu uvijek pristupačni brojčanom opažanju i vanjskom nadzoru. Uprav vremena vanjskog tlačenja bijahu za Crkvu često vremena njezina najvećeg cvjetanja, kao što i obrnuto. Nikad nije bila Crkva siromašnija na vanjskim pobjedama kao u prva tri vijeka svoga života, a ipak možda nije nikad postigla većeg bogatstva na unutarnjim pobjedama, nikad tako sjala svojim svetima i mučenicima kao tada. Naprotiv sjajna razdoblja vanjske moći, kao na pr. za Inocencija III., nijesu baš bila ujedno razdoblja najvećega duhovnog razvitka i nadnaravne punine. U ostalom crkvena povijest pokazuje i u stoljećima žalosnog nazadovanja novog doba likove jedincate duševne veličine, koji i u teško vrijeme svjedoče o nesmanjenoj životnoj svježosti Crkve.

S pravom oplakujemo danas tisućustruku potrebu Crkve. Ipak ne smijemo uza sve jadikovanje da prègledamo i ono radosno: neporecivi uzlet crkvenog života u svijetu.

Kakovo je danas divno jedinstvo u unutarnjem životu u Crkvi! Nikad prije nije bio voljan posluh vjernikâ prema kleru i biskupima, svećenstva prema Papi tako velik i točno proveden kao danas. Možda i nikad vjerski život

istinskih vjernika tako samosvijestan, tako unutarnji, tako pun predanja. Mi doživljujemo danas prava čudesa vjere usred bezvjerskoga i skeptičnog svijeta, čudesa milosti, svetosti, junačke ljubavi i tihog vršenja dužnosti u nebrojenim samostanima i župama, njegovanje odlične ćudorednosti u kršćanskim obiteljima, čudesa apostolske revnosti u župama velikih gradova, na selima i u misijskim barakama. Tko bi htio da ne vidi milijune, kojima je sav život molitva, žrtva, dobrotvornost bližnjima? Tko ne bi opažao tisuće, koji se nakon kraćih ili duljih lutanja vratiše Bogu po Crkvi? Čudesa promjene mišljenja, pokore, obraćenja! Duhovna uskrsnuća mrtvih u ispovijedaonicama, u domovima za duhovne vježbe, kod pučkih misija! Punina ljubavi i požrtvovnosti u našim karitativnim djelima! Plemenita, duboka ljubav do Krista u našem Euharistijskom životu, u našim pobožnostima! Koliko sakrivenih svetih broji Crkva i danas!

Crkva dakako ne može da nadvlada sva zla u svijetu, da spriječi te se mnoge duše ne izgube. Ali zar i ovako ne čini nešto golemo? Zar je mala stvar, ako ona u svagdanjoj borbi strahovitu navalu bezboštva, nevjere i nećudoređa pobjedonosno neprestano suzbija barem od velike česti.

Kad ne bi bilo Crkve, bezbožnicima bilo bi lakše! Oni doduše rade i govore tako, kao da se nje više ni najmanje ne boje, ali u zbilji moraju uvijek o njoj da vode računa, da iskuse njezinu nerazorivu moć nad dušama. Što sve nijesu već poduzeli da zemlje Evrope sasvim skuče pod jaram novog poganstva! Kako bi rado htjeli da odstrane posljednji ostatak kršćanske kulture

i ćudoređa, da poruše sve ograde, što zakrčuju put nekršćanskom i bestidnom životu! Ali ne ide, pače se pravo i ne usuđuju: Crkva je još uvijek tu! I neprijatelji znaju, da ona to ne će nikad trpjeti. Crkva stoji s ognjenim mačem kao kerub ispred raja duša. Barem su prisiljeni da se na nju obaziru.

Jošte više: hoće li neprijatelji da uistinu postignu uspjehe, osjećaju potrebu da kod Crkve načine zajmove; da uzmu misli i lozinke od idejnog blaga Crkve, da se oboružaju oružjem, koje zapravo Crkvi pripada. Ta i veliki novovjeki protivukršćanski pokreti moraju svoje uspjehe pripisati mnogo u čemu mislima, koje u sebi pripadaju prablagu Crkve: jednakost, bratstvo, društvena pravednost jesu mrvice, što padaju sa stola Crkve!

Govorismo prije o osvajanjima, koja imaju naknaditi otpad na drugoj strani. Zar na našoj strani uistinu nema nikakvih osvajanja u velikom stilu? Ako i misijske uspjehe ne računamo, mora nam udariti u oči i kod kuće velik broj godišnjih, dragocjenih prijelaza u Crkvu! Uprav među zastupnicima višega života duha svake godine mnogi opet nađu Crkvu.

Mnogo dakle kazuje, da organizirani pokret za otpad traži svoje žrtve ponajviše među manje obrazovanima. Nasuprot valja ustanoviti, kako Crkva i njezina načela odlučno napreduju na polju pravo duhovnoga, na znanstvenom borilištu prepiraka o nazor na svijet. Crkva je uspjela da nevjeru izbaci iz tako rekavši čvrstih položaja, gdje se osjećala pred pedeset godina nenapadljivom. Proti kršćanstvu upereni filozofijski i prirodoznanstveni sistemi devetnaestog vijeka danas su tako daleko i tako uspješno potisnuti,

da se nevjera ne usuđuje pozivati ni na kojega od njih kao na utvrđenu posljedicu znanosti. I ako se danas široki krugovi uistinu obrazovanih ljudi opet s razumijevanjem i otriježnjeni obraćaju kršćanskim načelima, tad je to sjajna pobjeda Crkve, koja je uprav neprestanom borbom i nastojanjem ta načela neprestano ponovo tumačila, branila i napokon dovela do pobjede.

To ne valja metnuti s uma uza sve koliko otvoreno obavješćivanje o protivničkoj moći.

Trpljenja, poniženja, gubitci i sami porazi imaju također u mnogom obziru svoj od Boga namjeravani smisao.

Najprije služe za vjerodostojnost Crkve, da je nadnaravna Božja država, koja ne crpa iz ljudske moći svoje postojanje i svoju sigurnost, nego ima odozgo jamstvo da će vječno trajati. Trpljenja i gubitci Crkve djeluju kao postojani Gamalijelov rijek povijesti: Da je ovo djelo od ljudi, već bi odavna moralo propasti! Napadaji izvana bez konca, slabosti iznutra bez broja, mnogostruko nedostajanje, nevjernost i pače izdaja od ljudi Crkve — a ipak: kakovi Božanski plodovi otkupljenja! Kakova snažna svježost! Kakova snaga i postojana samoobnova Crkve stoljećima! To je samo moguće, ako ne upravlja poviješću Crkve čovječja mudrost i snaga, nego je sâm Božji Duh štiti i nadahnjuje i Božja se svemoć stara za njezin opstanak.

I crte trpljenja pripadaju zajednici, koja ima da bude slika i zaručnica Kristova: »Ako su mene progonili, i vas će progoniti.« Kad Crkva ne bi bila neprestano izložena napadaju svih zlih, tad bismo morali sumnjati, da je kraljevstvo Božje. Kristova je vjera škola križonoša. Pa tako

mora i Crkva kao zajednica Isusovih učenika isto tako da bude Crkva, koja nosi križ. »Nije učenik nad učiteljem.«

I Spasiteljeva staza života kroz ovaj svijet ne bijaše neprestani pobjedonosni put. I Gospodin doživlje — htijući i davajući primjer — neuspjehe u velikom broju. Odbaciše ga; umoliše ga uljudno, da otide odanle; braniše se protiv njega. Njegovo propovijedanje i njegova čudesa odbiše se bez učinka od mnogih srdaca. Nikako ne nađe svagdje, gdje je učio i djelovao, zahvalna i vjernoga odziva. Štoviše mnoštvo ljudi, koje je znao oduševiti za sebe i za svoje kraljevstvo, otpade od njega, kad je imao umrijeti. Prvi ih vihor odmeo. Činilo se, da će se cijelo njegovo djelo brzo oboriti, zajedno s njime biti uništeno. Apostoli pobjegoše, jedan ga zataji, drugi ga pače proda za novac. A ipak sve to bijaše određeno Božjim promislom i imaše da bude značajno za cijeli budući crkveni razvitak.

Spasitelj ne proreče ni svojoj Crkvi da će postojano, mirno, nesmetano, spokojno napredovati, nego joj naprotiv proreče: stisku, mržnju, protivljenje; izvana neprijatelji i progonitelji, iznutra lažni učitelji i lažni spasitelji. Tako je on nesamo unaprijed proživio sudbinu svoje ustanove, nego ju je i unaprijed navijestio.

Unatoč tome imao je on i njegova ustanova pobijediti. I već kod prve Duhovske propovijedi Apostolâ otpadnici u hrpama natrag dođoše i dadoše se krstiti. Među krštenicima na prvi dan Duhova bio je mnogi, koji je na prvi Veliki petak s drugima vikao: »Raspni ga!«

Spasitelj je znao, kakovi su ljudi i kako će se imati boriti svaki vjernik, da se konačno odluči za nj. On je poštivao slobodnu volju pojedinaca. Ali time je i već moguće, da, sigurno, da će mnogi otpasti i vjerojatno da će se dići progonstva, ali i izvjesno, da će sama Crkva nositi mučeničku krunu do konca svijeta. Spasitelj nije učinio čuda na ovom svijetu, da mu se predadu bez protivljenja sva srca, koja je nastojao predobiti svojim riječima i djelima. I tako toga čuda otada ne čini ni na korist svojoj Crkvi. Da Crkva trpi, da može natrag slijediti u neprekidnom nizu pređa nesamo redove svojih biskupa i vođa, nego i redove svojih mučenika sve tamo do Apostolâ, da njoj još danas iz tisuća rana teče krv u Španjolskoj, Mehiku i Rusiji: to nije znak propadanja, nego je pače dokaz nepobjedive punine života i Božanske snage.

Vrijedi li to sve najprije za tjeskobe izvana, ipak vrijedi i za trpljenja i gubitke, što stižu Crkvu od nevjernosti i nesavršenstva njezinih zastupnika. I te su stvari očito u poretku Providnosti, koja to pripušta. Gospodin je htio, da službenici Crkve i svojim pogreškama i otud nastalim zloporabama budu neprestano opominjani da sami sebe ispituju, da budu potaknuti pošteno nastojati oko popravka i savršenstva. Trebaju vidjeti, da se svaki pedalj zemlje ima osvojiti i sačuvati za kraljevstvo Božje krvavo se znojeći u borbi nazorâ o svijetu, i da se svaki nedostatak ljuto osvećuje. On je obećao Crkvi svoju pomoć do konca svijeta, obrekao je crkvenoj učiteljskoj službi svojstvo nepogrešivosti, ali nije nikad i nigdje obećao, da će crkvenu vlast očuvati od svake pogreške i da će je svaki put kao kakovim čudom upravljati na najbolje i najuspješnije. Njegovo svijetlo i njegova milost bit će postojano pristupačni kao pojedincima tako i

cjelokupnoj Crkvi. Ali kao što se pojedincima ne nanosi sila odozgo, tako ni cjelokupnosti.

Svakako treba da se djeca Crkve i naročito njezini službenici iz žalosnih posljedica svojeg zanemarivanja uče dužnosti — u tom je i dalja korist, korist, što izlazi iz pripuštanja crkvenih pogrešaka i nedostataka.

Treba da upoznaju tešku odgovornost, što je na njima i da se predanije daju na posao oko dobra Crkve. Na sebi valja da iskuse, kamo to vodi, ako sveta načela Crkve sasvim ne zavladaju, ako ne doduše kršćanstvo, ali zataje kršćani i u prvom redu njihove vođe. Kako su zaista žalosne posljedice imali grijesi i propusti onih, koji su vodili, na odličnim mjestima svećenici i svjetovnjaci tijekom crkvene povijesti! Kako je žalosno propadao religijski život, kad se od crkvene strane plitko popuštalo janzenizmu, galikanizmu, racionalizmu i državi, koja je svojatala crkvene poslove! Kakovu štetu čestoput učini u čitavim obiteljima, u čitavoj općini jedna jedina nepromišljena riječ, neoprezni čin, promašena naredba u dušobrižničkom životu!

Kad ne bi bilo osjetljivih šteta i gubitaka, udaraca i poniženja za službenike Crkve, kako bi se mnogi među njima lako podali udobnosti i bezbrižnosti!

Zar je dakle opravdano govoriti, da je kršćanstvo zatajilo?

Ne! Samo je opravdano govoriti, da su mnogi kršćani zatajili, nažalost čestoput i oni na odgovornim mjestima. Što otud izlazi? Samo to veća čast za kršćanstvo, koje pobjedonosno i blagotvorno prolazi svijetom unatoč takovim napadajima izvana, unatoč takovim nedostacima iznutra. Sve koliko zatajenje, pravo gledano i ocijenjeno, nije pojava propadanja na tvorevini, koja ide ususret propasti, nego nemoć, koja uvijek pripada slici zemaljske Crkve, nemoć, u kojoj se uprav Božja moć neprestano pobjedonosno očituje!

Izmjena Velikog petka i Uskrsne nedjelje za Crkvu traje sve do posljednjeg dana. Zar otud možda izlazi, da se imamo predati porazima i neuspjesima i da ne trebamo misliti o potpunim rješenjima i moćnim, metodičkim popravljanjima? Nipošto! Beznadno stanje svijeta bez živoga i pobjedonosnog kršćanstva ima nam naprotiv crvenilo stida da postojano tjera u lice i potiče nas da duboko promišljamo i energično djelujemo.

Ali nema nikakova razloga govoriti o zatajenju kršćanstva. Krist stoljećima dalje trpi u svojoj Crkvi. Trpi nesamo izvanjske rane, nego i rug i sramotu i djelomice poraze. Ali on doživljuje postojano u svojoj Crkvi, u svojim vjernicima bezbrojna nova slavlja Uskrsnuća i Duhovskog čuda.

Njegova posljednja riječ prije divnoga, žrtvenog pjeva u velikosvećeničkoj molitvi postojano se obistinjuje na jednoj i na drugoj strani svojeg sadržaja: »U svijetu ćete imati tjeskobu, ali se uzdajte, ja sam nadvladao svijet.«

VIII. GLAVA.

U VREMENU I NAD VREMENOM

1. Tajna vremena.

Tko nastoji samog sebe promatrati, opazit će, da se kod godišnje mijene kao Nove godine i rođenog dana uza sve koliko svečano raspoloženje osjeća na dnu duše nešto, što podsjeća na tugu i žalost. Nešto tiho plače u našoj duši. Jedan glas opominje usred radosti i čestitanja, da smo opet za godinu dana stariji, bliže svršetku. Godišnje su mijene postaje na putu života, koji se pomalo mrvi komadić po komadić. Tako dugo, dok ništa ne preostane, nego lomna starost, što hiti prema smrti . . .

To je ono tjeskobno, što uznemiruje, gotovo tragično u svemu, što je u znaku vremena. Vrijeme! Znamo li mi zapravo, što znači ta riječ?

Vrijeme je neprestano mijenjanje, bježanje, ishlapljivanje. Vrijeme je stalna, tajanstvena osjeka, koja nikad ne staje i sve nas pomalo sa sobom povlači.

Vrijeme je nešto tajanstveno, što se pričinja postojanim, a ipak ujedno sama nepostojanost. Ono živi u nama i mi u njemu, ipak nam neprestano izmiče; nitko ga ne može da zadrži ni povrati.

Brza rijeka! Golema struja, koja bez šuma struji i u nebučnom tijeku sa sobom odnosi obale i otoke, kuće i gradove. Nevidljivi i nečujni vjetar, jesenski vihor, koji neopazice pustoši naše vrtove i obara lišće s našeg drveća. Strašilo, koje se približuje na krilima duha, jedan čas zuji i leprša oko nas, umiljavajući se zbija s nama čarolije i na koncu pije nam krv iz žila. Kradljivac, koji se tihim korakom šulja, pokazuje se vjernim slugom i skoro ga nestaje sa svim našim posjedom.

Što je vrijeme? Munjevito brz vlak, strahovito dug, koji krcat tisućama, što putuju, u neugodnoj tišini naprijed juri. Mrtvački vlak pun milijunâ mrtvaca, koji ne zna za postaju i hrli u beskonačno, neizvjesno, u propast...

Vrijeme je gotovo protivurječje u samom sebi. Ta, vječni je početak i vječni svršetak. Vječna kolijevka i vječni grob. Neprestano rađanje i umiranje. Postojano približavanje i bježanje, dolaženje i odmah opraštanje. Vječno nastajanje i vječno propadanje. Putnik, što bez odmora naprijed juriša, koji čitave svjetove pred sobom tura i gura, da ih odmah zatim obori, koji neprestano trne svijetla, što ih je sâm upalio. Besprimjerna sila: iz pupoljka tjera cvijet, da ga zamalo pusti uvenuti; od dojenčeta čini dijete, od djeteta mladića, od mladića odrasloga, od odrasloga starca, od toga mrtvo tijelo i od mrtvog tijela prah i pepeo.

Grobar, koji ne zna za odmor ni za počinak — to je vrijeme.

No ono nije samo grobar za sva živa bića, nego i za sebe sama. Jer ono prolazi i samo zajedno sa svim prolaznim. Doduše u spominjanju proteže se na stoljeća i milijune godina, u zbilji je nešto najkraće, što se može predočiti. Nikad ne živi dulje od jednoga jedinog, kratkog trenutka. Plane i odmah se ugasi. Svaki trenutak obuhvata troje: pokapa se prеđašnji, zasjaji novi kao električna iskra i daje se mjesto trenutku, koji dolazi. Jedan trenutak pokapa drugi.

Uvijek je samo jedan »sada« stvarnost, ali taj »sada« je neodredivo kratkog trajanja. Nešto, što brzo zasjaji i stoji među dvjema nestvarnostima: prošlosti, koje više nema, koja više nije stvarnost, i budućnosti, koje još nema, koja još nije stvarnost. I jedva se pojavi, i već taj »sada« pada u ništa.

2. Mi i vrijeme.

Makar kako je vrijeme ništavo, mi smo ipak njegovi podložnici. U svim dobima života i prilikama života, jeli mi ili pili, spavali ili bdjeli, i onda kad na nj nikako i ne mislimo, živimo u njegovoj pratnji. Vrijeme stvara i upravlja, a mi se za njim povodimo. Ono je donijelo početak našemu životu i donijet će svršetak; darovalo nam

cvjetno proljeće mladosti i skoro će nas nadariti jeseni starosti. Zatim će učiniti mig, i nas više ne će biti.

Kako je čudno, da mi tako malo pazimo na to mrtvačko kolo vremena u nama i oko nas! Uvijek živimo samo u »danas« i mislimo, da je »danas« nešto stalno, sigurno. A ipak, što je u stvari taj »danas«? Kako kratak, prolazan, nestalan! Već ga sutra nema!

Gdje je danas »danas« od jučer? I »danas« od prekojučer? Daleko su od nas, u tamnoj zemlji sjene, u zemlji prošlosti. Šta je prošlost? Gdje je? Živi samo u spominjanju.

Vrlo slabi, izblijedjeli život! Tko se nas sjeća onoga danas od prošle godine? Kako malo dana našeg života traje donekle jasno i u samoj našoj uspomeni. Što dulje živimo, to se dalje proteže za nama zemlja uspomene i to kraće je pred nama carstvo očekivanja budućnosti.

Jučerašnji dan — postao nam je daleka sjena, koju ćemo skoro zaboraviti. Jučer bijaše još tu, sjajan, radostan, pobjedonosan, kao jedino stvarna, vesela sadašnjost. Činilo se, kao da je nerazdjeljiv od nas, važan, vrijedan svakog štovanja. Danas je postao tuđinac, a sutra će biti mrtav...

Kako je daleko iza nas prošla godina! Zar se je uopće sjećamo? Njezina početka, tijeka? Njezinih svečanosti? Najviše od toga, što smo prošle godine činili, mislili i govorili, davno zaboravismo.

A gdje je vrijeme pred deset i dvadeset godina? Pred pedeset i sto godina? Božići i Uskrsi naših djedova? Duhovi i Nove godine naših šukundjedova? Ljudi prošlih stoljeća, dok još bijahu mladi i veseli, puni života i mladenačke snage,

puni sanja i nada? Gdje su dani franačkih kraljeva, normandijskih knezova, vitezova srednjeg vijeka, godine Rimljana i Grka, homerskih junaka, faraona, narodâ, o kojima nam pripovijeda Herodot? Ljubili su i mrzili, trpjeli i radovali se, smijali se i plakali, vjenčali si glavu cvijećem i nijesu mislili na prolaznost vremena i na svoju smrt u vremenu. Držali su, kao i mi kratkovidi, da je samo »danas« vrijedan i mislili, da mogu puninu bitka strpati u kratki pedalj svojih dana. Kao da sunce ne bi moglo sjati, da na njih ne sija; kao da život ne bi mogao dalje teći, a da oni nijesu kod toga i svoju rekli. Davno su postali prah, i od »danas« pričinjaju nam se oni sa svim svojim djelima i riječima, sa svojim željama i pohotama, sa svojim snovima i pothvatima tako maleni, sasvim ravnodušni, sasvim tako, kao da u ništa odoše!

A naša vlastita prošlost? Gdje su naše djetinjske sanje i mladenački doživljaji? Gdje je pređašnja zima? Cvijeće i pupoljci prošlog proljeća? Praznici i izleti posljednjeg ljeta? Gdje je dan, kad smo plakali na grobu dragog pokojnika? Gdje radost milih svetkovina, pouzdanih brzo proteklih satova? Sve je davno uvenulo i pokopano; nestalo kao sjene na livadi, kao traga lađi usred oceana.

Kad se čovjek vozi preko oceana, s palube može okom da potraži bijeli morski val, što se pjeni, uzrokovan vijkom broda, i da ga drži na oku, dok se brod sve više udaljuje. Val skače i pjeni se dalje, sve dok se jedva vidi, dok napokon ne iščezne s vidika. I tada još postoji i skače i pjeni se, kad je već brod davno prispio u domaću luku i vožnja se zaboravila... Tako je i vrijeme postojano gibanje i talasanje, ne-

prestano sukobljavanje valova u oluji, u sunčanom sjaju; ali mi moramo uvijek naprijed lađicom života, moramo da izađemo iz svakoga uprav stečenog položaja, moramo odmah da ostavimo svako uprav postignuto mjesto.

Jedino postojano u životu jest nepostojanost. Vrijeme vara i obmanjuje nas i neprestano nas otima: svako Silvestrovo zvono je mrtvačko zvono, svaka Nova godina je početak pogrebne svečanosti, svaki je čas postaja, što mimo projuri na putu u ponor.

3. Nadvremenski bitak.

Jedina nadvremenska moć, jedini pobjeditelj promjenljivog vremena jest Bog i njegova vječnost. Čvrsta, nepomična, neprolazna stijena u bitku, što struji i leti.

Bog je nazočan svakomu vremenu: ujedno prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Sve jednako obuhvata i gleda, ni od čega ograđen i stisnut. Neizmjerno je uzvišen nad svime, što ide jedno za drugim. Stoljeća i tisućljeća kao trome karavane prolaze mimo tu stijenu, poklone joj se i zatim tonu u ništa, jedna za drugom. Samo Bog živi svoj život ostajući uvijek jednak: ne komadić života po komadić i jedan život za drugim, nego uvijek zajedno svu puninu života. Njegovo bistvovanje ne poznaje prijelaza od ne biti u biti i onda opet od biti u ne biti. On je alfa i omega, početak i svršetak; »koji jest, koji bijaše, i koji će doći.«

Ali slično kao i on sâm jest nadvremensko i njegovo kraljevstvo. Htio je, da i njegova djeca isto tako sudjeluju u njegovoj nadvremenosti.

Moć pak, koja nas trga iz naše uske vremenosti i obraća u građane nadvremenskog kraljevstva Božjega, jest: vjera. Nad poplavu, koja inače provaljuje kroz sve nasipe i pomalo sa sobom sve odnosi, što nam se ovdje čini lijepim i poželjnim, diže se vjera kao na vječnim krilima i nosi nas visoko nad struju prolaznosti do nerazorivih tvrđava vječnog života. Djeca se vjere ne boje vremena: u smrti odbacuju od sebe samo prolaznost vremena, kad se pokapaju, pada u grob samo njihova smrtnost. Oni sami ulaze u nadvremenski život.

N a d v r e m e n s k i život! I mi smo dakle pozvani da nadvladamo vrijeme i pretrajemo! Da jednoć provodimo život, koji više ne poznaje granica i promjena! Da upoznamo proljeće, poslije kojega ne dolazi jesen; mladost, koja nikad ne stari; vrijeme, koje stoji i kod kojega više ne treba brojiti dane i godine, život, koji je nad svaku vremenost!

Tko stoji kod Niagarske rijeke u sjevernoj Americi, ondje, gdje se golema voda rijeke iz Erie-skog jezera na kilometričkodugim stijenama ruši u dubine, gleda u tom potresnom prirodnom prizoru sliku prolaznosti. Gore se u Erieskom jezeru valovi tek bezbrižno igraju u sunčanom sjaju. Unaokolo gradovi i vile, ljudi, što se smiju, i djeca, što se kupaju, dalje gore šume i bregovi: raj! Tad najednoć vir zgrabi sunčane valove jezera: nema im trajnog opstanka tu gore. Na istočnom kraju jezera odvlači ih vrtlog i skoro počinju svoje smrtno kolo u ponor, u pad. Sve su bliže svojoj propasti. Niagara biva sve šira i napokon bude pravo jezero, borilište, na kojem se zbiva smrtna borba, očajno opiranje valova protiv pada. Div kao da se hoće prihvatiti

tisuću kamenih gromada, svija se i diže, kao da bi se htio čvrsto uprijeti i pridržati, da izbjegne ponoru. Ali ne da se više umaći: kao na smrt ranjena voda bacana je od stijene do stijene, kipi, baca se i divlje pjeni i napokon, napustivši svako protivljenje, strovaljuje se u ponor muklo stenjući, prevraćajući se i bacajući se uzduž i poprijeko, tkajući si još od guste vodene prašine mrtvačku koprenu. Ali rijeka i u dubini ne umire. Dolje se vode opet skupljaju, probijaju se kroz duboke gudure, kao kroz kakovo mjesto čišćenja, i napokon se smirene i preobražene izlijevaju u mir oceana.

Slika, ako hoćete, umiranja i daljnjeg života prijeko, gdje više nema nikakove propasti i nikakove smrtne tjeskobe.

No visoko nad Niagarskim slapom vide se na brežuljku tornjevi tihoga, karmelskog samostana. Hoće li ti tornjevi da ljude opominju na posljednji završetak? Na ocean mira, koji ima biti kršćanima konačno stanje nakon mučne borbe u vremenu i s vremenom?...

Kršćanstvo nas uistinu uči tako u vremenu živjeti, da nas unatoč tome ne nestane s vremenom i u vremenu; da uvijek ostanemo uzvišeni n a d vrijeme. Da iz prošlog vremena živeći u sadašnjosti gradimo budućnost: to mora biti naš program!

Kad bi ljudi bolje opažali prolazno zemaljskog boravka, kako bi tad morali malo da cijene sve, što ima samo prolaznu važnost! Sav sjaj i sva taština morali bi da izblijede pred njihovim očima, da izgube važnost politika i gospodarstvo, veselja i čuvstvene omame, bogatstvo i čast! Kako bi se morali spokojno da smiješe, kad bi im se već sada nešto otelo, što i onako ne će moći vječno da posjeduju! I kako bi trebali zato što revnije da skupljaju blago, kojeg im ne može da ugrabi nijedan kradljivac i nijedan udarac sudbine! Oholost i osvetljivost, škrtost i užitak, udoban dom i lagodan život — kako sve to malo znači, čim se čovjek stavi na stajalište nadvremenosti!

Morali bismo da budemo u dubini našeg bića uzvišeni daleko nad sve, što je vremenito, bila bol ili radost! Ne tako grozničavo ići za stvarima, koje smiješno kratko traju! I ne zbog njih zaboraviti vrijednosti, koje će nam ostati i obogatiti nas, kad bude naše tijelo davno u grobu sagnjilo, kad se budu zvijezde neba ugasnule, jedna za drugom. Kako bi nas ta misao morala da krijepi u borbi i trpljenju na ovom svijetu, da čeliči našu otpornost, naš rad i odricanje, da preobrazuje naše poslove i muke! Tad bismo u svakom kucaju sata, u svakom trenutačnom pomaknuću kazaljke na našem satu slušali opomenu, koja nas podsjeća na približavanje kraljevstva Božjega i postojano nam dovikuje: ta požurite se da trenucima kûpite vječnost!

Jer upravo brzi let vremena jest najmoćniji propovjednik v j e č n o s t i. Svaki trenutak, što mimo projuri, skraćuje razmak između nje i nas, približava nas velikom svršetku i velikom početku. Jošte više: svaki je trenutak kupovna cijena vječnosti. Jer čovjek pravo upotrebljavajući trenutak pridobija srećnu vječnost, nesrećno upotrebljavajući gradi nesrećnu vječnost.

Tako kršćanski poimajući prava je važnost vremena u tome, što samo sobom nije važno i ujedno je neporedljivo važno s obzirom na vječnost. Odmah postaje važnost vremena pregolema, budući da odlučuje o vječnosti. Ovaj život ovdje na zemlji ništa u sebi, postaje trenutak,

do kojega stoji vječnost. Trenuci, koji odlučuju o vječnosti, jesu dakle isto tako vrijedni kao ta vječnost sama!

Svaki trenutak mogu se kajati zbog svojih grijeha, mogu isplaćivati strahovite dugove, spasiti od pakla svoju dušu. Svaki čas mogu da vršim velike kreposti, mogu da pobuđujem vjeru, ufanje i ljubav, mogu da skupljam neprolazno blago i zasluge za vječnost. I svaki trenutak mogu da spasavam duše, oslobađam bližnje od propasti, koja im se prijeti, da ih dovedem do istine, ljubavi Božje, spasenja. Kako može biti svaki čas moga zemaljskog života od neizmjerno blagoslovnih posljedica! Kako bih morao da škrtarim tim časovima, da ih držim dragocjenim Božjim darovima, da osjećam u srcu najdublju odgovornost da ih pravo upotrijebim!

Vrijeme! Tako kratko, tako prolazno, tako nevrijedno samo sobom, kako u svijetlu nadvremenog kršćanstva dobivaš na vrijednosti, na smislu, na važnosti, na veličini, što potresa naše srce.

IX. GLAVA.

VJEČNO KRALJEVSTVO

1. Neumrlost.

Dovršetak kraljevstva Božjeg na zemlji i svrha svega nadnaravnog života jest po kršćanskoj nauci vječno blaženstvo, »nebo«.

Što znači »nebo«? Prostor nad nama? S onu stranu zvijezda? Da li je nebo prostor? Nije li cijeloj predodžbi o nebu blaženih podloga primitivni, odavno zastarjeli nazor o svijetu, prema kojemu je nad nama možda čvrsti svod s pričvršćenim na njemu zvijezdama, kojemu je na drugoj strani podignuto Božje prijestolje, koje unaokolo okružuju anđeli, što sviraju?

Ima ljudi, koji bi htjeli našu vjeru tumačiti u ovakovu djetinjskom predočivanju, da onda učine smiješnim kršćansko poimanje. Stvar čine lakom prišivajući kršćanskoj vjeri gluposti, preko kojih tad prelaze s prezirnim pokretom ruke. Zaista moraju nas vjernike držati posve neobrazovanima, ljudima, koji nasjedaju svakomu »pobožnom« nesmislu.

Svako naše dijete zna, da nebo blaženih nema ništa sa zvjezdanim nebom ili s prostorom, što je nad zvijezdama ili iza njih. Ako mi govoreći o nebu pokazujemo prema gore i mjesto nadnaravnog blaženstva označujemo riječju »nebo«, kako je to učinio i sam Spasitelj oslanjajući se na općenitu jezičnu upotrebu, kad je god govorio o »nebeskom« Ocu i o kraljevstvu »nebeskom«, tad se takov način govora temelji na veoma blizoj i naravnoj analogiji: kao što je za nas fizičko nebo »najviše«, jer je daleko od zemaljske žurbe, tako je i u kraljevstvu duhovnom onaj nadnaravni, Božji svijet, svijet savršenstva i blaženstva kod Boga daleko iznad svega zemaljskog i niskoga. Zato i »Uzašašće« Isusovo, to lebdjenje u visini i napokon nestajanje u sjajnom oblaku: jasan simbol oslobođenja iz zemaljskonesavršenog, tvarju ograničenog svijeta. Nikomu ne će na um doći, da je Isus zaista uzašao u zvjezdani prostor i da je svoje prijestolje podigao tamo negdje među Sirijem i Andromedom... Ipak bi nas morali poštedjeti od prigovorâ i ruganjâ, koji izlaze iz lakoumnih iznakazivanja. Opet tako djetinjasti nijesmo mi kršćani, kako si rado umišlja mnogi protivnik!

»Mjesto« blaženih, koji postigoše gledanje Božje, ne mora se nužno pomišljati zemaljskotvarnim. Kako se ima pobliže predočiti, o tom

nas ne uči Objava, budući da ona ne daje filozofijskih znanja o Gdje i Kako, nego nam samo priopćuje sigurnost činjenice, da ćemo u stanju posljednjeg savršenstva ući u blaženstvo kod Boga, koje je uzvišeno nad sve zemaljsko.

Mnogi nam se neprestano rugaju zbog naših nada u vječnost i blaženstvo. Onaj svijet! Tko ga je vidio? Tko se odonud vratio?

Za našu vjeru jamči onaj, koji je vidio onaj svijet, koji je k nama ljudima došao s neba. Isus odlučno i često govori o »vječnom životu« poslije smrti, te se mora označiti jednom od njegovih glavnih nauka čovječje usavršenje na nebu. Tko hoće da govori o nebu kao o kakovoj dječjoj priči, sanjariji ili prijevari puka, taj mora najprije da oslabi granitne dokaze, koji govore za istinitost Isusovih riječi.

Ali dakako rugači o tom mudro šute.

Osobito je omilio izgovor, da su svećenici nebo sami izmislili, da siromahe i društveno razbaštinjene pričom omame i odvrate im pažnju od njihove nepravedne potlačenosti. Kako se često upotrebljava taj »dokaz«, kad se neobrazovani razjaruju protiv Crkve!

Bijedan je taj način govora. Osjeća se veličanstvenost našeg vjerovanja u vječnost, s čime se na nevjerničkoj strani ne može ništa ni izdaleka slično da isporedi. Da prikriju bezutješno nevjernog stajališta, ništa ne preostaje tima vikačima nego da potamne rugom i sumnjičenjem sjaj kršćanske nauke o vječnosti. Ali rug i sumnjičenje nijesu nikakovi dokazi i nikakova pobijanja.

Ali je pomenuti način govora također nepravedan i neistinit. Jer nauka o nebu ne ide

nikako za tim, da budu siromašni tlačeni i pljačkani, a štićeni pljačkaši. Ona nikako ne zabranjuje, nego naprotiv podupire zahtijevanje društvene pravednosti, uspostavu gospodarske i društvene ravnoteže na zemlji. Nije ona nikakovo svećeničko iznašašće, nego je očita, jasna n a u k a Evanđelja, Objava Božja.

Napokon je taj prigovor i okrutan, jer uzima siromašnima i onima, koji trpe posljednju nadu i posljednju utjehu. Jer čovjeka ništa toliko ne diže i toliko ne naglasuje njegovo dostojanstvo, koliko nada u Božje savršenstvo na nebu. Oni, koji poriču tu nadu ponizuju siromaha i radnika do beznadnog roba, do pukog stroja, do tegleće marve. Tko se ruga vječnomu životu, ruga se najvećemu čovječjem idealu: neumrlosti; niječe najdublju čežnju čovječjeg srca: težnju za srećom; pogrđuje uzvišenu istinu: riječ Božju.

A riječ Božja najočitije uči i navješćuje istinitost vječnog života. Ta o čemu odlučnije govori Krist nego o vječnom životu? O sudu, na kojem će biti zauvijek osuđeni okorjeli grješnici, a pravednici riječju Spasiteljevom kao »blagoslovljeni njegova Oca« uvedeni u život vječni. Može netko nijekati Kristovo Božanstvo ili Božje postojanje, ali se ne može oboje da vjeruje, dakle biti kršćanin i ujedno sumnjati o istinitosti vječnog života.

Ali i u slučaju, da se Krist nije nikad pojavio na zemlji, pače i tad ne bi smio nitko sumnjati o daljnjem životu duše, tko misli na bistvena svojstva Božja u vezi sa stvorenjem čovjeka. Jer ako ima neizmjerni Stvoritelj, može on biti samo mudar Bog, a nema nijednoga prihvatljivog razloga, da bi vječna Mudrost lična, duhovno biće, koje ćudoredno radi, nešto stvorila samo

zato da opet uništi; kao onaj, koji bi si sagradio kuću, tvrđavu, samo da je uništi, ili rađao djecu samo da ih ubije. Bog je nužno bistveno dobar. A dobar Bog ne može da stvori čovjeka samo da beskorisno trpi i pati i da ga onda odbaci, da mu otme svaku mogućnost sreće i savršenstva. Na ovom svijetu čovjek bistveno ne postizava sreće i blaženstva. Pravedan Bog ne može dopustiti da ne bude konačno kažnjeno zločinstvo, koje često ovdje ostaje nekažnjeno, i da ne bude nagrađena i zadovoljena krepost, koja se isto tako često ovdje gazi. Zar da dopusti pravedni Bog, da siromašne majke, koja za cijeloga svog života samo dobro čini i zlo podnosi, tako nestane kao što nestaje muhe od jednog dana? Zar da se jedan Neron, jedan boljševički morilac mnoštva nekažnjeno ruga zakonu? I ako postoji istinit Bog, tad ne smije glas naravi, težnja za srećom, koju on usadi u nas, da bude lažan, koliko se mi sami ne pokažemo nevrijedni Stvoriteljeve dobrote.

2. Vječni život.

Mnoga vjerna duša gori od želje da nešto pobliže sazna o toj zemlji blaženih, o našoj budućoj vječnoj domovini. A tko pogleda u Knjige Objave da što potanje dozna o vječnom nebu, razočarat će se u tom obziru, što one o tom, kakovo je blaženo konačno stanje, kazuju jedva što pobliže. Možda se time hoće reći, da čovječje slike i boje uopće jedva dostaju da se prikaže nešto, što je uzvišeno nad sve riječi.

Ipak je ono, što Sv. Pismo i naročito izjave samog Spasitelja izvješćuju o nebu, dovoljno da upoznamo barem bistvo vječnog blaženstva. Go-

spodin ga jednostavno zove »život«, »vječni život« ili »radost Gospodara«; isporeduje ga s gozbom, kod koje se on sâm opasuje i dvori svoju djecu. Zove nebo »kraljevstvo«, koje je od početka pripravljeno blagoslovljenima Oca. Kod Posljednje večeri govori učenicima: »Uzet ću vas k sebi, da i vi budete, gdje sam ja«. U Otkrivenju isto kazuje još jasnije: »Tko pobijedi, dat ću mu da sjedi sa mnom na prijestolju mojemu, kao što i ja pobijedih i sjedoh s Ocem svojim na prijestolju njegovu« (3, 21).

Te riječi mnogo kazuju! Vječni život znači biti jedno s Bogom, sudjelovati u njegovu vječnom životu, u životu njegove trojedine neizmjernosti. Ući u neizrecivu sreću, što se u dubinama Božanstva u nepristupačnom svijetlu talasa od vijeka do vijeka.

To blaženstvo neba sve obuhvata. Ne primjenjuju se uzalud na nj riječi Psalma: Gospodin »ispunja dobrim želje tvoje, ponavlja se kao u orla mladost tvoja« (102, 5). I ono: »Hrane se od izobilja doma tvojega, i iz potoka sladosti tvojih ti ih napajaš. Jer je u tebe izvor životu, tvojom svjetlošću vidimo svjetlost« (Ps. 35, 9). Ondje će dakle biti kraljevstvo mira i počinka: »da počinu od trudova svojih« (Otkr. 14, 13). Kraljevstvo sjaja i slave: »Tada će pravednici sjati kao sunce u kraljevstvu Oca svojega« (Mt. 13, 43). Kraljevstvo uzvišenosti i gospodstva: »I kraljevat će s Kristom« (Otkr. 20, 6). Kraljevstvo sigurnosti i bogatstva: »Više ne će ogladnjeti ni ožednjeti, i ne će na njih pasti sunce, niti ikakva vrućina« (Otkr. 7, 16). Kraljevstvo besmrtnosti i slobode od trpljenja: »I otrt će svaku suzu s očiju njihovih, i smrti više ne će biti, ni tuge ni vike, ni boli ne će više biti« (Otkr. 21, 4). Kraljevstvo ljubavi i Očinskoga Božjeg zagrljaja: »Hodite blagoslovljeni Oca moga i naslijedite kraljevstvo, koje vam je pripravljeno od postanka svijeta« (Mt. 25, 34).

Knjiga Otkrivenja poreduje nebo s gradom blaženih, sagradenim od zlata i kristala, s tornjevima i vratima od dragog kamenja. Svijetlo je tomu gradu Janje, čiji pobjedni znak svi stanovnici grada nose na čelu. Amo donose svoju slavu svi zemaljski kraljevi, amo hrle sve kraljevske duše, sve plemenito i čisto, što je ikad na zemlji živjelo. Odabranici tvore grad, što pravo znači: oni se zajednički raduju s vječnog blaženstva, kao velika, uzvišena obitelj, povezana ljubavlju i medusobnim poštivanjem, »Općinstvo svetih«. Tu se opet blaženo sastanu otac i sin, majka i kći, muž i žena, ako su u životu bili i ostali vjerni Bogu. Sva plemenita lica crkvene povijesti, Apostoli i mučenici, ispovijedaoci i djevice, nedužni i sveti pokornici, junaci ljubavi spram bližnjega i vjesnici vjere i mi sami s njima, ako bude ljubav Božja živjela u našem srcu onaj trenutak, kad bude postalo naše vrijeme vječnost.

Ipak je bistvo i kruna blaženstva gledanje samoga Boga, ono čudesno neposredno i savršeno poznavanje beskonačne Ljepote i Istine, koja je kao ljepota i istina, čudo nad čudesima. Kako to sveti Pavao izriče: »Jer gledamo sad kroz ogledalo u zagonetki, a tada ćemo licem u lice. Sad poznajem dijelom, a tada ću poznati, kao što sam i poznat« (1. Kor. 13, 12). U tom gledanju licem u lice jest savršeno ispunjenje i zasićenje duše, otud zatim izlazi neograničena ljubav Božja i zanesena radost izabranih.

Koja bogatstva, koja neizreciva obilata obećanja! Može biti, da sada tako lako ne obuzmu našu osjetno usmjerenu maštu. Ali zadubemo li se promatrajući u njihov sadržaj, tad moramo zapanjeni uzdrhtati nad veličinom naše vlastite budućnosti. Koje čudo, ako su ta nagovješćivanja Svetog Pisma, ti svijetli znaci iz Božje beskrajnosti zanesli mnogog mislioca i sveca.

Što znači b l a ž e n s t v o ? U potpunom smislu riječi svakako više, nego mi ponajvećma razumijemo prolazno izgovarajući riječ »blažen«. Pravo, istinito i potpuno blaženstvo obuhvata sve, što je lijepo, dobro i poželjno, što nas može da usreći i zanese, za što se možemo da oduševimo. Sve to skupa, bez ikakova nedostatka. Nesamo čast ili odlikovanje, sjaj i bogatstvo, radost i mir, svijetlo, snaga i sjajnost, ljubiti i biti ljubljen; nego sve to skupa, u obilnoj mjeri i pojačano sve do neizmjernosti. Blaženstvo je potpuno savršenstvo, postignuće onog vrhunca, za kojim je težila cijela naša narav, podignuta milošću.

Već ovdje iskra, samo odsjev blaženstva može nas da posve obuzme, gotovo da nam uzme razum. Poslije svjetskog rata bilo je žena, koje su od radosti umrle iznenada ugledavši muža ili sina, kojeg su držale mrtvim. Preveliko radosno iznenađenje slomilo im srce. U pjesmi pada mrtav junak slobode u času, kad su mu se iznenada otvorila vrata tamnice. Žestoka navala preradosnih doživljaja stisne srce i kadikad uzima dar govora. Do kakovih ludosti često zavodi ljude prevelika čežnja za srećom i blaženstvom! Škrtost, otimačina, krađa, umorstvo, ljubavne pustolovine najvećma izlaze iz nezadovoljene i krivo razumjele težnje za komadićem blaženstva na zemlji.

Ali pravog blaženstva nema na našoj zemlji. Mi doduše kadikad i ovdje doživimo časove, koji nas zanose: dugo željkovani sastanak, neočekivano odlikovanje, radosna svečanost, rijedak umjetnički užitak, duboka veselja s prirode, tihi satovi mira i pouzdanog općenja s dragim, milim ljudima.

Prije svega je l j u b a v, koja mnoge radosti sipa na put našeg života: prijateljska ljubav, djetinja ljubav, roditeljska ljubav, bračna ljubav! Kakovih ima radosti u plemenitim obiteljima! I priroda mnogostruko daje što zanosi, isto tako i umjetnost! A ipak su sve te ljepote i radosti samo slabe slike, sjene, komadići beskonačne ljepote, bogatstva i savršenstva, što u sebi krije Božje biće. Ako već sjena djeluje tako sjajno i čarobno, kako istom mora svijetliti i grijati samo Sunce! Ako već kap osvježuje i blaži, što mora istom značiti More miline i sjaja!

Valja uistinu žaliti ljude, koji se toliko izgube u stvorovima, da se nikad ne dignu do radosti s neizmjernolijepoga. Koji kao pijani udišu miris malenih, uvelih cvjetova, a ne pokazuju smisla ni težnje za velikim, neuvelim cvjetnim vrtovima Božjim. Skapavaju od žeđe i svoje suhe usne požudno pritiskuju na čatrnje s malo vode, koje si iskopaše na suhom tlu ove zemlje, a ravnodušno mimoilaze preobilatu vječno svježu struju Božje snage života. Odbijaju kalež bogatstva i požudno grabe otrovni vrč. A šta je lijepo, ako Bog nije lijep? Šta je poželjno, ako nije poželjna vječna ljepota i blaženstvo?

I još k tome, da blaženstvo, što nam ga Bog obećao, nije naravno, primjereno našim sposob-

nostima, nego je nadnaravno blaženstvo, ono, što sámo sobom pripada jedino Bogu. Neposrednim gledanjem Boga biva naravno blaženstvo još neizmjerno povećano i uzvišeno, tako da najniži stupanj toga nadnaravnog blaženstva nadvisuje najviši stupanj naravnog blaženstva. Tu staje svako čovječje pomišljanje, nedostaju sve riječi i poredbe, tu je opravdano samo da se zapanjeno klanjamo i zahvalno radosno kličemo zbog naše velike sreće, zbog neizmjernog milosrđa našega nebeskog Oca.

To nebo vječno traje. Što ga tako pravo nebom čini, jest upravo njegova vječnost.

Tko može ovu misao do kraja misliti: savršeno blaženstvo nauvijek? Tko može vječno trajanje izmjeriti najsmionijim poletom mašte?

Mnogi bi ljudi bili veseli, kad bi mogli da budu uistinu srećni samo jedan dan, samo kratak sat! Kroz cijeli život biti blažen bez skrbi i trpljenja, posjedujući svu moguću sreću, biti mlad tijelom i dušom, bez neprijatelja i pogibli: kakov smion, neispunjiv san! Sto godina, tisuću godina, milijune godina biti srećan, uživati radosti neba kroz vremenska razdoblja, kako bi ih zahtijevao razvitak svjetova: kakova preuzetno uzvišena predodžba! A ipak sve to još nije vječno blaženstvo.

Dade li se vječnost izreći brojevima godina, množenjem vremenskog trajanja? Zvjezdoznanstvo i računanje infinitezimalima služe se brojevima, kojih ne može nijedan čovjek da pobroji i do kraja misli. Kad bi ti golemi brojevi izricali mnoge milijunske godine, tada bi to bilo prema godinama vječnosti uvijek samo kap vode spram oceana! Ne, vječnost se ne da izreći brojevima. More bez obale, brijeg bez vrha, ponor bez dna, crta bez završne točke, dan bez večeri, život bez smrti.

Za takovu puninu nema više riječi, nema mjerila u našim pojmovima. Tu osjećamo, kako se beskonačnost Božja snizuje do nas, kako smo prispjeli do granica višega reda bitka, o kojem Psalmist pjeva: »Ti si, Gospodine, u početku sazdao zemlju, i djela su ruku tvojih nebesa. Ona će proći, a ti ostaješ, i sva će ostarjeti kao haljina. I kao odjeću promijenit ćeš ih i promijenit će se, a ti si uvijek isti i tvoje godine ne će isteći« (101, 26—28).

3. Djeca vječnosti.

Mi smo djeca vječnosti i imamo s tom svijesti da ocjenjujemo svijet i život.

Misao na vječnost je najprije očit dokaz, kako je veliko kršćansko poimanje života. Ono veličinom i uzvišenošću uistinu nadvisuje svaki drugi duhovni smjer i nazor o svijetu. Gdje je filozofija, koja bi se usudila da postavi tako uzvišenu svrhu bijednomu, malenom čovjeku? Gdje je nauka, koja bi slično naglasivala veliku zadaću čovjeka, mjerila njegovo određenje prema tako uzvišenim pogledima? Jer ako je vječni život uistinu svrha i konac zemaljskog života, kako je veliko tad njegovo d o s t o j a n s t v o i ćudoredna odgovornost svakog čovjeka! Kako je tad važan i odlučan kratak zemaljski naš život, ako do njega stoje takove vječne stvari!

Kako odgovoriše na to Božje obećanje vjerni ljudi junački razvijajući svoje sile! Koliko ljubavi, molitve, duhovnog života i pokorništva, koliko mučeničke vjernosti, koja budnost i stega! Koliko apostolske spremnosti na rad! U misli:

Bog te ne osuđuje bez tebe, Bog te ne spasava bez tebe, nalazi se najdublja ćudoredna ozbiljnost, čitava dramatska punina odgovornosti kršćanske misli.

Zaista, kakova odgovornost: u mojoj je ruci moja vječna sudbina! Preda mnom je izbor između života i smrti, između vječne slave i vječne sramote, između vječnog radovanja i vječnog jaukanja, između neba i pakla! Nije do slijepog udesa, nego do mojega poštenog htijenja i postojanosti, da li odgovaram Božjoj milosti ili je od sebe odbijam. Da li ću biti pronađen vrijednim života ili smrti. Ja moram sâm sebi, kako veli Sv. Pismo, osigurati svoje odabranje svojim dobrim djelima. Dakle život nije puka šala, vjera i ćudorednost nijesu samo pobožan raskoš, nije svejedno, kako živim i što činim. Jer svojim životom postizavam svoje blaženstvo ili zapečaćujem svoju smrtnu osudu.

S time je u vezi druga posljedica: iz nauke o nebu struje kao iz kakova jakog reflektora svijetle zrake utjehe i nade na naš život.

Kako je život krhak! Danas sam bogat, a sutra prosjak; danas zdrav i krepak, a sutra bolestan, neizlječiv bolesnik! Danas me časti i ljubi svijet, a sutra se svako derište na mene kamenjem baca. Danas me okružuje mio dom, smijanje cvjetne mladosti, sjajna toplina drage obitelji, a sutra teturam osamljen i osiroćen na rubu groba ovlaženog suzama. Samo mi se jedno ne može uzeti: moje pravo na vječni život. Dok se god sâm ne osudim! Komu ne će dati ta nada još i u največoj boli pobjedonosnu radost u dubini duše!

Kakav me zemaljski gubitak na zemlji može učiniti nesrećnim, ako mi samo to ostane, što

sam si priskrbio kao svoju vječnost? Šta uopće zaslužuje da bude oplakivano, dokle su ona nedohitna bogatstva pohranjena, što me u vječnosti zovu? Smijemo li uopće da prolijevamo suze, dok nijesmo proigrali milost Božju i s time pravo na blaženstvo? I koja bi žrtva bila preteška s obzirom na tu nadu?

Život je uistinu vrijedan da se živi; križ je vrijedan da se ljubi; dobro se isplaćuje da budemo strpljivi, da se odričemo, činimo pokoru, najteže podnosimo, održimo se u čistoći i svetoj stezi, ako nam je time osigurano takovo nasljedstvo! Dobro se isplaćuje da se pokažemo zahvalnim Gospodinu, da apostolski radimo za njegovo kraljevstvo, žrtve prinosimo i za misije, dajemo se s tijelom i dušom na službu za svetu stvar, pače svoju krv prolijemo.

Napokon je u misli o vječnom životu najjača zaštita protiv mamljenja i napasti ovog svijeta. Samo sa zatvorenim očima može netko skočiti u ponor. Samo ako se pusti s vida vječnost, može se počiniti duševno samoubojstvo, koje je u smrtnom grijehu. Tko misli na iduću vječnost i na njezinu vezu sa životom ovdje dolje, taj će se prije dati da ga rasijeku na komade nego da bude nevjeran Bogu. Taj se ne će zapisati mamonu zlata, niti omami sjetilnih užitaka, što brzo prolaze; taj ne će misliti na osvetu, ne će se predati malodušnosti i samoubilačkim mislima. Jer ostaje svijestan tome, da bi mu sve to zakrčilo pristup do blaženstva. Kad bi ljudi više mislili na vječni život, kako bi tada moralo nestati opačine sa zemlje, kako bi procvale kršćanske kreposti, kako bi se rado i lako podnosili najteži udarci sudbine, kako bi se cijenile zapovijedi Božje i crkvene, prema Kristovoj riječi: »Ako

hoćeš da uđeš u život, drži zapovijedi!« (Mt. 19, 17).

Šteta, da i sami kršćani tako rijetko misle na nebo! Život je ipak tako bijedan i bezutješan, tako pun kušnja i napasti! Kad bi misao na nebo uvijek živo sjala pred našim duhovnim okom, kako bismo hitrije, radosnije nosili terete života! Kako bismo odlučnije suzbijali svaku napast, koja bi nam htjela da otme naše divno nasljedstvo! Kako bismo njegovali u svom srcu najdivniji dar Božji, milost! Kako bi se naša duša postojano prelijevala zahvalnošću i ponosom i sjajnom radošću, da smo izabranici Gospodnji, njegova djeca i nasljednici, čekaoci blaženstva, što nikad ne prolazi i natkriljuje svu snagu mašte!

ZAVRŠETAK

Pasivna religioznost.

Imaju li se na umu uspjesi protivukatoličkih moći u novo doba, čovjeku se protiv volje nameće pitanje: Nije li katolicizam naših dana postao odviše pasivan? Zar nije djelomice sâm kriv svojim porazima?

Rušilački boj bezbožnika u Španjolskoj, u Mehiku i u drugim zemljama protiv katoličke Crkve i protiv svake vjere ne bi bio nikako mogao da postigne tako strahovitih uspjeha — u samoj Španjolskoj do 10.000 ubijenih svećenika i 20.000 razrušenih crkvi i kapela — kad bi se bili

unatoč svemu oprli katolici revno, svijesni svojemu cilju, razumno i junački. Javlja se, kako Moskva ne će da nikako zastane kod svojih dosadašnjih uspjeha; nego da je izdala naredbu, kako iza Španjolske ima doći na red Belgija, gdje su ljevičarske stranke odavna jake i pokazale mnogo spremnosti za borbu. Ako Moskvi i ne uspije ovdje ili u Španjolskoj da podigne pravu komunističku državu, već sam građanski rat i razorni vjerski rat sa svojim pustošenjima i ubijanjem svećenika dostaje joj zasad kao cilj da se usudi najstrašnije. Što bi imalo zadržati gospodu iz Moskve? U katoličkom taboru naprotiv gledamo doduše očajnu borbu pojedinaca, vječno slavnu spremnost na mučeništvo i zatim sámo mučeništvo u čudesnoj srčanosti, ali vidimo u strahovito malenoj mjeri odlučnu, prethodnu, jedinstvenu obranu, strateško opiranje, dalekovidni bojni postupak. Crkve, dušobrižničke službe, samostani, škole, društva i crkvena uprava mirno dalje rade, kao da ne bi trebalo poduzeti ništa izvanredno. Čuje se opet i opet koji znak na uzbunu, ipak ide sve dalje mirno kao i prije. Ne izrađuje se kakov osobiti nacrt za obranu, ne prave se nikakovi opkopi i ne poduzimaju poslovi za utvrđivanje, ne daju se sile za obranu, ne izdavaju naredbe da se sad prije svega sve sile dadu na posao oko obrane, da se prihvati obrana metodički, prema dobro promišljenom i raspravljenom bojnom nacrtu, prokušanim sredstvima, koja i sami neprijatelji izdašno upotrebljavaju.

Ne može li se gdje u pozadini da otkrije metodička pogreška, koja tumači izvanjsku neradinost? Gledajući strahovitu pogibao smijemo otvoreno i bez suzdržavanja odgovoriti: mora da postoji takova pogreška. Možda se ne varamo, ako

naslućujemo, da je ta pogreška prije svega u nekoj trostrukoj pasivnosti na mnogim katoličkim mjestima.

1. Tu je već unaprijed neka pasivna pobožnost, koja se ne može krivo da razumije, kod mnogih katolika. Mnogi kao stavljaju u isti red pobožnost sa slaboumnosti i neradinosti. Iz katoličke nauke o upotrebi i pretežnoj znatnosti Božje pomoći mnogi katolici izvedoše krive zaključke, da čovječja djelatnost i to umna, odlučna, prema cilju, nije tako važna; da ne treba uvijek paziti na ljudska i naravna sredstva, molitva i pouzdanje u Providnost da su jedino važni. Bez sumnje molitva i pouzdanje u Boga naša su najmoćnija sredstva, ali bilo bi ludo misliti, da će nam Bog na samu našu molitvu darovati pobjedu, ako isto tako ne radimo oprezno, predano, metodički i po nacrtu kao naši neprijatelji. Staro, pravo je načelo: treba raditi, kao da sve stoji samo do čovječje djelatnosti, i tad Bogu pripisati uspjeh, kao da čovjek sam nije ništa učinio. Ali ako ličnosti, koje odlučuju, u današnjoj strahovitoj borbi između vjernikâ i sotonskih četnika, gotovo ništa drugo ne znaju da preporuče vjernicima nego molitvu, tad je to prividno pobožna, ali u stvari opasna zabluda, koja se mora osvetiti. Gospodin Bog nije nigdje obećao, da će svaki put kao čudom zahvatiti, gdje bude nedostajalo naše razboritosti, odlučnosti i vještine.

Dalje, već se različito upozoravalo, kako je u našoj običnoj pobožnosti i askezi premnogo žensko i pače djetinjasto, da su crte muževne i vojničke u njima odviše izblijedjele.

Zaista dosta je da se pogledaju mnoge običajne pobožnosti, mnoge prečuvstvene propovijedi

i asketske knjige, da se prizna istinitost te tvrdnje. Mnogi si predočuju kršćanstvo nečim slatkoidiličnim, tihim povlačenjem u samotan samostan, kad čovjek ne će da ništa zna o ovom svijetu! Vrše se pobožnosti, u kojima je neke ruke kvijetizam, bezbrižno hodanje u slatkom vrtiću za nježne duše. Za jako, borbeno, radino u kršćanstvu, za veliko i za osvajanje svijeta nemaju smisla učenici te vrste pobožnosti. Nije li s time u vezi na pr. što je u našim danima očito oslabilo nekad tako općenito štovanje svetog Ivana Krstitelja ili Apostolâ? Opori asket i Kristov preteča, čovjek neustrašivo otvorenog govora, karatelj zemaljskih moći, koji je svoju otvorenost i borbeni duh platio svojom glavom — ne, taj ne pristaje u svijet njihovih misli; oni si radije potraže Svete, koji su naoko njegovali samo pobožnokontemplativni pokoj!

Kršćanstvo je nužno svraćanje u samoga sebe, jest uronjenje u Boga, jest molitva i gojenje unutarnjih vrijednosti. Bez sumnje, nije uvijek lako da se taj duh duboke unutarnjosti spoji s vanjskim radom, s pogledom uperenim na neprijatelja, s borbenim duhom Božjih borilaca, da se združi poniznost i predanost sa svetom upornosti Kristovih vitezova. A i svi nijesu jednako sposobni za boj. Ali jednostavno kvijetistična, mlohava, odviše pasivna askeza jest isto tako štetna, jer čini čovjeka nepodobnim i nesposobnim za borbu.

2. Daljnja se vrsta pasivnosti pokazuje kadikad na polju samog a p o s t o l a t a. Naše apostolsko djelovanje mnogoput postaje previše besmisleno »poslovanje«. Što bijaše jučer dobro, i danas je dobro i kod toga se lako zaboravi, da pored dobra od jučer ima i novih zadaća, koje

slabo prolaze, ako se sva svoja snaga daje uvijek samo jučerašnjome. Osobito ako je to jučerašnje u mnogim stvarima djelomice i zaista zastarjelo i danas nije tako potrebno.

U vrijeme Tridentske obnove, nakon pobjede renaissance (preporoda) bijaše na pr. genijalni zahvat, da se Redovi dadoše na proučavanje humanističkih nauka i prije svega podigoše škole za klasičku obrazovanost. Time dobiše u ruke kulturno vodstvo Evrope. Tada naime bijaše obrazovanost gotovo isto što i poznavanje latinskoga i grčkog jezika; humanističke škole jednako su značile što i odgoj cijeloga obrazovanog svijeta. Danas je to slučaj samo od male česti; naše duhovne škole i humanistička obrazovanost imaju doduše i danas svoje značenje, ali to značenje nije više ono pretežno, gotovo jedino, kao nekad. Ipak mnogostruko samo radi nekog štovanja za staro ostajemo kod toga ponešto jednostranoga obučnog i odgojnog programa, kao da se nemaju riješiti daljnje i djelomice važnije obučne i odgojne zadaće. Imamo u svim skupa zemljama nebrojne samostanske obučne zavode s klasičkim školskim programom, ali veoma rijetko gdje nalazimo samostanski zavod za tehničke obrazovne struke, pogotovo za radnike i radničku mladež, još manje imamo samostanskih ili inače vjerskih pothvata za širenje vjere među onima izvan Crkve, za literaturu i štampu, za film i radio, za dušobrižništvo radnikâ i društvenu obnovu, premda su danas te stvari barem isto tako važne i odlučne za opći kulturni pravac kao i naše klasičke škole.

Isto je tako u dušobrižništvu. Riječ, da imamo provijedati nesamo onima, koji sami od sebe dolaze k nama, nego trebamo prije svega

ići za onima, koji sami od sebe više ne dolaze, ostaje u većini slučajeva na papiru. U zbilji množe se pobožnosti u našim crkvama i priredbe u našim društvima za već odavno obraćene, za »dušobrižništvom zasićene«, a malo preostaje umijeća za iznašašća, malo metodičnog rada, malo zanimanja, napora i vremena da se predobiju oni, koji su vani, koji kolebaju, koji su se otuđili i izgubili. Radosni smo, ako možemo mučno zadržati ono, što posjedujemo, a da navalimo, da novo osvojimo, da iskoristimo moderna sredstva, kojima se na mnoštvo utječe, kojima sredstvima imaju mnogo pripisati naši neprijatelji, na sve se to ne dajemo. Za to je naš apostolat mnogoput prepasivan.

3. Na koncu pokazuje se neka pasivnost još u tome, što nedostaje jedinstvene, složne p o d j e l e r a d a. Time, što je uznapredovala i mnogostruko blagoslovno djelovala koncentracija crkvene uprave, došle su zadaće u malo ruku i prepuštene sudu pojedinih crkvenih upravnih službenika, koje uzete sve skupa često daleko nadilaze mjeru, što može čovjek pojedinac. Duhovni vođa od danas mora imati sasvim izvanredne sposobnosti: uzoran svećenik, dobar poznavalac ljudi, veoma obrazovan, velik duh, čovjek, koji umije da zastupa, moćan na riječi i djelu, koji zna da sačuva svoj ugled i unatoč tome da bude pun ljubavi i umije da predobije, vrstan službenik i upravitelj, i na koncu također točan poznavalac tisuću propisa i naredaba, odluka i običajâ crkvenog prava. Teško crkvenomu vođi, ako mu samo jedan od tih zahtjeva nedostaje. A pojedinac većinom nema sad ovo sad ono. A bilo je u crkvenoj povijesti a i sad ima pastira i nadpastira, koji svijetljahu kao meteori misli i rijeći i svuda rasipahu snažno i pobjedonosno svjetlo istine, ali su pritom zatajili u upravi i počinjali jednu taktičnu pogrešku za drugom. I obrnuto među njima može biti duhovno velikih, ili također izvrsnih upravitelja, dobrih ekonoma, vrsnih službenika, ali koji više idu za slovom nego za duhom ili su inače ma iz kojeg razloga nesposobni da blagoslovno vode svoje stado. Pa i ako se sva nabrojena svojstva kad nađu u jednoj jedinoj ličnosti, time još nije ni izdaleka rečeno, da je njihov nosilac također vođa prema vani, strateg, vojskovođa. Ali ipak danas i do toga stoji u prvom redu. Jer što koristi, ako se prema unutra izvrsno upravlja, a prema vani zataji više ili manje? Može čovjek biti majstor u tehnici i poslovanju i kod toga u postupanju sasvim zaostajati. Može tko biti veoma aktivan u unutarnjosti i u izvanjskoj borbi, ali u obrani isto tako kao i u osvajanju previše pasivan, ubitačno ostati pasivan. I tada se već unaprijed ne može nadati uspjehu u borbi s protivnicima.

Ne će li takovo stanje stvari prije ili poslije prisiliti crkvene poglavare da zadaće ipak više razdijele? U crkvenom pravu kao da je za to početak: zbog toga biskup treba imati generalnog vikara, da mu taj što više skine s leđa unutarnje poslove djelovanja i upravljanja, a biskup da se može što slobodnije baviti pravom pastirskom službom, da se stara za svoje stado, da ga štiti, unapređuje i vodi. Zbog toga su i Kongregacije i druge središnje oblasti u Rimu, da Sveti Otac uzimade što više vremena i slobode brinuti se za sve, i za izvanredne potrebe svoga veoma velikog stada. Jao, ako se igdje u kojoj crkvenoj organizaciji visoki vrhovi odviše staraju za

pojedinosti, malenkosti, za ono, što se odnosi na upravljanje i poslovanje; tad nužno ostaju u pozadini velike, suvremene zadaće i tad je razumljivo, da su velika crkvena društva, veliki Redovi i biskupije bez nacrta prema navali bezboštva, bez određenoga radnog programa, bez podjele posla.

Da li samo katolicizam kao katolicizam, ne kao Crkva, ne kao Božja ustanova, nego kao golemo socijalno društvo ima jedinstven strategijski radni program prema novoj navali boljševizma i bezboštva? Ako ga nema: nije li to znak škodljive pasivnosti?

Kad gledamo strahovite, neumorne bijesnodrzovite i uspješne navale protivnikâ, a gubitke kršćanstva u novo doba, što nas tjeskobom napunja, ipak bismo morali naučiti od protivnikâ: da budemo d u š e v n o v i š e p o k r e t n i, d a s e v i š e z a m i s l i m o u n a j p r e č e s u v r e m e n e z a d a ć e i mjesto nekatolički pasivni da smo više k r š ć a n i d j e l o m!

K
Ž